

TIIVISTELMÄ

Tekijä:	Tella, Eeva
Tutkielman nimi:	”Innovaatioyliopisto” mediassa – Innovatiivisuuden merkitykset TKK:n, HKKK:n ja TaiK:n fuusiota koskevassa lehtikirjoittelussa
Tiedekunta:	Kauppatieteellinen tiedekunta
Vuosi:	2008
Pro gradu –tutkielma:	Lappeenrannan teknillinen yliopisto 115 sivua, 4 taulukkoa ja 2 liitettä
Tarkastajat:	prof. Aino Kianto prof. Janne Tienari
Hakusanat:	innovaatioyliopisto, innovaatio, innovatiivisuus, innovaatiojärjestelmä, media, diskurssi, fuusio
Keywords:	innovation university, innovation, innovativeness, innovation systems, media, discourse, fusion

Sanomalehdissä käyty keskustelu ”innovaatioyliopistosta” eli Helsinkiin sijoittuvasta Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun fuusiohankkeesta on ollut vilkasta. Työnimestä huolimatta sisällöllinen keskustelu innovatiivisuudesta on ollut vähäistä. Tämän työn tutkimusmetodi on diskurssianalyysi. Sen keinoin pureudutaan innovatiivisuuden merkityksentymiseen yliopistofusion kontekstissa. Laajasta kuuden sanomalehden artikkeliaineistosta vuosina 2005-2008 on valittu innovaatioidiskurssia edustava pääaineisto, jota on tulkittu sosiaalisesta ja kielellisestä näkökulmasta käsin. Innovatiivisuus yliopistokontekstissa merkityksentyi pääasiassa innovaatiojärjestelmien kautta. Perustutkimuksen tärkeä rooli innovaatioketjussa esittäytyi näkyvästi.

ABSTRACT

Author: Tella, Eeva
Title: "Innovation University" in the media – the role of innovativeness in newspaper writings of the university fusion in Helsinki
Faculty: School of Business
Year: 2008
Master's theses: Lappeenranta University of Technology
115 pages, 4 tables and 2 appendixes
Examiners: prof. Aino Kianto
prof. Janne Tienari
Keywords: innovation university, innovation, innovativeness, innovation systems, media, discourse, fusion

The fusion of Helsinki University of Technology, Helsinki School of Economics and the University of Art and Design has raised a lot of media attention. The project was named "Innovation University" but the content of the public discussion has not centred around innovativeness. The method of this research work has been discourse analysis. With this text analysis method the meaning of innovativeness in the university fusion context is researched. From the vast article material of six newspapers between 2005-2008, a core data that represents the existing innovation discourse was picked out. This material was analysed in a social and linguistic framework. The role of innovativeness in the university context in this discourse was evident mostly from innovation systems point of view. The importance of basic research in the innovation chain was highlighted.

Alkusanat

Haluan kiittää Lappeenrannan teknillisen yliopiston mahtavia tietojohdajanaisia Aino Kiantoa ja Kirsimarja Blomqvistia kahden vuoden aikaisista oppimiskokemuksista, keskusteluista ja kannustuksesta. Ilman Janne Tienarin houkuttelevaa esitystä diskurssianalyysin maailmasta ja paneutuvaa osallistumista ohjaamiseen, ei tätä työtä olisi koskaan syntynyt.

Uteliaisuus (*mikä ihmeen innovaatioyliopisto?*) ajoi minut tämän tutkimustyön äärelle. Työ on ollut luonteeni vastaista yksin puurtamista, ajoittain epätoivoistakin, mutta muutaman *flow*-tilan omaisen kirjoituskokemuksen ja mielenkiintoisen löydöksen myötä myös palkitsevaa. Kaiken kaikkiaan aikuisiällä opiskelu osoittautui hienoksi kokemukseksi ja toivon uteliaisuuteni heräävän vielä monesti ja ajavan minut uusiin oppimis- ja tutkimistilanteisiin. Tätä toivon myös tyttärelleni Shannahille, joka on kestänyt hajamielistä ja eineksiä lämmittävää äitiä todella loistavasti. Hänelle omistan tämän työni.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	7
1.1 Tutkimusasetelma.....	8
1.2 Avainkäsitteet.....	10
1.3 Metodologia	12
1.4 Työn rakenne	14
2. INNOVAATIOYLIOPISTO JA INNOVATIIVISUUS	15
2.1 Innovaatioyliopistohankkeen taustaa ja tavoitteita	16
2.2 Innovaatiojärjestelmät	17
2.3 Organisaatiokulttuurin merkitys.....	20
2.4 Innovatiivisuus yliopistokontekstissa.....	22
3. MEDIATEKSTIT JA DISKURSSIANALYYSI.....	25
3.1 Media osana innovaatiojärjestelmää	25
3.2 Merkitysten antaminen.....	27
3.3 Ideologiset merkitykset ja intertekstuaalisuus	29
4. METODOLOGIA.....	31
4.1 Tutkimusprosessi	33
4.2 Aineisto ja analyysi	34
4.3 Pääaineiston rajaus	39
4.4 Tutkimuksen luotettavuus	46
5. CASE ”INNOVAATIOYLIOPISTO”	48
5.1 Kolme teemaa teksteissä	48
5.1.1 Epäilyä maakunnista	49
5.1.2 Kyläpolitiikka.....	50
5.1.3 Siemeniä ja sämpylöitä.....	52
5.1.4 Intertekstuaalisuutta	54
5.2 Analyysiesimerkki: Innovaatioinstituutti.....	57

5.3 Viihteen ja informaation välinen jännite.....	60
5.3.1 Ideologinen ilmapallo.....	62
5.4 Tulokset & tulkinta.....	64
6. JOHTOPÄÄTÖKSET.....	68
LÄHTEET	72

LIITTEET:

Liite 1: taulukko pääaineiston artikkeleista

Liite 2: pääaineiston artikkeleiden tekstit kokonaisuudessaan

1 JOHDANTO

Tämän työn innoittajana on ollut innovaatioyliopistohanke ja tutkimuksen kohteena aiheeseen liittyvä lehtikirjoittelu. Teknillisen korkeakoulun (TKK), Helsingin kauppakorkeakoulun (HKKK) ja Taideteollisen korkeakoulun (TaiK) yhdistyminen uudeksi yliopistoksi, joka tutkimukseni aikana nimettiin Aalto-korkeakoulusäätiön hallinnoimaksi Aalto-yliopistoksi, on osa Suomessa meneillään olevaa yliopistoreformia, jopa sen kärkihankkeeksi kutsuttu projekti.

Käytän työssäni innovaatioyliopisto-nimeä, koska sitä käytettiin mediassa laajasti vuosina 2005-2008 ja koska juuri innovaatioyliopisto-sana herätti oman ihmetykseni: mikä innovaatio? Mitä tapahtuu? Innovaatio- tai huippuyliopistohankkeesta tehtiin helmikuussa 2007 jo pari vuotta jatkuneen lähinnä hallinnollisen keskustelun jälkeen opetusministeriön selvitysryhmän toimesta esitys, ns. Sailaksen raportti, jonka jälkeen hanke otettiin mukaan hallitusohjelmaan huhtikuussa 2007. Tarkoituksena on laajasti ottaen Suomen kansainvälisen kilpailukyvyn parantaminen huipputason tutkimuksessa ja opetuksessa, sekä yliopistojen autonomisuuden ja rahoitusperustan vahvistaminen. Innovaatioyliopiston toiminta alkaa 1.8.2009.

Maailma on muuttunut sitten nykyisen korkeakoulujärjestelmän perustamisen lähes parikymmentä vuotta sitten ja tuonut yliopistotoiminnalle uusia nykypäivän tietoyhteiskuntaan liittyviä vaatimuksia. Ikäjakauman rakennemuutos eli pienenevät ikäluokat pakottaa myös osaltaan tarkistamaan koulutuspaikkojen tarvetta ja koulutuksen tehokkuutta. Korkeamman asteen koulutuksen tarjonta on tällä hetkellä Suomessa ylimitoitettua, mikä osaltaan luo tarpeen rakennemuutokselle. Tämä rakennemuutos tulee vaikuttamaan laajasti koko maahan uusien rahoitusjärjestelyjen ja laajenevan yhteistyön kautta.

Valtakunnallinen uutisointi ja sen myötä virinnyt yleinen keskustelu aiheesta on tarpeen ja sitä on käytykin vilkkaasti eri lehtien palstoilla.

Viime vuosina laadituissa raporteissa, kuten ”Suomi innovaatiotoiminnan kärkimaaksi” (2005) ja Kansallinen innovaatiostrategia (2008), on korostettu innovaatioiden ja innovatiivisuuden merkitystä niin kansallisella kuin paikallisella tasolla, sekä yksilö- että yhteisötasolla. Uuden luominen nähdään ehtona kansainvälisessä kilpailussa menestymiselle. Nyt käynnissä olevan yliopistojen rakennemuutoksen kärkihanke sai lopulta työnimekseen innovaatioyliopisto, mikä korostaa innovaatioiden ja innovatiivisuuden merkitystä hankkeen keskiössä. Kyseinen keskiö vaikuttaa kuitenkin mediatekstien valossa melko tyhjältä kuplalta, sillä keskustelussa ei varsinaisesti puhutakaan innovatiivisuudesta! Tässä diskurssianalyttisessä tutkimuksessa luodaan katsaus käytyyn keskusteluun ja siihen miten innovaatiot ja innovatiivisuus siinä esiintyivät.

1.1 Tutkimusasetelma

Tutkimukseni käsittelee median rakentamaa kuvaa kolmen yliopiston fuusiosta ja innovatiivisuuden merkityksestä siinä. Diskurssianalyysimenetelmällä tekemääni tutkimukseen keräsin laajan, 790 artikkelia käsittävän aineiston Helsingin Sanomista, Aamulehdestä, Turun Sanomista, Lapin Kansasta, Etelä-Saimaasta ja Kauppalehdestä marraskuun 2005 ja toukokuun 2008 väliseltä ajalta. Näistä valitsin pääaineistoon ja tarkempaan tekstien analyttiseen tarkasteluun 23 artikkelia. Pääaineiston innovaatiodiskurssista nousee esiin kolme teemaa: innovaatiot ja keksinnöt, innovaatiojärjestelmät sekä viihdyttävät retoriset ilmaisut. Kahdentyypistä vastakkainasettelua on myös havaittavissa: ensinnäkin pelonsekainen kirjoittelu asetelmasta perustutkimus vs. tilaustutkimus, ja toiseksi asetelma Helsingin Sanomat vs. muu maa (maakuntalehdet). Näitä olen käsitellyt analyysissäni

innovaatioiden ja innovatiivisuuden käsittelyn ja merkityksentymisen näkökulmista.

Kirjoittelun alkupisteeksi olen valinnut Taideteollisen korkeakoulun rehtorin Yrjö Sotamaan artikkelin Elinkeinoelämän keskusliiton Prima-lehdessä marraskuussa 2005. ”Ensimmäisenä liikkeellä” -artikkeli perustuu Sotamaan syyslukukauden avauspuheeseen 2005 ja siinä esitetään idea TKK:n, HKKK:n ja TaiK:n yhdistymisestä. On mielenkiintoista, että innovaatioyliopistohankkeen idea ja vilkain vastustus puolitoista vuotta myöhemmin tulivat samasta yliopistosta. Tutkimukseni päättymisen ja viimeisen mukaan otettavan tekstin valitseminen osoittautui vaikeaksi tehtäväksi: julkinen keskustelu etenee aaltomaisesti ja on jatkuvaa. Tutkittava aineisto lisääntyi määrällisesti vuosi vuodelta koko aineistonkeruuajan. Selkeä suma osui keväälle 2007 Sailaksen raportin ja uuden hallitusohjelman ajankohtien ympärille. Myös kevään 2008 lopulla keskustelu vilkastui innovaatioyliopiston kehitystyön uusien vaiheiden, kuten säädekirjan, eduskunnan välikysymyksen yliopistojen rahoituksesta ja yliopiston nimen, myötä. Lopulta otin laajaan aineistoon mukaan artikkeleita toukokuun loppuun 2008 saakka.

Olen rajannut tutkimukseni käsittelemään innovatiivisuutta uuden yliopiston kontekstissa. Tarkasteluni ulkopuolelle jäivät siten keskustelut rahoituksesta, säätiömuodosta, ranking-listoista, uuden yliopiston nimestä ja kampusalueesta. En ole etsinyt teksteistä huippuyliopiston reseptiä, vaikka sellaistaikin tarjosi TKK:n professori Martti Mäntylä Helsingin Sanomissa (28.10.2006): *”Ota parhaat tutkimusryhmät; laita ne kilpailemaan pitkäaikaisesta osaamiskeskittymien rahasta; lisää tohtori- ja maisteriohjelmia; sekoita joukkoon kandidutkinnon suorittaneita tutkijanalkuja; mausta kansainvälisillä yrteillä; hämmennä ja tarkista maku.”* En myöskään ota kantaa kehitystyön paremmuuteen tai huonommuuteen vaan yritän pysyä diskurssianalyysille uskollisena representaatioiden ja merkitysten tulkitsijana.

Tutkimukseni pääteema on innovatiivisuus ja pyrin tutkimukseni avulla vastaamaan kysymykseen:

- ”Minkälaisia merkityksiä innovatiivisuus sai suomalaisessa mediassa innovaatioyliopiston rakennusvaiheessa?”

Pääkysymykseen vastatakseni yritin selvittää myös:

- ”Mitä ovat eritasoiset innovaatiojärjestelmät ja mikä on yliopiston rooli niissä?”;
- ”Kuka innovaatiokeskustelua käy?” ja
- ”Mistä ei puhuta?”

Tein myös lyhyet yhteenvedot siitä, miten aineistoni eri lehdet käsittelivät innovaatioyliopistoaihetta ylipäänsä.

Se, että uuden yliopiston työnimeksi valikoitui ”kansan suussa” ja tiedotusvälineissä innovaatioyliopisto, eikä toinen vahvasti, varsinkin hankkeen alkuvaiheessa vaikuttanut työnimi ”huippuyliopisto”, on mielestäni merkki innovaatioteeman korostumisesta tai halusta korostaa sitä. Innovaatioajattelu on myös ”päivän sana” melkein missä tahansa suomalaisessa organisaatiossa ja suorastaan muoti-ilmiö monella alalla. Innovatiivisuus on käsitteenä laaja ja monihaarainen. Innovatiivisuuden merkityksen tutkiminen liittyy tiedon johtamiseen muutoksen ja uudistumisen johtamisen kautta. Innovatiivisen toimintaympäristön eli itseuudistuvan systeemin syntymisen perusehdot ovat toimijat, verkostot, tietojohtaminen, eli informaatiovirrat ja merkitysten luominen, ja ajoitus (Stähle et al., 2002).

1.2 Avainkäsitteet

Innovaatiolla tarkoitetaan yleisesti ottaen uutta ideaa, joka on kaupallisesti hyödynnettävissä tai hyödynnetty. Innovaatioyliopistohankkeen

yhteydessä voidaan niin sanotut avoimet innovaatiot nähdä erityisen tärkeinä. Näillä tarkoitetaan innovaatioita, jotka hyödyntävät myös organisaatorajojen ulkopuolisia resursseja ja ideoita. Vastakohta suljettu innovaatio on perinteinen yrityksen sisällä syntyvä innovaatio. Jos innovaatioyliopisto nähdään jo itsessään innovaationa, se voisi olla fuusioinnovaatio eli innovaatio, joka yhdistää olemassa olevaa tietämystä. (Apilo & Taskinen, 2006.) Ståhlen et al. (2002) mukaan innovaatio ei ole tekninen prosessi, vaikka sen tuloksena syntyisikin uutta teknologiaa. Ihmiset luovat innovaatiot ja siksi innovointi on pääosin inhimillinen ja sosiaalinen prosessi.

Puhe luovuudesta sopii myös tähän yhteyteen. *Innovatiivisuudessa* ei kuitenkaan ole kysymys pelkästä luovuudesta. Luovuutta olennaisempaa on järjestää organisaation edellytykset luovuuden hyödyntämiseen: rakenteet ja tavoitteet tukemaan innovaatioiden syntymistä. Innovatiivisuus on esimiehen, työntekijän, työryhmän tai organisaation ominaisuus, taito tai kapasiteetti luoda ideoita ja kehittää niitä toimiviksi ratkaisuksi tai innovaatioiksi. Innovaatio puolestaan on edellytys kasvulle, työllisyydelle ja kilpailukyvyille. (Apilo et al., 2007; Korpelainen et al., 1997.)

Useimmiten innovaatiot syntyvät erittäin moniulotteisen yhteistyön ja verkostojen yhteisvaikutuksena. Innovaatioiden johtamisen ja tukemisen yhteydessä onkin alettu puhua *innovaatiosysteemeistä* tai *innovaatiojärjestelmistä*. Innovaatiojärjestelmä on aina sosiaalinen, avoin systeemi, joka toimii vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, liikkuu jatkuvasti ja vaikuttaa koko ajan muutoksin sekä itseensä että ympäristöönsä. (Ståhle et al., 2002.)

Diskurssi on verrattain ehyt säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemi, joka rakentuu sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentaa sosiaalista todellisuutta. Kielitieteissä diskurssin vallitseva määrittäminen

korostaa diskurssia sosiaalisena toimintana ja vuorovaikutuksena, ihmisten kanssakäymisenä todellisissa sosiaalisissa tilanteissa. Toista merkitystä käytetään jälkistrukturalistisessa yhteiskuntateoriassa, jossa diskurssi nähdään todellisuuden sosiaalisena konstruktiona, tiedon muotona. (Jokinen et al., 1993, 27; Fairclough, 1997.) Diskurssi voidaan määritellä myös joukkona toisiinsa liittyviä tekstejä, sisältäen niiden tuottamisen, jaon ja kulutuksen, jotka johtavat jonkin ilmiön tai objektin syntymiseen. Toisin sanoen sosiaalinen todellisuus rakentuu diskursseista eikä sosiaalinen vuorovaikutus voi olla ymmärrettävää ilman diskursseja, jotka antavat sille merkityksen. (Parker, 1992; Phillips & Hardy, 2002, 3). Parker (1992, 5.) antaa diskurssille työmääritelmän: diskurssi on kohteen eli objektin muodostavien lausuntojen (*statements*) systeemi.

Diskurssianalyysi on väljä teoreettinen ja metodologinen viitekehys, jossa keskeisiä ovat seuraavat lähtökohtaoletukset: oletus kielenkäytön sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta; oletus rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssysteemien olemassaolosta; toiminnan kontekstisidonnaisuus; toimijoiden kiinnittyminen merkityssysteemeihin; kielen käytön seurauksia tuottava luonne. Diskurssianalyysi on yritys jäljittää tekstien, diskurssikäytäntöjen (tavat tuottaa tekstejä) ja sosiokulttuuristen käytäntöjen välisiä systemaattisia yhteyksiä (Jokinen et al., 1999; Fairclough, 1997).

1.3 Metodologia

Tutkimusmetodini on diskurssianalyysi, koska haluan esitellä valitsemieni mediatekstien innovaatioyliopistosta rakentaman sosiaalisen ”todellisuuden” ja innovatiivisuuden merkityksen siinä. Käyn ensin läpi yleisellä tasolla sitä, miten innovaatioyliopistohanketta representoidaan eli esitellään suurelle yleisölle valitsemisani sanomalehdissä. Tämän jälkeen keskityn analysoimaan tekemääni huomiota, että innovaatiot tai

innovatiivisuus eivät olekaan, oletusteni vastaisesti, keskustelun keskiössä. Rajatusta innovaatioita käsittelevien artikkeleiden pääaineistosta rakennan innovaatioyliopistohankkeen olemassa olevan innovaatiodiskurssin ja pohdin sen kytkentöjä kieleen ja innovaatiojärjestelmiin.

Diskurssianalyysissä tärkein metodinen valmius on halu tunnistaa aineistosta ihmettelyn aiheita: ristiriitaisia jännitteitä, urautumista, hienosäätöä. Kiinnostus kohdistuu siihen, miten faktoja ja kategorioita tuotetaan, sekä niihin oikeuttamisen tapoihin, joilla erot luonnollistetaan. Reflektointi edustaa pohdintaa, missä määrin tutkijan on mahdollista kuvata asioita, ilmiöitä, tekoja ja toimintaa, ilman, että tulee konstruoinneeksi ne huomaamattaan totutulla tavalla. Kielenkäytön seurauksia tuottava luonne, funktionaalisuus eli kiinnostuksen kohdistaminen siihen, mitä kielen käyttäjä milläkin ilmaisullaan kulloinkin tekee ja tulee tuottaneeksi, on olennaista. Tietyillä kielellisen ilmaisun muodoilla (ehdottomuuden ilmaukset, ääri-ilmaisut, passiivi-muodot jne.) on merkitystä faktuaalisen vaikutelman synnyttämisessä. (Jokinen et al. 1993.)

Tutkija voi diskursseja näkyväksi tekemällä avartaa ymmärrystä niitä merkitysten aikaansaamia laajempia sosiaalisen vuorovaikutuksen aikaansaamia ilmiöitä kohtaan, joihin ihmiset jokapäiväisessä elämässään törmäävät. Diskurssianalyttisen tutkimuksen tarkoitus on tehdä näkyväksi näitä todellisuuksia sekä niiden inhimillistä luomistapaa ja ehtoja. Tiedonmuodostuksella pyritään siihen, että totuuskäsitys, joka kätkeytyy inhimilliseen tapaan, elää kielen luomissa maailmoissa tulisi paremmin näkyväksi ja ymmärrettäväksi. Tätä varten diskurssianalyysissä on pysäytettävä nauha, leikattava pätkä siitä tarkempaa tarkastelua varten ja ruvettava metsästäämään merkityksiä ja niiden olemassaolon ehtoja. (Metsämuuronen, 2006, 332.)

1.4 Työn rakenne

Työni rakentuu tätä johdantolukua seuraavista viidestä osasta. Ensin kuvaan Innovaatioyliopiston taustaa ja tavoitteita sekä innovaatiojärjestelmiä ja innovatiivisuutta yliopistokontekstissa. Luvussa kolme luon katsauksen median rooliin innovaatioympäristöissä ja ilmiöiden merkityksentäjänä diskurssin keinoin. Metodologia-luvussa esittelen tutkimusprosessini, tutkimusaineiston ja analyysin sekä perustelen tutkimukseni luotettavuuden. Viidennestä luvusta löytyvät analyysi, tulokset ja tulkinnat, joita seuraavat kuudennen luvun johtopäätökset sekä tulevaisuutta ja mahdollisia jatkotutkimuksia valottavat pohdinnat.

2. INNOVAATIOYLIOPISTO JA INNOVATIIVISUUS

Kansallisella tasolla korkeakoulujen meneillään oleva rakennemuutos Suomessa on polkaistu käyntiin tekemällä erilaisia selvityksiä ja esittämällä niiden pohjalta toimenpiteitä, kuten seuraavat esimerkit osoittavat.

Opetusministeriön 19.2.2007 julkaisema kokoelma työryhmämuistioita ja selvityksiä on otsikoitu: ”Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistyminen uudeksi yliopistoksi” ja se alkaa näin: *”Suomalaisen yliopistolaitoksen asema kansainvälisessä yliopistokentässä ei vastaa globalisaation asettamia vaatimuksia. Monissa selvityksissä sekä kotimaisissa ja Euroopan tason linjauksissa on todettu tarpeet uudistaa yliopistosektorin rakenteita sekä yliopistojen toimintaa ja johtamisjärjestelmää.”*

Työ- ja elinkeinoministeriön laatiman Kansallisen innovaatiostrategian (2008) kymmenen tärkeimmän toimenpiteen joukossa on tutkimus- ja korkeakoulujärjestelmän kehittämistoimenpiteet. Ne on kuvailtu seuraavasti: Vahvistetaan yliopistojen ja tutkimuslaitosten tutkimuskapasiteettia ottaen huomioon kansallisen innovaatiopolitiikan painopisteet. Toteutetaan valmisteilla oleva yliopistouudistus ripeästi ja organisoidaan laajemminkin tutkimuslaitokset ja korkeakoulut merkittävästi nykyistä suuremmiksi, johtamiseltaan, muutoskyvykkyydeltään, resursseiltaan ja hallinnoltaan moderneiksi kokonaisuuksiksi. Tiivistetään yliopistojen ja tutkimuslaitosten yhteistyötä. Uudistetaan yliopistojen ohjaus- ja rahoitusjärjestelmää tukemaan vuorovaikutusta yliopistojen, elinkeinoelämän ja muun yhteiskunnan välillä.

Edellä esitetyistä laajoista kansallisista raameista siirryn seuraavaksi kuvaamaan itse innovaatioyliopistohankkeen taustaa ja tavoitteita sekä

esitän teoreettisia lähtökohtia innovatiivisuudelle eritasoisissa järjestelmissä ja lopulta yliopiston kontekstissa.

2.1 Innovaatioyliopistohankkeen taustaa ja tavoitteita

Syksyllä 2006 (27.10.) Opetusministeriö oli asettanut suunnitteluryhmän laatimaan ehdotusta Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhteistyön syventämisestä toteutus suunnitelmineen ja aikataulutettuine osaprojekteineen. Puolta vuotta aiemmin silloinen opetusministeri Antti Kalliomäki oli pyytänyt kaikilta korkeakouluilta ehdotuksia koko korkeakoulujärjestelmän uusimiseksi. Tuolloin TKK, HKKK ja TaiK esittivät vain yhteisen innovaatioinstituutin perustamista. Opetusministeriön asettama Raimo Sailaksen vetämä suunnitteluryhmä nimesi uuden hankkeen innovaatioinstituuttia laajemmin huippuyliopistohankkeeksi.

Työryhmän loppuraportissa (julkaistu 19.2.2007, jäljempänä Sailaksen raportti) kuvataan ensin yliopistojen kehittämistavoitteet Suomessa ja ulkomailla ottaen huomioon Euroopan unionin tasolla tehdyt linjaukset. Tämän jälkeen kuvataan selvityksen kohteena olleet kolme yliopistoa ja niiden omissa strategioissa esitetyt kehittämistavoitteet sekä suunnitelmat innovaatiotoiminnan kehittämiseksi: innovaatioinstituutti perustetaan uuteen yliopistoon syventämään tutkimusalojen yhteistyötä tuotekehityksen, innovaatiotutkimuksen ja yrittäjyyden edistämiseksi. Kansainvälisten huippuyliopistojen katsauksen jälkeen raportissa muotoillaan suomalaisen huippuyliopiston luomiseksi tarvittavat keskeiset uudistamistyön kohteet.

Sailaksen raportissa esitetään Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistämistä uudeksi teknisten tieteiden, kauppatieteiden ja taideteollisen alan yliopistoksi.

Uuden yliopiston oikeushenkilömuoto olisi yksityisoikeudellinen säätiö. Säätiön peruspääoma muodostettaisiin vaiheittain vuosina 2008-2012 valtion rahoituksella sekä elinkeinoelämän ja muiden yksityisten rahoittajien lahjoituksilla. Säätiötä johtaisi yliopiston ulkopuolisista jäsenistä muodostettu korkeatasoinen hallitus. Yliopiston tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä. Yliopistossa on tieteen, taiteen ja opetuksen vapaus. Yliopisto toimii tekniikan, kauppatieteiden ja taideteollisuuden aloilla. Tutkimuksesta ja opetuksesta vastaavat näiden alojen akateemisesti itsehallinnolliset korkeakoulut, joiden pohjana ovat perustajayliopistojen kokonaisuudet ja brändit. Yliopiston kansallisena erityistehtävänä on korkeatasoisen tutkimuksen ja opetuksen avulla tukea Suomen menestymistä kansainvälisessä taloudessa. Yliopisto rakentaa myönteisellä tavalla suomalaista yhteiskuntaa, sen tekniikkaa, taloutta, kulttuuria ja kansainvälistä kiinnostavuutta. Visio 2020 näyttää uuden yliopiston maailmanluokan yliopistona tekniikan, kaupan ja taideteollisuuden alalla, jonka toimintaa kuvaavat seuraavat tekijät: brändi, edelläkävijä, arvostettu opiskelupaikka, monikulttuurinen ilmapiiri, yhteiskunnallinen vaikuttavuus, yhteistyökyky elinkeinoelämän kanssa. (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä, 2007:16.)

2.2 Innovaatiojärjestelmät

Innovaatiojärjestelmien eri tasojen ja systeemisyiden ymmärtäminen on olennaista pystyäksemme sijoittamaan innovaatioyliopistohankkeen oikeaan kontekstiin. Innovaatiotoiminnan merkityksen korostumisen myötä innovaatiojärjestelmiä on viime vuosina tutkittu sekä kansallisella että alueellisella tasolla. Eri toimijoiden merkitystä ja roolia on myös selvitetty. Tämän työn kannalta kiinnostavinta on luonnollisesti yliopistojen merkitys koko innovaatiosteemissä. Seuraavassa valotan innovaatiojärjestelmiä

laajasta systeemisestä näkökulmasta organisaatiokulttuurin vaikutusten kautta yliopistoympäristöön fokusoiden.

Kansallisen innovaatiojärjestelmän käsite korostaa innovaatiotoiminnan ja yhteiskunnan laaja-alaisen systeemisen uudistumisen keskeistä merkitystä talouden kehityksen ja kasvun kannalta. Viime vuosina tapahtuneen tietoyhteiskuntaa ja verkostoja sekä tiedon ja innovaatioiden merkitystä korostavan maailmantalouden murroksen aikana kansantalouksien kilpailukyky riippuu siitä, miten lähellä niiden olemassa olevat talous- ja yhteiskuntarakenteet ovat uuden teknis-taloudellisen toimintaympäristön asettamia vaatimuksia ja miten nopeasti ne pystyvät uudistamaan näitä rakenteita uuden toimintaympäristön vaatimaan suuntaan. *Innovaatiosysteemi* on monimutkainen toimijoiden välinen yhteistyö- ja kommunikaatioverkosto, jonka fokuksessa ovat paitsi peruselementit eli toimijat (organisaatiot, yritykset, alueet), ennen kaikkea niiden välinen vuorovaikutuksen määrä ja laatu sekä keskinäiset riippuvuudet. Alueellinen innovaatiojärjestelmä puolestaan rakentuu systeemisistä kytkennöistä eri tiedon tuottajien (yliopistot, tutkimuslaitokset), välittäjäorganisaatioiden (yksityiset ja julkiset innovaatiopalvelut) ja yritysten välillä. (Schienstock & Hämäläinen, 2001; Ståhle & Sotarauta, 2002.)

Meneillään olevaa talouselämän murrosta nimitetään uudeksi taloudeksi, jossa tieto, siihen liittyvä teknologia ja innovaatiot ovat tärkeintä käyttövoimaa. Suomi on sopeutunut murrokseen nopeasti. 1990-luvun alun lama osaltaan pakotti hyväksymään aiempaa rajumpia rakenteellisia uudistuksia. Vaikka teknologinen kehitys on innovaatioiden ja kilpailukyvyn ydin, vaatii innovaatiotoiminnan tukeminen myös aina innovaatioiden sosiaalisen ja systeemisen luonteen ymmärtämistä, ns. luovan jännitteen näkökulmaa. Myös innovaatioiden ja innovaatioprosessien luonne on muuttunut. Teknologisten innovaatioiden rinnalle merkityksellisiksi ovat nousseet sosiaaliset innovaatiot, kuten uudet organisatoriset ratkaisut tai

toimintamallit, joita on vaikea kopioida ja jotka siten luovat kestäväen pohjan kilpailukyvyille. Innovaatioprosessit eivät enää ole lineaarisia tutkimuksesta kaupallistamiseen asteittain johtavia ketjuja vaan lukuisia takaisinkytkentöjä ja vuorovaikutussuhteita sisältäviä monimutkaisia verkostoja. Luottamukseen perustuvat verkostosuhteet tukevat ns. hiljaisen tiedon vaihtoa organisaatioiden kesken, mikä on keskeinen edellytys innovaatioprosessien onnistumiselle. (Stähle & Sotarauta, 2002; Schienstock & Hämäläinen, 2001.)

Chesbrough (2003) kuvaa avointa innovointia ja ulkoisten tietopääomien merkitystä innovaatioprosesseissa ja korostaa verkottumisen ja tiedonjakamisen merkitystä uudenaikaisissa innovaatioprosesseissa. Monilla aloilla on siirrytty tai ollaan siirtymässä suljetusta sisäisestä innovaatiotoiminnasta avoimeen, omien lisäksi myös ulkopuolisia ideoita ja kanavia hyödyntävään innovaatiotoimintaan. Avoimessa mallissa kerätään tietoa sidosryhmiltä, perustetaan paljon uusia "start-up" -yrityksiä ja hyödynnetään yliopistoissa tehtävää laadukasta ja tuottavaa tutkimustyötä. Avoimen innovaation mahdollistajia ja samalla ajureita ovat erityisesti globalisaatio ja uudet tietotekniset ratkaisut: tieto (*knowledge*), joka on noussut yritysten tärkeimmäksi resurssiksi, sekä mahdollistaa yhteistyöverkon entistä tehokkaamman hyödyntämisen että pakottaa siihen (Apilo et al., 2007).

Suomalaisessa innovaatiopolitiikassa on perinteisesti korostettu uuden tiedon tuottamista ja kansakunnan osaamis pohjan vahvistamista. Maailmantalouden murros edellyttää laajempaa systeemistä innovaatiopolitiikkaa, jossa pyritään parantamaan innovaatiojärjestelmän kaikkia osa-alueita, varsinkin mahdollisia ongelma-alueita kuten esimerkiksi infrastruktuuria, talouden ja yhteiskunnan organisaatorakenteita, institutionaalisia toimintapuitteita ja poliittisten toimenpiteiden koordinaatiota. Systeemisen innovaatiopolitiikan toinen keskeinen ominaisuus on innovatiivisten yhteistyöverkoston

kehittäminen. Verkostopolitiikalla voidaan pyrkiä yhdistämään innovaatioprosessin eri vaiheita, kuten perustutkimus, design, kansainvälinen markkinointi jne., sekä erityyppisiä organisaatioita (yrityksiä, yliopistoja, julkisen sektorin organisaatioita, järjestäjä jne.), toimialoja ja maantieteellisiä alueita (paikallinen, alueellinen, kansallinen ja kansainvälinen taso). Laaja-alaisen ja monimutkaisten yhteiskunnallisten ongelmien, kuten koulutusjärjestelmän uudistaminen, ratkaisussa voidaan käyttää politiikkaverkostoja, jotka hyödyntävät yhteiskunnan eri sektoreilla ja tasoilla olevien asiantuntijoiden tietoja ja osaamista. (Schienstock & Hämäläinen, 2001.)

2.3 Organisaatiokulttuurin merkitys

Aiemmin kuvaamani innovaatioyliopistohankkeen taustan ja visioiden valossa voidaan päätellä, että pyrkimyksenä on luoda uusi laadukas, kilpailukykyinen ja innovatiivinen yliopisto-organisaatio. Voimavaroja yhdistämällä halutaan tutkimukseen ja opetukseen houkutella ja kouluttaa huippuosaajia, joiden avulla syntyy yhteiskuntaa laaja-alaisesti hyödyttävää uutta tietämystä. Kolmen korkeakoulun organisaatiokulttuurien yhdistäminen on suuri muutos ja haastava tehtävä. Olen ottanut organisaatiokulttuurin merkityksen kuvaamisen mukaan tutkimukseeni, koska se on innovatiivisuudesta puhuttaessa avainasemassa eikä saa jäädä itsestäänselvyytenä pidetyksi asiaksi. Muutos on innovaation perusedellytys ja luottamuksen ilmapiirin vallitessa myös muutokset nähdään mahdollisuutena eikä uhkana (Apilo et al., 2007).

Organisaatiokulttuurin ja ilmapiirin on tutkimusten perusteella katsottu vaikuttavan vahvasti luovuuteen ja innovatiivisuuteen. Asiaa on tutkittu lähinnä yritysympäristössä, mutta mielestäni monet löydökset sopivat myös julkisten laitosten ja organisaatioiden toimintaan. Pervaizin (1998)

tutkimuksen mukaan, ollakseen innovatiivinen tai tullakseen innovatiiviseksi, organisaatiolta vaaditaan puhetta ja resursseja enemmän organisaatiokulttuuria, joka jatkuvasti ohjaa organisaation jäseniä pyrkimään innovatiivisuuteen, sekä ilmapiiriä, joka perustuu luovuudelle. Organisaation rakenne, strategia, kannustinmekanismit, innovaatioihin rohkaiseva käyttäytyminen ja avoin kommunikaatio ovat organisaatiokulttuurin määrittävät tekijät (Martins & Terblanche, 2003).

Pervaiz (1998) esittää, että innovaatiotoiminta on luonteeltaan kokonaisvaltaista ja sitä kuvaa parhaiten asenne, joka mahdollistaa nykyhetkeä kauemmas näkemisen ja tulevaisuuden luomisen: se on muutoksen moottori. Pelkkä päätös siitä, että organisaation on oltava innovatiivinen, ei kuitenkaan riitä. Päätöstä täytyy tukea toiminnalla, joka luo sellaisen ympäristön, jossa ihmiset ovat sinut innovoinnin kanssa ja innovaatioita syntyy. Ilmapiiristä täytyy löytyä oikeanlaista tunnetta, kuten dynaamisuutta, ja sisäisiin vuorovaikutussuhteisiin, hierarkiaan, työn luonteeseen ja palkitsemisjärjestelmiin, eli ilmapiiriin vaikuttaviin tekijöihin tulee erityisesti kiinnittää huomiota.

Jatkuvassa maailmanlaajuisessa muutoksessa luovuudella ja innovoinnilla on tärkeä rooli. Organisaatiot ja johtajat pyrkivät luomaan institutionaalisia rakenteita, joissa luovuus ja innovaatiot ovat teknologisten ja muiden uudistusten rinnalla hyväksyttäviä kulttuurisia perusnormeja. Organisaation visiossa organisaatiokulttuuri täyttää virallisen ilmoituksen ja todellisen toiminnan väliin jäävän alueen. Se on suunnannäyttävä, joka pitää strategian raiteillaan. On tärkeää, että myös työntekijät ymmärtävät organisaation tämän hetken tilanteen ja vision tai päämäärän välisen eron pystyäkseen toimimaan luovasti ja innovatiivisesti. Lähes kaikista löytyy palava halu olla mukana jossakin suuressa, jos tavoite osataan viestiä ja yksilöitä autetaan etsimään oma roolinsa tavoitteen toteutumisessa. Innovatiivisuus ruokkii itse itseään: innovatiivisessa organisaatiossa

työntekijät viihtyvät ja ovat motivoituneita. (Martins & Terblanche, 2003; Apilo et al., 2007.)

2.4 Innovatiivisuus yliopistokontekstissa

Yliopistot ovat tärkein osa julkista innovaatiojärjestelmää. Yliopistot herättävät entistä enemmän suuren yleisön mielenkiintoa, eivätkä ainoastaan niiden lisääntyneen julkisen rahoituksen vuoksi. Kasvavan globaalin kilpailun myötä kansantaloudet joutuvat turvaamaan oman taloudellisen kehityksen ja vaurauden, missä yliopistot tietoyhteiskunnan ”fasilitaattoreina” ovat avainasemassa. Tulevaisuuden työntekijöihin ja tietopääomaan investointi nähdään entistä tehokkaampana keinona vastata kansainvälisen kilpailun haasteisiin. Yliopistoissa tehtävän opetuksen ja tutkimuksen, varsinkin soveltavan ja yritysten innovaatiotoimintaa palvelevan tutkimuksen merkitys korostuu. Innovaatioyliopistohankkeen tarkoituksena on luoda teknisten tieteiden, kauppatieteiden ja taideteollisen alan huippukorkeakouluista innovatiivinen tiedeyhteisö. Pyritään luomaan uutta toimintakulttuuria, jolle on ominaista elinkeinoelämän ja yliopiston tutkimustoiminnan välinen vuorovaikutus ja sen tukena usean yrityksen konsortiot ja avoin innovaatioympäristö. (Innovaatioyliopisto.info –verkkójulkaisu, 2008; King, 2004.)

Tietoperustaisessa taloudessa yliopistoista tulee innovaatiosteemin avaintekijöitä, sekä inhimillisen pääoman välittäjänä että fyysisenä tilana uusille yrityksille. Yliopistot pyrkivät tuomaan osaamisensa elinkeinoelämän kanssa toteutettaviin tutkimushankkeisiin tasavertaisella ja kaikkia osapuolia hyödyttävällä tavalla. Tutkimustulosten saattaminen mahdollisimman laajasti hyödynnettäväksi on osa yliopistojen yhteiskunnallista palvelutehtävää, joka ei kuitenkaan saa vaarantaa yliopistojen alkuperäisiä tehtäviä, vapaata tutkimusta ja siihen perustuvaa korkeinta opetusta. (Ilmavirta, 2001; Marques et al., 2006.)

Kun tiedosta tulee yhä tärkeämpi, jopa elintärkeä osa innovaatioita, tulee yliopistoista instituutioina, jotka tuottavat ja levittävät tieteellistä ja teknistä tietoa, yhä merkityksellisempiä teollisten innovaatioiden syntymisessä. Portugalilaisessa tapaustutkimuksessa kolmen tahon: yliopiston, teollisuuden ja valtionhallinnon vuorovaikutuksesta ilmeni yliopiston vahva rooli verkostosuhteita edesauttavana ja eteenpäin vievänä voimana. (Marques et al., 2006, 535.)

Taideteollisen korkeakoulun innovaatiokeskus Designiumin tekemässä tutkimuksessa esitetään vuorovaikutteinen innovaatiomalli, eli ketju, jonka avulla yliopistoissa tuotettavan tiedon siirto ja vastavuoroinen hyödyntäminen yritysten kanssa onnistuu. Perinteisissä lineaarisissa malleissa lähdetään liikkeelle joko perustutkimuksesta yliopistoissa eli innovaatiomahdollisuuksista tai vaihtoehtoisesti markkinoiden innovaatiotarpeista. Molemmat pyrkivät soveltavan tutkimuksen kautta tuotantoon ja markkinointiin. Nykypäivän innovaatioympäristössä toimiminen vaatii uuden vuorovaikutteisen ei-lineaarisen innovaatiotoiminnan mallin. Siinä yliopistotutkimuksen tuottamaa uutta tietoa sovelletaan yritysten tuotekehityksessä perinteiseen tapaan. Uutta on se, että tuotteen markkinoille viennin jälkeen ketju kääntyy toisin päin: markkinoilta saadaan palautetta tuotteen jatkokehittelyyn tai uusiksi ominaisuuksiksi. Tästä taas annetaan palautetta soveltavaan tutkimukseen yliopistolle päin uusien tuotteiden suunnitteluun ja perustutkimukseen pitemmän aikavälin ongelmien ratkaisuun. (Heikkinen, 2004: mukailtu lähteistä Arnold & Bell, 2001; Formica & Mitra, 1996; Wessner, 2003.)

Yliopistojen haasteet ja vastuut kansallisen innovaatiojärjestelmän osana lisääntyvät jatkuvasti (Ilmavirta, 2001). Hautamäki (2008) muistuttaa, että perustutkimus on innovaatiotoiminnan perusta ja sen tulisi olla maailmanluokkaa. Suomessa yliopistorakenteiden kehittämisen keinoiksi

olisi hyvä ottaa laatu ja kilpailu. Innovaatiot syntyvät luovissa ympäristöissä. Ei riitä, että innovaatiojärjestelmä syöttää rahaa erilaisia putkia myöten innovaatiotoimintaan. Innovaatioiden ekosysteemi kuvaa sitä dynaamista vuorovaikutteista ympäristöä, jossa yritysten ja yrittäjien lisäksi toimivat yliopistot ja tutkimuslaitokset, pääomasijoittajat ja muut rahoittajat sekä osaava työvoima ja yritysten toimintaa tukevat palvelut.

3. MEDiatekstit ja Diskurssianalyysi

Edellä esitetyt teoreettiset tutkimustulokset ja havainnot innovaatiojärjestelmistä ja vuorovaikutuksen merkityksestä heijastuvat myös median rooliin tiedon välittäjänä. Hallinnollisten uudistusten, kuten korkeakoulurakenteen muutokset, uutisointi kansalaisille ja uutisoinnin herättämän keskustelun eteenpäin vieminen ovat median tehtäviä. Tämän kirjallisuuskatsauksen avulla pyrin valottamaan median tehtävää yhtäältä virallisena uutistiedottajana ja merkitysten luoja ja toisaalta keskustelun herättäjänä ja ylläpitäjänä - diskurssien myötä sosiaalisen todellisuuden rakentajana. Viimeksi mainittu rooli osoittautui aineiston myötä tärkeäksi, koska suuri osa innovaatioyliopistoa koskevista artikkeleista koko laajassa aineistossa on mielipidekirjoituksia.

Medialla on keskeinen rooli suomalaisen yhteiskunnan informaatiopohjan rakentamisessa. Suomi on jo nyt hyvin pitkälti "imaginaarinen yhteisö", jossa yhteinen mediatodellisuus on keskeinen kulttuuria koossa pitävä liima. Media on paikka, jossa kulttuurinen tai mentaalinen paradigma julkistuu, esittäytyy ja julkistetaan. Media pitää kulttuurista paradigmaa yllä ja voi myös vaikuttaa siihen. Kulttuurinen paradigma on ymmärrettävissä yhteisesti jaetuiksi viitekehyksiksi, arvoiksi ja käyttäytymisnormeiksi, jotka määrittävät teoreettisia, ideologisia, taiteellisia ja muita paradigmoja sekä samalla yhteiskunnan rakenteita ja ihmisten koko käyttäytymistä. (Hämäläinen, 2006. Ref. Wiio, 2006; Wiio, 2006; Hämäläinen & Heiskala, 2004).

3.1 Media osana innovaatiojärjestelmää

Juhani Wiio on tutkinut median roolia yhteiskunnan rakenteelliseen, taloudelliseen ja sosiaaliseen kehittämiseen tähtäävissä

uudistusprosesseissa (sosiaaliset innovaatiot) ja miten media suhtautuu näihin toimiin tähtääviin avauksiin ja aloitteisiin. Laatumassaan raportissa (2006) Wiio esittää, että media otetaan osaksi innovaatiojärjestelmän ja –ympäristön käsitteitä suunniteltaessa yhteiskunnallisia kehitystoimenpiteitä. Ehdotusta perustellaan sillä, että mediaa ei ole totuttu näkemään sen kummemmin osana innovaatiojärjestelmää kuin osana innovaatioympäristöäkään. Kuitenkin media on osa näitä molempia. Media ei ehkä ole samanlainen innovaatiojärjestelmän tai innovaatioympäristön toimija kuin esimerkiksi rahoituspanoksella innovointiin osallistuvat toimijat. Media ei ehkä ole myöskään ensisijaisesti välttämätön innovaatioiden syntymiselle, mutta se voi olla osallisena joidenkin, eritoten sosiaalisten innovaatioiden synnyttämisessä. Sosiaalisten innovaatioiden saattamisessa yleisesti hyväksytyksi tarvitaan mediaa. Innovaatioiden kaupallistamisessa media on jopa välttämätön. Lopulta yhteiskunnallisilla avauksilla ei ole oikeastaan mitään vaikuttamisen tai menestymisen mahdollisuuksia ilman mediaa.

Media voi asettaa perustellunkin yhteiskunnan kehittämishankkeen kyseenalaiseksi ja kariuttaa sen kokonaan. Media voi yrittää olla yhteiskunnan uudistustyössä myös neutraali. Se voi yrittää olla ottamatta kantaa. Käytännössä media sanoo helposti asettuvansa yhteiskunnan kehittämisessä yleisen ja yhteisen hyvän, ”maailman parantamisen” puolelle. Samalla se pyrkii kuitenkin noudattamaan länsimaista journalistista perimää ja käytäntöä. Tämä perimä lähtee siitä, että medialla tulee olla kriittinen ote asioihin ja että sen täytyy tuoda esiin uutta ja erilaista. Sen täytyy esitellä myös ristiriitoja ja konflikteja. Lopulta media tekee kuitenkin aina tapauskohtaisesti valinnan sen suhteen, miten se mihinkin yhteiskunnalliseen uudistusesitykseen tai –hankkeeseen suhtautuu. (Wiio, 2006.)

Ruotsissa kehitetty konsepti *innovaatiojournalismi* on uusi journalistinen genre tai lähestymistapa, jossa innovaatioita käsitellään laajemmalla,

yleisemmällä tasolla, ei yksittäisinä innovaatioina. Se kattaa uusien teknologioiden kaupallistamisen ja on yhdistelmä talous-, teknologia ja poliittista journalismia. Innovaatiojournalismi tarkastelee myös innovaatiojärjestelmiä ja toimii niiden journalistisena vahtikoirana. Suomalaiset tutkijat ovat kehittäneet käsitettä määrittelemällä sen laajemmin eräänlaisena tulevaisuusjournalismina, joka kattaa myös sosiaaliset, kulttuuriset ja jopa taiteelliset innovaatiot. Innovaatiotalous vaatii tulevaisuusorientoitunutta yhteiskuntaa, jossa media osallistuu keskeisesti keskusteluun tarjoamalla rikasta materiaalia ja toimimalla keskusteluforumina. (Wikipedia, 2008; Kauhanen & Noppari, 2007; Kauhanen 2006.)

3.2 Merkitysten antaminen

Matheson (2005) sanoo, että kieli ja yhteiskunta ovat pysyviä asioita, joita ei voi erottaa tai paeta. Hän lainaa Fiskeä (1991, 347), joka väittää, että tekstuaalinen merkityksentämiskamppailu on täydellisesti yhteiskunnallista valtakamppailua vastaavaa. Matheson jatkaa: toimittajat muiden mediatuottajien joukossa haluavat rakentaa maailmaa sekoittamalla erityisosaaajien ääniä ja kääntämällä niitä yleiskieleksi niin, että tulos vaikuttaa suuren yleisön mielestä tervejärkiseltä. Tämä johtaa myös ideologisten rakenteiden syntyymiseen, jolloin asiat vaikuttavat järkeviltä ja luonnollisilta.

Uutisten tarkastelussa pelkän informaation erittelyn asemesta keskeiseksi on noussut merkityksen tulkinta. Tämä pohjautuu siihen kieltä ja muita merkkijärjestelmiä tutkittaessa syntyneeseen oivallukseen, että todellisuuden ilmiöillä ja tapahtumilla ei ole luonnostaan merkityksiä, joita sanoilla ja muilla merkeillä vain välitettäisiin, vaan, että vasta kielen ja muiden merkkijärjestelmien käyttö antaa niille eri merkityksiä. Merkitykset, joita tekstissä rakentuu ja siten informaatio, jota teksti välittää riippuvat

siitä, miten teksti merkityksellistää esittämänsä. Tuote riippuu tuotannosta. (Pietilä, 1995.)

Tekstinulkoisen maailman pysäyttäminen ja kuvaaminen abstraktien asioiden tilana pikemmin kuin konkreettisten asioiden liikkeenä tekevät mahdolliseksi maailman tarkastelun sellaisista asemista, jotka helpottavat mielipiteiden ilmaisemista: tilannetta on oletettavasti vaivattomampi kuvata ja hallita kuin prosessia. Tähän liittyy asioista perillä olemisen merkitysjuonne. Kun tuotetaan varman totuuden tuntuista yleistäviä kuvauksia, oikeutetaan lehden asemaa institutionaalisen mielipiteenilmaisijana ja yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistujana. (Heikkinen, 1999, 126.)

Kieleen sitoutunut media liittää ihmiset aina uudelleen aktuaaliseen käytäntöön ja sen aistimellisiin ilmenemismuotoihin. Kielellinen toiminta tuottaa ja sulauttaa ihmiskunnan kehittämät ajattelutavat ja artefaktit. Muotojen välittyneisyys on myös viestinnällisen toiminnan ytimessä. Sanomalehteä voidaan tarkastella välityksen – toisin sanoen välittämisen – mahdollistavana osallistumiskanavana ja jopa, kuten Seija Ridell muotoilee *välittämisen politiikan* näkökulmasta. (Halonen, 2006.)

Lehti kokoaa itselleen lukijakunnan, joka kiinnittyy lehteensä. Siinä on yhteisö, joka kokoontuu lehtensä ympärille päivästä päivään. Tämä on yksi, muttei ainoa tapa, jolla joukkoviestinnän tekstit ovat sosiaalista toimintaa: ne tekevät viestimestä ja yleisöstä sosiaalisen yhteisön. Helsingin Sanomissa on esimerkiksi kotimaan uutisia, joiden sanotaan antavan lukijalle tietoja siitä, mitä viime aikoina on tapahtunut Suomessa tai suomalaisia koskevissa asioissa. Niinpä lehti on yhteisönsä tapa ottaa vastaan maailmaa ja vastata sille teksteissään. (Pietilä et al., 1994, 53.)

3.3 Ideologiset merkitykset ja intertekstuaalisuus

Ideologisten seurausten näkyväksi tekeminen lisää diskurssianalyysin yhteiskunnallista relevanssia ja erottaa sen vahvasti eettisestä ja moraalisesta relativismista, kaiken hyväksymisestä. Tätä kautta on mahdollista nostaa esiin vaihtoehtoisia sosiaalisen todellisuuden jäsenyyksiä. (Parker, 1992.) Vesa Heikkinen on väitöskirjassaan (1999) perehtynyt ideologiseen merkitykseen kriittisessä tekstintutkimuksessa. Hänen mukaansa ideologinen merkitys kytkeytyy tiukasti yhteisön arvoihin ja valtaan, ja kieli puolestaan kytkeytyy ajatteluun ja toimintaan, maailman kuvaamiseen ja muuttamiseen.

Matheson (2005) muistuttaa Michel Foucaultin (1989, 1999) diskurssin määritelmästä: tekstit eivät ole pelkästään dokumentteja jostain, vaan osa valtasuhteiden ja identiteettien verkostoa eli kaikki se, mihin ihmiset osallistuvat tekstien avulla. Mathesonin mukaan Foucault ohjaa meitä löytämään toistuvia kuvioita ja kielen hierarkioita, jotka asettavat ihmiset tiettyihin rooleihin ja ajatusmalleihin, valmiiksi annettujen ideologisten kategorioiden sijaan. Matheson väittää, että ei ole syytä juuttua miettimään voidaanko sosiaalinen todellisuutemme selittää diskurssien tai muiden kategorioiden avulla. Näemme vain sen mitä analyysissä käyttämämme työkalut sallivat. Hän myöntää kuitenkin, että termit ideologia ja diskurssi eivät helposti istu samaan argumenttiin: ideologinen kritiikki olettaa ideologisten merkitysten luomien vakaiden rakenteiden olemassaolon, mitä diskurssi ei tee. Diskurssianalyysin tärkein anti on tutkimus kielen ilmiöitä rakentavasta voimasta ja tekstin, diskurssin ja kontekstin välisestä suhteesta (Phillips & Hardy, 2002, 6).

Tiedotusvälineiden diskurssi tulisi nähdä monimutkaisten ja usein ristiriitaisten prosessien kentäksi, johon kuuluvat myös ideologiset prosessit. Joissakin tapauksissa ja diskursseissa ideologia on vähemmän esillä kuin toisissa. Tiedotusvälineiden tekstit ovat osa yhteiskunnallista

valvontaa ja yhteiskunnallisen uusintamisen ideologiaa, mutta ne ovat myös kulttuurihyödykkeitä kilpailumarkkinoilla, osa viihdeteollisuutta. Poliittisesti ja yhteiskunnallisesti mediatekstit on suunniteltu pitämään ihmiset ajan tasalla. Kulttuurisesti ne ovat artefakteja, jotka samanaikaisesti sekä heijastelevat että vaikuttavat kulttuuristen arvojen ja identiteettien muutoksessa. (Fairclough, 1997.)

Yhteenvetona voidaan sanoa, että median yksi tärkeimmistä tehtävistä on ”kääntää” virallinen diskurssi suurelle yleisölle ymmärrettävään ja vieläpä viihdyttävään muotoon. Näin toimittaessa asian tai uutisen sävy usein kevenee ja teksti yleistyy: rakennetaan ajankohtaisia ilmiöitä antamatta niille mitään tarkempia merkityksiä. Karkeasti määritellen diskurssi tarkoittaa kertomuksen pintatasoa, kun taas tarina on se kertova kokonaisuus, jonka vastaanottaja hahmottaa mielessään diskurssin antamien vihjeiden perusteella (Veijo Hietala, toim. Ridell et al., 2006).

4. METODOLOGIA

Seuraan työssäni diskurssin muotoutumista sanomalehdissä, kiinnitän huomiota metatasolle eli viralliseen kontekstiin ja vahvistan löydöksiä käytännön esimerkein, kuten pääaineiston lainauksilla. Aineistoni on laaja ja kattaa monipuolisesti diskurssin yhteiskunnallisen vaikuttamisen eri tapoja ja tasoja. Mukana on artikkeleita laajasti eri teema-alueilta, kuten mielipide, talous, pääkirjoitus, ja eri maantieteellisiltä alueilta. Metsämuurosen (2006) mukaan tämä diskurssianalyttinen tutkimustapa on rationalistinen, praktinen tapa, verrattuna empiristiseen (tekninen) tai pragmatistiseen (kriittinen) tapaan.

Liisa Remes on väitöskirjassaan (2003) määritellyt diskurssianalyysin perinnettä ja sen kolmen tradition syntyä. Taulukossa 1 on yhteenveto diskurssien merkityksestä eri traditioissa.

Traditio	Anglo-amerikkalainen traditio	Saksalainen traditio	Ranskalainen traditio
Merkitys	Keskustelu	Väite, hermeneutiikka	Tarinan historiallinen muotoutuminen, käytännöt
Metodologia	Diskurssi kommunikoi kulttuurista. Analyysi pyrkii selvittämään sen, mitä diskurssi kommunikoi ja miten tämä tapahtuu.		

Taulukko 1. Diskurssien kolme merkitystä (Remes, 2003).

Suomalainen diskurssianalyttinen tutkimus on saanut vaikutteita anglo-amerikkalaisesta traditiosta, jonka tutkimusmenetelmä on seuraavanlainen: Ihmiset ovat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja tässä toiminnassa kieli sisältää diskursseja tuottavat ainekset, jotka voidaan kulttuurin tuntemisen kautta analysoida näkyviksi. Tutkija tunnistaa kulttuurintuntemuksen avulla diskurssin ja siihen liittyvät merkitykset. (Remes, 2003.)

Phillips & Hardy (2002) esittävät seuraavanlaisen jaon diskurssianalyysin eri lähestymistavoista:

Konteksti				
Konstruktiiivinen	Selittävä (interpretive) strukturalismi	Kriittinen diskurssianalyysi		Kriittinen
	Sosiaalinen kielellinen analyysi	Kriittinen analyysi	kielellinen	
Teksti				

Taulukko 2. Diskurssianalyysin lähestymistavat (Phillips & Hardy, 2002, 20).

Tekstit ovat aina sidoksissa joko laajempaan kontekstiin, kuten yhteiskunta, ympäristö ja kulttuuri, tai yksittäisempään tilanne- tai tapauskontekstiin. Tutkijan valinnoista riippuen voidaan keskittyä jompaankumpaan tai havainnoida molempia. (Phillips & Hardy, 2002.) Tässä tutkimuksessa havainnoidaan molempia eli konteksti on yhteiskunnallinen rakennemuutos, jossa fokuksena on yksittäinen tapaus, eli innovaatioyliopisto. Yhteys tekstin ja kontekstin välillä on konstruktiiivinen rakenteita selittävä, mutta pääosin sosiaalinen, kielellinen analyysi.

Tarkemmin kuvailtuna analyysini on sekoitus intertekstuaalista ja retoriikkaa sivuavaa lingvististä analyysiä, joka ei käsittele laajemmin tekstien tuotantoa tai kulutusta. Jotta teksti ja kieli tulisivat sidotuiksi yhteiskuntaan ja kulttuuriin, on tärkeää kytkeä tekstin lingvistinen analyysi intertekstuaaliseen analyysiin eli tulkintaan, jossa teksti sijoitetaan diskurssikäytäntöjen yhteiskunnalliseen skaalaan eli diskurssijärjestyksiin (Fairclough, 1997). Innovaatioyliopistoaihe liittyy laajemmin koulutuspoliittiseen genreen eli lajiin tai tyyliin, ja tällä hetkellä yliopistojen rakenneuudistuksen genreen. Innovaatioyliopistosta tai innovatiivisuuden ilmentymisestä sen suunnitteluvaiheessa ei ole aiempia genrejä tai diskursseja, koska niitä vasta luodaan uuden yliopiston myötä. Sen vuoksi

tarkoitan tässä yhteydessä intertekstuaalisuudella viittauksia tutkimuksen aineiston aikana eli marraskuun 2005 ja toukokuun 2008 välisenä aikana käytyyn keskusteluun ja julkaistuihin teksteihin tai kannanottoihin, joiden päälle rakennetaan uutta mielikuvaa.

4.1 Tutkimusprosessi

Tätä innovaatioyliopistohanketta käsitteleviin sanomalehtiteksteihin perustuvaa tutkimustani varten tutustuin ensin diskurssianalyysin metodologiaan kvalitatiivisen tutkimuksen muotona. Diskursseja (tekstejä ja keskusteluja) analysoimalla pyritään esittämään miten kielen avulla diskursiivisesti muodostetaan jonkun ilmiön myötä tai ympärille rakentunut sosiaalinen todellisuus. Koetun sosiaalisen todellisuuden luonne määrittää eri toimijoilla merkitysten sisällön ja tämä puolestaan määrittää merkitysten tulkinnallisuuden ehdot (Metsämuuronen, 2006). Innovaatioyliopistohankkeen diskurssien luoma sosiaalinen todellisuus voisi olla innovaatiopainotteinen, mutta mediatekstien merkityssisällön tutkimisen myötä näin ei näytä olevan. Tutkimusprosessini tarkoitus on ollut tutkia ja esittää sanomalehdissä käytyä keskustelua sekä pääaineiston analyysin avulla osoittaa, että innovatiivisuus tuodaan esiin, mutta se saa varsin laihoja merkityksiä.

Tulostin ensin Helsingin Sanomien digitaalisesta arkistosta kaikki huippuyliopisto- ja innovaatioyliopistohauulla löytyneet artikkelit 1.11.2005 – 31.1.2008 väliseltä ajalta. Myöhemmin laajensin aineistoni loppumaan 31.5.2008, koska innovaatiokeskustelu vilkastui jatkuvasti aineiston keruuni edetessä. Luin Helsingin Sanomien artikkelit läpi ennen syvällistä perehtymistä valtionhallinnon julkaisuihin, innovaatiojärjestelmistä kertoviin raportteihin tai median roolin teorioihin. Taulukoin artikkelit teemoittain (taulukko 3) ja laskin innovaatioita käsitelleiden artikkeleiden lukumäärät.

Tällä tavoin luin Suomen suurimman päivälehdessä aineiston objektiivisesti ja mediatekstien kuluttajan, joskin ”innovaatiojärjättyjen”, linssien läpi.

Rakentaakseni virallisen kontekstin median julkistamalle keskustelulle ja ymmärtääkseni innovaatioyliopistohankkeen tarkoituksen, tutustuin seuraavaksi viralliseen Opetusministeriön laatimaan dokumentaatioon innovaatioyliopiston suunnittelutyöstä. Selvitin kirjallisuuskatsauksen avulla innovaatiojärjestelmien toimintaa ja merkitystä sekä median roolia ja käyttäytymistä. Aikaisempien tutkimusten valossa yliopiston merkitys innovaatiojärjestelmissä on selkeä, mutta innovaatiokeskustelu yliopistokontekstissa osoittautui innovaatiotutkimuskentän pimeäksi nurkaksi.

Aineiston keruu oli koko tutkimusprosessin ajan jatkuvaa ja luin satunnaisia artikkeleita myös monista koko laajan aineiston ulkopuolelle jättämistäni lehdistä, kuten Uutispäivä Demari, Kansan Uutiset ja Talouselämä. Innovaatiokeskustelu oli vähäistä kaikissa. Koska aineistonkeruuaikani oli kaksi ja puoli vuotta, kertyi artikkeleita paljon ja jouduin rajaamaan laajaan aineistoon valitsemani sanomalehdet lopulta kuuteen. Seuraavassa kappaleessa esittelen aineiston yksityiskohtaisemmin.

4.2 Aineisto ja analyysi

Laajaan tutkimusaineistoon otin mukaan marraskuun 2005 ja toukokuun 2008 väliseltä ajalta artikkelit, joista löytyy viittauksia huippuyliopistoon tai innovaatioyliopistoon, seuraavista lehdistä: Helsingin Sanomat, Aamulehti, Turun Sanomat, Etelä-Saimaa, Lapin Kansa ja Kauppalehti. Etsin aineiston sähköisistä tietokannoista. Helsingin Sanomien arkistoon pääsin digi-lehden tilaajana omilla tunnuksillani. Aamulehti ja Kauppalehti kuuluvat samaan Alma Media -konserniin ja ne, sekä Lapin Kansa,

löytyivät minulle luoduilla tunnuksilla samasta Media-arkisto - tietokannasta. Turun Sanomien arkisto on vapaasti luettavissa internetin kautta. Etelä-Saimaan arkistosta en itse pystynyt etsimään, mutta pyynnöstäni tekstit lähetettiin minulle lehden toimituksesta. Luin artikkelit läpi keskittyen innovaatioihin tai innovatiivisuuteen viittaavaan kirjoitteluun.

Se kuinka tapahtumia tai asiantiloja representoidaan, liittyy valintoihin: tekstit nähdään vaihtoehtojen kokoelmina. Yhdellä tasolla valintaa tehdään kielellisten muotojen, sanastollisten ja kieliopillisten vaihtoehtojen valikoimasta, toisella tasolla taas valitaan mitkä lajityypit tulevat nostetuiksi esille ja mitä diskursseja käytetään (Fairclough, 1997).

Taulukossa 3 esitän yhteenvetona Helsingin Sanomissa julkaistujen artikkeleiden teemat eli lehden valitsemat diskurssikategoriat. Aineisto on kerätty Helsingin Sanomien verkkolehden arkistosta ”huippuyliopisto”- ja ”innovaatioyliopisto” -hakusanoilla, joista ”huippuyliopisto” antoi määrällisesti enemmän osumia. Monissa artikkeleissa käytettiin kumpaakin työnimeä sekaisin. En luonnollisestikaan ottanut aineistoon mukaan artikkeleita, joissa ei puhuttu työni aiheena olevasta uudesta suomalaisesta yliopistosta vaan esimerkiksi jostain ulkomaisesta huippuyliopistosta.

Helsingin Sanomat

	2008 (5kk)	2007	2006	2005 (2kk)	Yhteensä
Kotimaa	43	20	5	1	69
Kaupunki	2	4	2		8
Mielipide	34	16	12		62
Pääkirjoitus	12	5	2		19
Kulttuuri	6	3	4		13
Talous	2		1		3
Talous & työ	2	2			4
Sunnuntai		1	1		2
Tiede & luonto	2	2			4
Nimiä tänään	1	2			3
Yhteensä	104 (7)	55 (6)	27 (4)	1	187

Taulukko 3. Kooste tutkimusaineiston Helsingin Sanomissa julkaistuista artikkeleista.

Kotimaa- ja mielipide-teemaryhmien kirjoituksia julkaistiin selkeästi eniten. Innovaatioita tai innovatiivisuutta käsitelleiden artikkeleiden lukumäärät ovat suluissa. Näiden artikkeleiden lukumääräinen vähyys ilmenee tärkeänä seikkana analyysissä, se herätti tutkijana mielenkiintoani ja ihmetystäni siihen, mistä ei puhuta. Eniten Helsingin Sanomissa puhuttiin korkeakoululaitoksen rakenneuudistuksesta yleisesti ja siihen liittyvistä rahoitusjärjestelyistä.

Maakuntalehdistä etsin artikkelit ensin ”huippuyliopisto tai innovaatioyliopisto” –yhdistelmähaulla ja sen jälkeen pelkällä ”innovaatioyliopisto”-haulla nähdäkseni määrälliset erot. Lukumääräiset erot nimien käytössä eivät ole suuret, mutta selkeä kehitystrendi oli havaittavissa: kaikissa siirryttiin aineistonkeruajan kuluessa huippuyliopistopuheesta innovaatioyliopisto-painotteiseen puheeseen.

Tämän näkisin johtuvan siitä, että alussa puhuttiin paljon huippuyliopistosta yleisemmällä tasolla ja keskustelu fokusoitui vasta ajan kuluessa uuteen tarkasti määriteltyyn innovaatioyliopistoon. Määrällisesti artikkeleita löytyi seuraavasti, suluissa ”innovaatioyliopisto” -haun tulos: Aamulehti 156 (72), Turun Sanomat 126 (77), Lapin Kansa 75 (33) ja Etelä-Saimaa 42 (24).

Yhteenvetona maakuntalehtien kirjoittelusta voi todeta sen, että esimerkiksi Aamulehti ja Lapin Kansa julkaisivat tekstejä, joissa puhutaan hallitusohjelmasta melko faktuaalisin sanakääntein, mutta rahanjaosta ja sen oletetusta epätasapainoisuudesta yliopistojen kesken jo paljon värikkäämmiin. Opetusministeri Sarkomaa ja kulttuuriministeri Wallin puolestaan ikään kuin rauhoittelevat julkaistuissa teksteissä mustasukkaisuutta ja eriarvoisuutta kuuluttavia ääniä. Pääkaupunkiseudun yliopistofuusion lisäksi puhutaan maakuntayliopistojen yhdistymismahdollisuuksista, mutta samalla niiden nykymuotoista toimintaa ja olemassaoloa perustellaan. Innovaatioista tai innovatiivisuudesta ei juurikaan puhuta, tutkimustyöstä yleisemmin löytyi kyllä joitakin kannanottoja ja mielipiteitä. Teemoilleen uskollisina mielipidekirjoitukset olivat värikkäämpiä, pelokkaampia ja pessimistisempiä kuin virallisen äänitorven, kuten STT:n tiedotteisiin pohjautuvat kirjoitukset, joiden tyyli on neutraali ja faktoihin perustuva. Joissakin kirjoituksissa innovaatioyliopistoon viitattiin vihjailevasti ja jo olemassa olevan objektin tavoin.

Turun sanomien sähköisessä artikkelihaussa olivat mukana verkkolehti sekä lyhyet, muutaman rivin online-uutiset. Keskustelu tuntui paikalliselta, Turun seudulle keskittyvältä ja pääkaupunkiseudun puuhia arvostelevalta. Virallisia STT:n tiedotteita ja ministerien sanomisia yliopistohankkeesta julkaistiin samaan tapaan kuin esimerkiksi Aamulehdessä ja Lapin Kansassa, myös monia samoja (lähinnä STT:n tiedotteita) artikkeleita kuin Helsingin Sanomissa. Tutkimuksesta puhuttiin enemmän, mutta

huippuyliopisto tai innovaatioyliopisto vilahti useimmiten henkilöhaastatteluissa sivulauseen puoltavana tai epäilevänä toteamuksena ilman syvällisempiä perusteluja. Opettaja-oppilas –suhteen merkityksestä opetuksen laadussa kirjoitettiin jonkun verran, mikä seikka ei pistänyt yhtä selvästi silmääni muiden maakuntalehtien artikkeleissa. Myös yliopiston vertaaminen asiantuntijaorganisaatioon oli mielenkiintoinen yksityiskohta eräässä artikkelissa.

Lappeenrannan alueella ilmestyvässä Etelä-Saimaa –maakuntalehdessä keskustelu huippuyliopistosta alkoi vuoden 2006 keväällä kirjoituksilla tulevasta Suomen yliopistojärjestelmän muutoksesta ja Lappeenrannan teknillisen yliopiston (LTY) osasta siinä. Keskustelu oli koko aineiston keruun ajan paikallista ja voimakkaasti oman alueen yliopistoon keskittyvää: esitetään halu profiloitua ja kehittyä omien vahvuusalojen huippuyliopistoksi. Pääkaupunkiseudun huippuyliopistohanke mainittiin hyvin lyhyesti esimerkiksi yliopistojen rahoituspohjasta puhuttaessa. Innovaatioyliopistosta kirjoitettiin varsinaisesti vasta kevästä 2007 alkaen. Keskustelu oli yleissävyltään epäilevää ja esimerkiksi Helsingin Sanomissa julkaistuja kriittisiä mielipidekirjoituksia lainattiin jonkun verran.

Kauppalehti julkaisi laskujeni mukaan aineistonkeruuaikana 204 artikkelia, joissa esiintyi innovaatioyliopisto- tai huippuyliopistosana ja joissa puhuttiin Suomen yliopistojärjestelmästä. Pelkkä ”innovaatioyliopisto”-haku antoi 109 osumaa. Kauppalehti puhui alusta asti maakuntalehtiä useammin innovaatioyliopistosta, tosin teksteissä käytettiin molempia työnimiä sekaisin, jopa samassa kappaleessa saattoi esiintyä sekä huippuyliopisto- että innovaatioyliopistosana. Vahva yrittäjyysnäkökulma esiintyi monissa teksteissä. Lehti esitteli esimerkiksi jo kymmenen vuotta pyörineen TKK:n, HKKK:n ja TaiK:n poikkitieteellisen koulutusohjelman *International Design Business Management* (IDBM) ja uudemman täysin ulkopuolisella rahalla toimivan *Helsinki School of Creative Entrepreneurship* -yrittäjyyskoulutusohjelman. Oman arvioni mukaan kirjoittelu oli positiivista,

realistista keskustelua esimerkiksi resursseista. Lehden luonteen mukaisesti yrittäjyyden lisäksi myös rahoitusnäkökulma sai paljon palstatilaa. Opetusministeri Sarkomaan esittelemän tuottavuusohjelman kritisointi ja ”juustohöyläys”-termi olivat esillä kuten maakuntalehdissäkin. Yllättäen muista aineistossa mukana olleista lehdistä poiketen Kauppalehdessä kirjoitettiin vuonna 2006 vilkkaastikin Kalliomäen innovaatioinstituuttiajatuksista. Myös kehitteillä olevasta Euroopan teknologiainstituutista (EIT) eli eurooppalaisten huippuyliopistojen ja tutkimuslaitosten verkostosta ja suomalaisten, esimerkiksi VTT:n ja TKK:n osallistumisesta siihen kirjoitettiin muita lehtiä paljon enemmän Kauppalehdessä. Verbaalia notkeutta löytyi kuten muistakin lehdistä, esimerkkinä mainittakoon ”digitaalinen innovaatiopihvi” (7.5.2007).

Aineiston mielipidekirjoitusten suuren määrän vuoksi, pyrin analyysissä ottamaan huomioon lehden roolin välittäjänä: on syytä tutkia minkälaisille mielipiteille, puhujille ja kielelle annetaan palstatilaa ja mahdollisuus luoda merkityksiä ja sitä kautta vaikuttaa ihmisten mielikuviin ja arviointiin asiasta. Ongelmanasettelu, aineiston keruu, analyysi ja tulkinta kietoutuivat koko tutkimusprosessin ajan yhteen. Analyysin ja tulkinnan vuoropuhelu oli selkeä: aika ajoin täytyi palata aiemmin analysoituun tarkistamaan ja käsittelemään joitakin kohtia uudelleen.

4.3 Pääaineiston rajaus

Tutkimukseeni liittyvien ja aiemmin esittämieni rajausten myötä ja, koska innovatiivisuus on käsitykseni mukaan tämän korkeakoulufuusion ytimessä, valitsin pääaineistoon nimenomaan innovatiivisuutta käsitteleviä artikkeleita eri lehdistä. Tämän lisäksi pääaineistoon valikoitui tekstejä, joissa erilaiset vastakkainasettelut tai ristiriitaisuudet herättivät ihmetystä. Retoriikan keinojen käyttöön ja osuviin sanavalintoihin, joita halusin analysoida, perustui myös muutama artikkelivalinta.

Aineistoni määrällisen ja ajallisen laajuuden vuoksi en käynyt läpi kaikkia Elinkeinoelämän keskusliiton Prima-lehtiä, vaikka valitsinkin sieltä aineistoni alkupisteen ja pääaineiston ensimmäisen tekstin. Tämän yksittäisen artikkelin mukaan ottaminen on mielestäni oikeutettua, koska innovaatioyliopistohankkeen idea ja kehitystyön siemen julkistettiin siinä. Tutkimusaineistoni sanomalehdistä ainoastaan Kauppalehti julkaisi syksyllä 2005 Presso-liitteen erikoissivuilla (29.10.2005) jutun TaiK:n, HKKK:n ja TKK:n rehtoreiden kannattamasta ideasta uudeksi yliopistoksi, muut aineistoni lehdet eivät noteeranneet uuden hankkeen siementä.

Seuraavaksi esittelen pääaineiston artikkelit kronologisessa järjestyksessä lyhyiden kappaleiden muodossa. Esittelykappaleiden tai -lauseiden on määrä osoittaa lukijalle sen, mikä oikeuttaa artikkelin valinnan pääaineistoon. Kokonaisuudessaan artikkeleiden tekstit löytyvät tutkielmani liitteistä.

EK Prima marraskuu 2005: *”Tein Taideteollisen korkeakoulun lukuvuoden avajaisissa radikaalin ehdotuksen uuden yliopiston perustamisesta. Se rakentuisi yhdistämällä Taideteollisen korkeakoulun TaiK:n, Teknillisen korkeakoulun TKK:n ja Helsingin kauppakorkeakoulun HKKK:n osaaminen ja resurssit.... Voimien yhdistämisestä pitää syntyä kokonaan uusi dynaaminen, autonominen ja luovuutta korostava yliopistokonteksti.”* (Yrjö Sotamaa)

Kauppalehti Optio/Pääkirjoitus 14.9.2006: *”Innovaatio, maallisemmin tutkimus- ja tuotekehitys, on ollut keskustelun keskiössä taas kerran. ... 'Tieteiden rajapinnoista uusia innovaatioita suoltava oppilaitos' saattaisi toki parisatapäisen tutkijajoukon voimin olla menestys, mutta näinköhän byrokratian korvaaminen toisella saisi luovuuden lentoon.”*

HS/Mielipide 18.10.2006: *”Innovaatiokeskustelua todella tarvitaan, koska taloutemme ja hyvinvointimme kehitys perustuu paljolti juuri innovaatioihin, suuriin ja pieniin. ... Innovaatiokeskustelun tason nostamiseksi keskustelijoiden olisi kuitenkin syytä tietää ja ilmaista, mistä he oikein puhuvat. Keskustelun taso ei muutenkaan ole erityisemmin poikennut edukseen muoti-ilmiöitä koskevista mielipiteenvaihdoista.”* (Uolevi Lehtinen)

HS/Mielipide 21.11.2006: *”Ruohonjuuritasolla innovaatioyliopistoa on säikähdetty nähdäkseni kahdesta syystä. Ensinnäkin on pelätty nimikkeen tuomaa mielikuvaa kaupallisia innovaatioita tehtailevasta tuotantolaitoksesta, johon tieteellä ja perustutkimuksella ei olisi mitään asiaa. Tämä on turha pelko, sillä tuskin kukaan kuvittelee, että innovaatioita voisi syntyä ilman vahvaa perustutkimusta, joka on toimivan innovaatioketjun ensimmäinen osa.* (Iiro Jääskeläinen)

HS/Mielipide 26.11.2006: *”Kehittyneet taloudet kilpailevat maailmantaloudessa pitkällä aikavälillä innovaatioilla. Uudet teknologiset tuotteet eivät kuitenkaan tässä riitä, vaan kilpailukyky edellyttää yritykseltä innovatiivisuutta paitsi tuotteiden kehittämisessä myös toimintatavoissa. Kilpailukykyä tuottava innovaatio on yhä useammin esimerkiksi palvelu, organisaatiomuoto, liikeidea tai symboli – eli se kattaa koko liiketoiminnan johtamisen. ...Suomeen tarvitaankin uudentyyppistä johtamisinnovaatioiden tutkimusta ja käytäntöjä. Tällainen johtamisinnovaatioiden keskus voidaan rakentaa osaksi suunnitteilla olevaa innovaatioyliopistoa tai siitä voidaan muodostaa erillinen innovaatioinstituutti.”* (Antti Hautamäki, Mikko Kosonen, Pirjo Ståhle, Liisa Välikangas)

Etelä-Saimaa 19.4.2007: *”Innovaatioyliopistoksi ei tulla rahalla tai poliittisilla julistuksilla. Innovatiivisuus edellyttää luovuutta sekä jatkuvaa pyrkimystä täydellisyyteen. Kompromisseja ei sallita, vaan kaikessa*

tekemisessä täytyy olla tavoitteena huipputulos. Innovatiivinen yliopisto tarvitsee tuekseen alueen, jossa on innovatiivisia ihmisiä ja luova tekemisen meininki. Kyse ei ole taaskaan rahasta, vaan asenteista. Luovuus kasvaa epämuodollisessa ilmastossa, jossa on vähän jäykkiä hallintorakenteita ja paljon tilaa ja mahdollisuuksia ihmisten keskinäiselle vuorovaikutukselle.” (Kalle Michelsen)

Aamulehti/Kulttuuri 28.4.2007: *”Ei suuret sanat suuta halkaise – Päivän sanat: luovuus, innovaatio, luova talous, yhteisöllisyys, huippuyliopisto. ... Ilman tekoja sanat jäävät kliseiksi. Kannattaa kysyä, kuka puhuu, kun nämä sanat sinkoilevat.”* (kulttuurisihteeri)

Kauppalehti/ Vip artikkelisivut 7.5.2007: *”Digitalisoituminen muuttaa palvelukehitystä. Aiemmin innovaatio tarkoitti firman sisäistä putkea tutkimuksesta tuotekehitykseen ja markkinointiin. Nyt haetaan systeemisiä innovaatioita, kokonaisvaltaisia muutoksia koko markkinaaan. ... Tarvitaan julkisten palvelujen innovaatio-ohjelmia ja uudenlaista ajattelua synnyttävä huippuyliopisto... Systeeminen innovaatiopihvi löytyy sämpylästä, jonka yläpuolisko on julkistahojen, tutkimustahojen ja yritysten laajamittainen yhteistyö ja alapuolisko konkreettinen palvelujen tekeminen ja nopea testaus käyttäjien kanssa.”* (Jarmo Eskelinen)

Kauppalehti/Presso 28.7.2007: *”Yliopistolaitoksen on oltava intohimoisten ja innovatiivisten yksilöiden yhteisö, joka kriittisesti kyseenalaistaa vanhaa ja uteliaana etsii uutta. Se haastaa yhteiskuntaa ja yrityksiä näkemään tulevaisuuden mahdollisuuksia ja uudistamistarpeita. Se toimii parhaimmillaan uuden ajattelun dynamona, jonka visionäärisissä verkostoissa luodaan innovaatioiden siemeniä.”* (Pekka Pokela)

HS/Mielipide 4.9.2007: *”Innovaatioyliopiston toiminta-ajatus on, että saattamalla yhteen kolmen yliopiston tutkijat, opettajat ja opiskelijat voidaan tuottaa sellaista tutkimusta, oppimista ja kansakuntaa*

hyödyttävää innovatiivisuutta, jota yliopistot erillisinä eivät saa aikaan. Välttämätön ehto tehtävässä onnistumiselle on se, että innovaatioiden tekijät eli tutkijat, opettajat ja opiskelijat työskentelevät yhdessä – siis samassa paikassa. Vain siten tarvittava kommunikaatio, luottamuksen rakentuminen ja alojen rajapinnoista syntyvät innovaatiot ovat mahdollisia.” (Esa Pohjanheimo)

Aamulehti/Talous 14.9.2007: *”Yliopistoihin halutaan nyt strategista johtajuutta, fokusointia, innovaatioita ja huippututkimusta... Fokusointi tuottaa varmasti tulosta. Tarvitaan vain joku joka sanoo, mikä on seuraava maailmaa mullistava keksintö ja miltä alalta seuraava Nokia syntyy. Silloin osaamme varmasti suunnata voimavarat oikein ja tehokkaasti.”* (Toni Sulameri)

HS / Tiede & Luonto 18.9.2007: *”...Kukoistaakseen suomalainen tiede tarvitsee rahaa ja vapautta. Vain ne takaavat kovatasoisen tutkimuksen ja opetuksen. Yhdistämishankkeet voivat olla hyödyksi, mutta eivät riitä nostamaan yhtään yliopistoa tieteen kärkeen. Epämääräinen huippupuhe on yliopistolaitokselle vahingoksi. Mokoma ideologinen ilmapallo pitäisi poksauttaa puhki, ennen kuin koko suomalainen tiede-elämä leijuu sen mukana tavoittamattomiin.”* (Mirkka Lappalainen)

HS/Mielipide 2.10.2007: *”...Kaiken kaikkiaan hyvää tutkimusta näyttää edistävän useiden yksilö- ja ympäristötekijöiden välisten ”jännitteiden” onnistunut tasapainottaminen.”* (Otto Auranen)

HS/Mielipide 14.11.2007: *”Akateeminen maailma on tottunut kilpailuun ja arviointeihin ja niiden perusteella tehtäviin päätöksiin. Nyt tätä peruseriaatetta ollaan murtamassa. Suomessa innovaatiot käsitetään sitä paitsi varsin suppeasti. Luotetaan tekniikan, kaupan ja muotoilun tuomaan autuuteen. On muistettava ettei tekniikan tutkimus kehity ilman perustutkimusta luonnontieteissä. ... Peräänkuulutamme myös sosiaalisia*

innovaatioita.” (Perttu Vartiainen, Matti Uusitupa, Lauri Lajunen, Krista Varantola)

HS/Tiede&Luonto 18.12.2007: *”Luova ratkaisu syntyy ennalta arvaamatta, onnekkaan sattuman, ellei peräti neronleimauksen tuloksena. Jotkut olosuhteet voivat suosia tällaisia sattumia, mutta yliopiston nimellä, hallinnollisella rakenteella tai palkkausjärjestelmällä ei siinä ole osaa eikä arpaa.” (Pertti Töttö)*

HS/Mielipide 28.12.2007: *”Innovaatiosta on tullut mantra, jota hoetaan toivoen uuden Nokia-ihmeen ilmestymistä. ... Tarvitaan todella merkittävä lisäpanostus innovaatioiden syntymisen perusedellytyksiin. Innovaatioihin tähtäävää soveltavaa tutkimusta yliopistotasolla on lisättävä ja tähän perustuvaa korkeatasoista opetusta kehitettävä. ... innovaatioyliopisto tarjoaa tähän hyvän alustan.” (Raimo Sepponen)*

HS/Mielipide 14.2.2008: *”Tuottavuusohjelmaa (valtionhallinnon) laadittaessa ei ole ymmärretty vapaan perustutkimuksen olleen yksi tärkeimmistä syistä nykyiselle länsimaiden hyvinvoinnille ja teknologiselle ylivoimalle. Tämä on perustunut tutkijoiden voimakkaaseen sitoutumiseen (intohimoon) työhönsä, minkä seurauksena monien silmissä turhilta vaikuttaneista ”puuhasteluista” ovat todellisuudessa syntyneet kaikki ihmiskunnan suurimmat keksinnöt.” (Jarkko Hantula)*

Turun Sanomat/Kulttuuri 11.4.2008: *”Turun yliopiston viestinnän professoriksi huhtikuun alussa nimitetty Seija Ridell muistuttaa joukkoviestinnän erityisluonteesta, jonka äärellä ihmiset voivat kokea olevansa yhteisö. ... Media (siis) sanoo, että tämä asia on tällä hetkellä tärkeä. Yleisön on vaikea määritellä, onko todella näin. Hän pitää sitä (miten innovaatioyliopistohanketta käsiteltiin julkisuudessa) hyvänä esimerkkinä sanomalehdistä vallan näyttämönä.” (Riitta Monto)*

HS/Sunnuntai 13.4.2008: *”Yliopistojen asema on muuttunut. Niillä ei ole monopolia uuden tiedon tuottamiseen. Oivallukset syntyvät useimmin nopeasti kasvavissa yrityksissä ja globaaleissa verkostoissa, jotka liittävät ne yliopistoihin ja isompiin yrityksiin. ... Yliopistojen kerma, oikeat huippuyliopistot, hakevat roolinsa perustutkimukseen pohjautuvan tiedon tuottajina verkostossa, joka pystyy nopeasti ja tehokkaasti hyödyntämään ideoita ja tuottamaan niihin perustuvia innovaatioita. Ne ovat sekä globaalin kehikon että paikallisen ekosysteemin osia: puhutaan glokaalista toimintatavasta.”* (Martti Mäntylä)

HS/Mielipide 28.4.2008: *”Innovaatio-opit ovat ottaneet ohjaavan aseman hallituksen tiede- ja teknologiapolitiikassa. Tavoitteena on, että Suomessa on maailman paras toimintaympäristö innovoinnille ja yrittäjyydelle, ja että maassa on innovointia kokonaisvaltaisesti edistävä julkinen sektori. ... Myös historialliseksi luonnehdittu yliopistojen rakenneuudistus on osa innovaatiopolitiikkaa.”* (Seppo Hongisto, Risto Santti)

Turun Sanomat 4.5.2008 & Lapin Kansa/Mielipide 12.5.2008: *”Innovaatioyliopiston uskottavuutta syö se kielenkäytön tapa, jolla asiaa kaikelle kansalle esitellään.”* (Vesa Heikkinen)

HS/Pääkirjoitus 8.5.2008: *”Uuden yliopiston uskotaan tuottavan innovaatioita, joista tulee myös kaupallisia menestyksiä. ... Hanke ei kuitenkaan ota huomioon, että innovaatiot vaativat syntyäkseen vahvaa luonnontieteellistä perustutkimusta.”* (Paavo Uusitalo)

HS/Mielipide 14.5.2008: *”Innovaatioyliopiston puitteissa on käynnistetty jo runsaasti monitieteistä valmistelua, jonka tavoitteena on mahdollistaa opiskelijoiden, tutkijoiden ja yritystenkin kohtaaminen tieteen rajapinnoilla. Innovaatioyliopiston rakentajat ja erityisesti sen henkilöstö ansaitsevat koko suomalaisen tiedeyhteisön ja yhteiskunnan tuen vaativassa ja uutta luovassa työssään.”* (Heljä Misukka)

Diskurssit ovat tietyn sosiaalisen käytännön konstruktioita tai merkityksellistämistä, joka on tehty tietystä näkökulmasta. Diskurssit on syytä nimetä, jotta sekä käytetty näkökulma että diskurssin ala tarkentuvat. (Fairclough, 1997.) Yllä esittämäni pääaineiston katkelmat muodostavat aiheeni kontekstissa innovaatioidiskurssin. Tästä diskurssista esiin nousevaa kolmea teemaa eli innovaatioita ja keksintöjä, innovaatiojärjestelmiä ja retorista innovaatiopuhetta analysoin luvussa viisi. Analyysiin olen ottanut mukaan relevantteja näytteitä myös yllä esittämieni kohtien ulkopuolelta pääaineistoni artikkeleista.

4.4 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa arviointi pelkistyy kysymykseksi tutkimusprosessin luotettavuudesta. Lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen myöntäminen, että tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline ja luotettavuuden kriteeri. Luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta, 1999, 211.) Olen aikaisemmissa kappaleissa pyrkinyt esittelemään yksityiskohtaisesti tutkimusprosessini ja perustelemaan tekemäni teoria- ja aineistovalinnat. Rakennan tekstin edetessä lukijalle ja arvioijalle perustaa, mille pohjata aina tulevan kappaleen ja luvun ymmärrystä.

Tutkimukseni näkökulma kieleen on enemmän näyte- kuin faktanäkökulma. Tällä tarkoitan sitä, että aineiston erittelyn tuloksena en yritä esittää väitteitä aineiston ulkopuolisesta todellisuudesta, vaan tekemäni havainnot ja tulkinnat ovat havaintoja vain ja ainoastaan tutkimusaineistosta, mikä myös mahdollistaa sen, että tehdyt tulkinnat ovat kenen tahansa muun tutkijan koeteltavissa. Olen myös pyrkinyt siihen, että tulkinnat olisivat esitystavallisesti ”läpinäkyviä”. Näytenäkökulmasta

tarkasteltuna aineisto ei välitä informaatiota todellisuudesta, vaan erittelyn kohteena on aineiston todellisuus. (Koskinen, et al., 2005, 65-66.)

Olen työssäni tarttunut hyvin fokusoidusti innovaatioihin ja pyrkinyt selvittämään innovaatioiden merkitystä median yliopistohankkeesta luomassa kuvassa. Tämä näkökulma vaatii mielestäni innovaatiojärjestelmien ja niiden systeemisyyden valottamista myös yleisemmällä tasolla. Tähän pyrin luvussa kaksi.

Todellisuuden tematisointi tuolta tai tältä kannalta vaikuttaa välittömästi siihen, mikä osa tutkimuskohteesta rajautuu pois ja mistä osasta tulee totta (Eskola & Suoranta, 1999). Pääaineiston merkitys korostuu, koska siihen olen laajan aineiston lukuprosessin aikana valinnut tekstit, joissa innovaatiot tai innovatiivisuus esiintyvät ja jotka mielestäni antavat minulle riittävän selkeän kuvan siitä, miten ne merkityksentyivät mediassa innovaatioyliopistohankkeen aikana, näin mahdollistaen tutkimuskysymykseeni vastaamisen. Pääaineiston tekstien valinnat olen perustellut tekstinäytteiden avulla: esitetään innovaatioyliopistohankkeen alku, puhutaan innovaatioista, tutkimuksesta ja keksinnöistä sekä innovaatiojärjestelmistä ja myös median roolista tässä kontekstissa. Pääaineistoni kertoo ja on koottu rajatusta ilmiöstä, joka toimii idealähteenä ja teoreettisen pohdinnan katalysaattorina, ei pelkästään todellisuuden kuvauksen pohjana (Eskola & Suoranta, 1999, 216).

Diskurssianalyysin luonteen mukaisesti toimin tutkimustyössäni aineiston subjektiivisena tulkitsijana. Pyrin kuitenkin esittämään seuraavan empiriaosuuden analyysin tulokset läpinäkyvästi ja uskottavasti, sitoen ne mahdollisimman hyvin aikaisempiin tutkimuksiin ja teoreettisiin näkökulmiin. Johtuen työni aiheen ajankohtaisuudesta ja siihen liittyvistä rakenteellisista ja yhteiskunnallisista muutoksista, aikaisempaan kirjallisuuteen sitominen on ollut tutkimukseni suurin haaste.

5. CASE ”INNOVAATIOYLIOPISTO”

Tässä empiriaosuudessa pyrin osoittamaan innovaatioyliopistohankkeen innovaatiodiskurssin olemassaolon, sen eri muodot ja merkityksen. Pääaineistoon valitsemistani artikkeleista olen edellisessä luvussa koonnut esittämieni teoreettisen viitekehyksen ja rajausten pohjalta tekstien osuudet, jotka muodostavat innovaatiodiskurssin eli merkityksentävät innovaation tai innovatiivisuuden innovaatioyliopistohankkeen kontekstissa. Vaikka aineiston pohjalta voin todeta, että keskustelu innovaatioista ei ole ollut sisällöltään syvällistä, on tärkeä tutkia, minkälaista käyty keskustelu on, ja, miten se istuu innovaatioyliopistohankkeen viralliseen kontekstiin ja innovaatiojärjestelmiin. Diskurssianalyysin tekijänä tehtäväni on tutkia diskurssin ja todellisuuden välistä suhdetta (Phillips & Hardy, 2002).

Tässä luvussa esitän käydyssä innovaatiokeskustelussa havaitsemani kolme teemaa ja minkälaisia vastakkainasetteluja teksteistä löytyi. Havainnollistan innovaatioinstituutti-esimerkin avulla kuinka valtionhallinnon virallinen diskurssi ja mediadiskurssi eroavat toisistaan ja kerron, minkälaisia retorisia keinoja artikkeleissa on käytetty. Luvun lopussa esitän analyysini tulokset.

5.1 Kolme teemaa teksteissä

Innovaatioyliopistohankkeen innovaatiokeskustelussa on havaittavissa kolme aluetta, joiden yhteydessä innovaatio mainitaan. Nämä ovat innovaatiot ja keksinnöt, Suomen innovaatiojärjestelmä ja retorinen innovaatiopuhe. Innovaatiot ovat pääaineiston keskeisin teema ja valintakriteeri. Pomiessani innovaatioista kertovat tekstit Helsingin Sanomien artikkeleista huomasin, että kriittisempi innovaatiokeskustelu oli

suurelta osin pääkaupunkiseudun ulkopuolista eli maakuntayliopistojen edustajien kirjoittamia mielipidekirjoituksia. Pääaineiston tutkimukseni vahvistaa tämän havainnon. Seuraavat kappaleet edustavat havaintojani teemoista, noudattelemta kuitenkin kirjaimellisesti edellä esitettyä kolmijakoa. Monet tekstit kuuluvat useamman kuin yhden havaitsemani teeman alle. Lopussa esitän diskurssianalyysiin olennaisesti kuuluvat intertekstuaaliset elementit pääaineistossani.

5.1.1 Epäilyä maakunnista

Kuopion yliopiston professori Pertti Töttö kirjoittaa Helsingin Sanomien Tiede & Luonto –palstalla (18.12.2007) seuraavasti *”Muodikkaimman kannan mukaan luovuutta ja innovaatioita voidaan periaatteessa mallintaa ja luoda keinoja keksintöjen tekemiseksi. Irvileukojen mielestä tunnetuin keino on yliopiston nimeäminen innovaatioyliopistoksi. Silloin kaikki sen tuotokset ovat innovaatioita.”* Teksti paljastaa epäilyä ja vähättelyä uutta yliopistoa ja varsinkin sen innovaatiokyvykkyyttä kohtaan. Hanke leimataan muoti-ilmiöksi ja tehdään jopa naurunalaiseksi nostamalla esiin irvileukojen kanta. Muoti-ilmiöön viitataan myös pääkaupunkiseudulta päin. Filosofian tohtori Mirikka Lappalainen Helsingin yliopistosta, jälleen Helsingin Sanomien Tiede & Luonto –palstalla (18.9.2007): *”Suhtaudun penseästi myös ”innovaatioyliopistoon”, sillä mitään laitosta ei pitäisi nimetä muotikäsitteen mukaan.”* Emeritusprofessori Uolevi Lehtinen kirjoittaa Helsingin Sanomissa (18.10.2006) oman mielipiteensä: *”Innovaatiokeskustelun taso ei muutenkaan ole erityisemmin poikennut edukseen muoti-ilmiöitä koskevista mielipiteenvaihdoista.”* Innovaatio, sekä yliopiston nimessä että keskustelun aiheena, leimataan näissä teksteissä melko suorasti muoti-ilmiöksi eli merkitykseltään ohi meneväksi, jopa kepeäksi.

Joensuun, Kuopion, Oulun ja Tampereen yliopistojen edustajat kirjoittivat yhdessä Helsingin Sanomien mielipidepalstalla (14.11.2007) koko yliopistolaitoksen kehittämisen puolesta: *”Alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti vahvat yliopistomme ovat kansakuntamme menestyksen turva. ... Innovaatioyliopisto tulee edustamaan noin 12 prosenttia koko yliopistolaitoksesta. Sen välitön vaikutus kohdistuu lähinnä pääkaupunkiseudulle ja vain muutamille taloudellisen kilpailukykyimme kannalta tärkeille aloille.”* Teksti ei varsinaisesti kritisoi innovaatioyliopistohanketta, mutta antaa pienen prosentuaalisen faktatiedon sekä maantieteellisen ja aloihin kohdistuvan rajauksen avulla lukijan ymmärtää, että merkitys ei ole kovin suuri. Samassa artikkelissa viitataan innovaatioiden suppeaan määritelmään: *”Suomessa innovaatiot käsitetään sitä paitsi varsin suppeasti. Luotetaan tekniikan, kaupan ja muotoilun tuomaan autuuteen.”* Viimeisen lauseen merkitys on viestiä asioista perillä olemista: on tuotettu varman totuuden tuntuinen yleistävä kuvaus. Samalla se merkitsee myös epäilyä: autuus on positiivisuudessaankin abstrakti, vaikeasti luotettava käsite.

5.1.2 Kyläpoliikointia

Innovaatiojärjestelmien teemassa liikkeelle lähdetään ruohonjuuritason säikähtämisestä. TKK:n professorin liro Jääskeläinen kirjoittaa Helsingin Sanomien mielipide-palstalla (21.11.2006): *”Ruohonjuuritasolla innovaatioyliopistoa on säikähdetty nähdäkseni kahdesta syystä. Ensinnäkin on pelätty nimikkeen tuomaa mielikuvaa kaupallisia innovaatioita tehtailevasta tuotantolaitoksesta, johon tieteellä ja perustutkimuksella ei olisi mitään asiaa. Toisena pelkona on ollut se, että muodostetaan vain ylimääräinen hallinnon ulottuvuus joka syö resursseja, mutta josta ei ole konkreettista hyötyä itse tekemiseen.”* Jääskeläinen kirjoittaa Sailaksen työryhmän jo aloitettua työnsä ja haluaa selkeästi karsia epäluuloisuutta uutta hanketta kohtaan ja perustella

perustutkimuksen tarvetta asiantuntevin, painokkain sanoin: *”Tämä (ensimmäinen) on turha pelko, sillä tuskin kukaan kuvittelee, että innovaatioita voisi syntyä ilman vahvaa perustutkimusta, joka on toimivan innovaatioketjun ensimmäinen osa.”* Ja: *”Poliittinen paine on kuitenkin kova siihen suuntaan, että rakenteellisessa kehittämisessä aidosti karsitaan jäykkää hallintoa ja parannetaan tieteen ja tutkimuksen laatua. Näin ollen tämänkään (toisen) huolen takia ei tulisi innovaatioyliopistohanketta jarrutella.”* Näissä keskusteluissa tuodaan esiin vastakkainasettelu perustutkimuksen tarpeen ja innovaatioiden tehtailun välillä. Jääskeläinen on Espoon kaupunkisuunnittelulautakunnan jäsen. Hän vetää tässä roolissaan, ja puoltaessaan innovaatioyliopistoa Espooseen, keskusteluun mukaan myös alueellisen innovaatioympäristön kehittämisen merkityksen.

Innovaatioympäristöön liittyy keskustelu innovaatioyliopiston sijainnista. Esa Pohjanheimo kirjoittaa Helsingin Sanomissa (4.9.2007) näin: *”Välttämätön ehto tehtävässä onnistumiselle on se, että innovaatioiden tekijät, tutkijat, opettajat ja opiskelijat työskentelevät yhdessä – siis samassa paikassa. Vain siten tarvittava kommunikaatio, luottamuksen rakentuminen ja alojen rajapinnoista syntyvät innovaatiot ovat mahdollisia.”* Tässä puhutaan kolmen yliopiston yhdistymisen muodostamasta innovaatiostysteemistä eli toimijoiden välisen vuorovaikutuksen eli kommunikaation ja luottamuksen rakentumisen merkityksestä innovaatiotoiminnassa. Pohjanheimo esittää toiveen innovaatioyliopiston tulevalle hallitukselle: *”Toivottavasti innovaatioyliopiston tuleva hallitus näkee asian innovaatioiden johtamisen eikä kyläpolitiikoinnin näkökulmasta, ja pystyy tekemään viisaita ratkaisuja niin paikan kuin hallinnonkin suhteen.”* Onko Jääskeläisen pelkojen rauhoittelu Espoosta käsin kyläpolitiikointia, jossa ei nähdä Pohjanheimon peräänkuuluttamaa *”kokonaisuuden etua”*? Organisaatiokulttuurin merkitys innovoinnille jää tai jätetään keskustelussa fyysisten sijaintipaikkojen pohdinnan alle.

Ruohonjuuritason peloista ja yhdessä paikassa työskentelyn vaatimuksista päästään keskustelussa organisaatiotasolle ja johtamisinnovaatioiden käytäntöihin. ”Suomeen tarvitaankin uudentyyppistä johtamisinnovaatioiden tutkimusta ja käytäntöä.” Näin kirjoittavat yhteismielipidekirjoituksessaan Helsingin Sanomissa (26.11.2006) Antti Hautamäki (Sitran innovaatiotutkimusjohtaja), Mikko Kosonen (Special Advisor, Nokia), Pirjo Ståhle (professori LTY ja Turun Kauppakorkeakoulu) ja Liisa Välikangas (Woodside Institute, toimitusjohtaja ja London Business Schoolin vieraileva apulaisprofessori). He esittävät että: ”johtamisen innovaatiotutkimuksen tavoitteina on tuottaa johtamisinnovaatioita, joilla kyetään vastaamaan globaaliin tietotalouden haasteisiin, ja kehittää uusia kokeellisia menetelmiä johtamiseen ja sen tutkimukseen.” Nämä mielipiteet puoltavat innovaatioyliopistohanketta sen alkumetreillä: ”...johtamisinnovaatioiden keskus voidaan rakentaa osaksi suunnitteilla olevaa innovaatioyliopistoa tai siitä voidaan muodostaa erillinen innovaatioinstituutti.” ja yrittävät aloittaa sisällöllistä keskustelua johtamisen teemasta saamatta kuitenkaan vastakaikua. Innovaatio merkityksentyy tässä toisaalta laajan johtamiskäsitteen kautta, mutta jää lehden lukijalle vieraaksi ja kontekstin ulkopuoliseksi, näin ollen vaikeasti ymmärrettäväksi. Toisaalta innovaatioympäristön systeemisyyden kannalta artikkelin viesti on selkeä ja ymmärrettävä: ”Johtamisinnovaatiot eivät voi syntyä erillään käytännön yritystoiminnasta.” eli fokuksessa ovat toimijoiden vuorovaikutuksen määrä ja laatu sekä keskinäiset riippuvuudet.

5.1.3 Siemeniä ja sämpylöitä

Innovaatioyliopistosta puhuttaessa monet ihmiset hymähtävät huvittuneesti ja esittävät usein epäilevän mielipiteensä aiheesta. Ilmeet kertovat paljon siitä, mitä tästä kaikesta nyt oikein ajatellaan. Tämä johtuu

varmasti osaltaan siitä, että yliopistohankkeen nimen, saatikka sisällön, merkitys ei ole ollut selvä ja selkokielineen kirjoittelu koko hankkeesta on yleisesti ollut vähäistä, lukuun ottamatta tiettyjä paljon palstatilaa saaneita keskustelun teemoja, kuten rahoitus. Joitakin itse innovaatiokeskustelun helmiä pystyin lukemistani artikkeleista poimimaan pääaineistooni. Seuraavissa esimerkeissä käytetään retoriikkaa ja kielikuvia asian esittämiseksi.

Teknillisen korkeakoulun professori Raimo Sepponen kirjoittaa mielipiteensä Helsingin Sanomissa (28.12.2007) pontevasti määräämällä: *"Uusien innovaatioiden syntyyn panostettava"*. Tekstissä puhutaan kriittisesti innovaatioasteen alhaisuudesta ja *"sekavan verkoston"* muodostamasta innovaatiojärjestelmästä. Sepponen toteaa vakavasti, että: *"Innovaatioista on tullut mantra, jota hoetaan toivoen uuden Nokia-ihmeen ilmestymistä. Tilanne ei voi jatkua näin yhtään kauemmin. ... Innovaatioihin tähtäävää soveltavaa tutkimusta yliopistotasolla on lisättävä ja tähän perustuvaa korkeatasoista opetusta kehitettävä. Perusteilla oleva innovaatioyliopisto tarjoaa tähän hyvän alustan"*. Kirjoittaja perustelee lukijalle innovaatioyliopiston tarpeen yllättävästi negatiivisen hymähtelyyn oikeuttavan asettelun kautta: hän kritisoi ensin innovaatio-sanaa, jopa vähättelee sen merkitystä hokemana ja ihmeen odotuksena, mutta kääntää sen uuden yliopiston yhteydessä positiiviseksi asiaksi, hyväksi alustaksi konkreettiselle tekemiselle. Artikkelin loppupuolella kirjoittaja vielä onnistuneesti kylvää muistijäljen: *"Tutkimuslaitos pystyy tuottamaan innovaatioiden siemeniä. Ympäristön on tarjottava hedelmällinen kasvualusta niiden kasvamiseksi innovaatioiksi."* Siemen jää mieleen merkitsemään innovaation itua, joka voi kasvaa sillä ehdolla, että ympäristö eli uusi yliopisto on hedelmällinen kasvualusta. Samaa metaforaa käyttää Pekka Pokela Kauppalehden Presso-liitteessä (28.7.2007): *"Se (yliopistolaitos) toimii parhaimmillaan uuden ajattelun dynamona, jonka visionäärisissä verkostoissa luodaan innovaatioiden siemeniä."*

Toisen mieleenpainuvan kielikuvan tarjoilee Jarmo Eskelinen Kauppalehden Vip-artikkelissa (7.5.2007) puhuessaan systeemisestä innovaatiopihvistä. Hän väittää digitalisoitumisen muuttavan mediaa ja koko palvelukehitystä niin, että *”nyt haetaan systeemisiä innovaatioita, kokonaisvaltaisia muutoksia koko markkinaan”*. Systeemisissä innovaatiojärjestelmissä merkittävin tekijä on vuorovaikutus. Eskelinen puoltaa huippuyliopistohanketta ja esittää yhteistyölle perustelut: *”Palvelujen kehittämistä ei voi jättää insinöörien harteille, siihen tarvitaan tietoa markkinoista ja kuluttajista sekä erityisesti suunnitteluosaamista, design-näkökulmaa.”* Innovaatiotoiminta on kokonaisvaltaista yhteistyötä, jossa eri toimijoiden läsnäolo on kokonaisuuden kannalta merkityksellistä. *”Systeeminen innovaatiopihvi löytyy sämpylästä, jonka yläpuolisko on julkistahojen, tutkimustahojen ja yritysten laajamittainen yhteistyö ja alapuolisko konkreettinen palvelujen tekeminen ja nopea testaus käyttäjien kanssa.”* Laajasti ajatellen nämä sämpylän osapuolet kuvaavat systeemisen innovaatiopolitiikan tekijöitä, jotka yhdistyvät vuorovaikutteisessa innovaatioprosessissa. Molemmat edellä esitetyt esimerkit kytkeytyvät innovaatiotoiminnan systeemisysteoriaan eli korostavat dynaamisen vuorovaikutuksen merkitystä.

5.1.4 Intertekstuaalisuutta

Monissa teksteissä on havaittavissa intertekstuaalisuutta, vaikkei niissä suoria viittauksia aiempiin teksteihin olisikaan. Intertekstuaalisuuden teoria lähtee siitä, että tekstit eivät koskaan ole suljettuja ja itseriittoisia kokonaisuuksia, vaan teemme enemmän tai vähemmän tietoisesti vertailuja aiemmin lukemiimme teksteihin ja tulkitsemme uutta niiden pohjalta (Kantola et al., 1998, 34). Intertekstuaalisuus ei esiinny pääaineistossa omana teemana, mutta on merkittävässä roolissa

diskurssianalyttisessä tutkimuksessa ja siksi esillä analyysissäni seuraavien esimerkkien myötä.

Keväällä 2008 valtionhallinnon tuottavuusohjelma kirvoitti keskustelua innovaatiojärjestelmämme osalta. Jarkko Hantula kirjoittaa Helsingin Sanomien mielipide-palstalla (14.2.2008) perustutkimuksen puolesta: *”Niitä (ihmiskunnan suurimmat keksinnöt) ei olisi ikinä syntynyt nykyisen tavoitteena olevan tilaaja-tuottaja –mallin pohjalta, jossa tutkimus suunnataan lyhytkestoisiin selvitystöihin pitkäjänteisen perustutkimuksen kustannuksella.”* Jälleen esiin nousee huolestuttava perustutkimus vs. tilaustutkimus -vastakkainasettelu. Kirjoittajan mielestä innovaatioyliopistoa on esitetty julkisuudessa *”valtionhallinnon merkittävänä uutena investointina tutkimukseen”* vaikka *”näin ei kuitenkaan ole”*. Samaan viittaavat Seppo Hongisto (Helsinki) ja Risto Santti (Turku) Helsingin Sanomissa (28.4.2008) kirjoittaessaan että: *”Tiedehype’ on väistymässä ja tiede- ja teknologiapoliittinen ’heiluri’ on etääntymässä yliopistoista...”* He väittävät, että hallitus linjauksillaan *”odottaa innovaatioiden syntyvän lähellä käytäntöä, valtion ja sijoittajien riskirahoituksella tukemissa yrityksissä ja yrityshautomossa. Vain pieni osa innovaatioista perustuisi täten yliopistolliseen tutkimukseen.”* Pelko yliopiston ja perustutkimuksen roolista innovaatiotoiminnassa esitetään tässä varsin selkeästi. Koska nämä mielipidekirjoitukset on julkaistu ajallisesti melko lähellä toisiaan, voidaan ajatella, että jälkimmäisessä viitataan aiempaan: keskustellaan samasta asiasta.

Edellä esitettyjen lainausten intertekstuaalisuuden tekee mielenkiintoiseksi juttujen erisävyinen otsikointi: ensin mainitussa *”Tuottavuusohjelma vaarantaa innovaatiojärjestelmämme”* on vaaraa ennakoiva negatiivinen sävy, kun taas toisessa *”Hallitus panostaa nyt innovaatiopoliittikkaan”* on selkeä positiivinen konnotaatio. Järjestelmän vaarantaminen esitetään *”valtiosektorin mahdollisimman hyvien tutkimusedellytysten kehittämisen sijaan epärehellisiin ja väärin oletuksiin perustuvan rakennelman*

kehittämisenä” kun taas politiikkaan panostamisen ”tavoitteena on, että Suomessa on maailman paras toimintaympäristö innovoinnille ja yrittäjyydelle, ja että maassa on innovointia kokonaisvaltaisesti edustava julkinen sektori”. Eri näkökulmistaan huolimatta molemmat tekstit edustavat näkemystä, jossa yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyö nähdään innovoinnin kannalta tärkeänä.

Toisinaan intertekstuaalisuus esiintyy suorana viittauksena toisen kirjoittajan artikkeliin kuten Tampereen yliopiston tutkijan Otto Aurasen mielipidekirjoituksessa Helsingin Sanomissa (2.10.2007), jossa hän viittaa Mirikka Lappalaisen kriittiseen kirjoitukseen paria viikkoa aiemmin (18.9.2007) ”epämääräisestä huippupuheesta”, mikä on ”yliopistolaitokselle vahingoksi”. Auranen tarttuu Lappalaisen ”kevyeen heittoon” siitä, että ”kukoistaakseen suomalainen tiede tarvitsee rahaa ja vapautta” ja valottaa itse ”luovan ja laadukkaan tieteen edellytyksistä” ja rahan merkitystä. ”Tutkimukselle toki tarvitaan riittävä rahoitus, mutta rahan lisääminen ei tietyn rajan jälkeen paranna työn tasoa. ... Kaiken kaikkiaan hyvää tutkimusta näyttää edistävän useiden yksilö- ja ympäristötekijöiden välisten ”jännitteiden” onnistunut tasapainottaminen.” Intertekstuaalisuuden lisäksi Aurasen teksti nivoutuu innovaatiojärjestelmien teoriaan: Stähle ja Sotarauta (2002) painottavat, että innovaatiotoiminnan tukeminen vaatii (teknologian kehityksen lisäksi) aina myös innovaatioiden sosiaalisen ja systeemisen luonteen ymmärtämistä, ns. luovan jännitteen näkökulmaa. Auranen näyttää viittaavan tähän määritelmässään siitä, mikä edistää hyvää tutkimusta. Hyvä tutkimus on osa systeemistä innovaatiotoimintaa: vuorovaikutusjännitteiden tasapainottamista.

Toinen esimerkki suoraviivaisesta interterkstuaalisuudesta löytyi Helsingin Sanomien pääkirjoituksesta (8.5.2008): ”Uuden yliopiston uskotaan tuottavan innovaatioita, joista tulee myös kaupallisia menestyksiä. Hanke ei ota kuitenkaan huomioon, että innovaatiot vaativat syntyäkseen vahvaa

luonnontieteellistä perustutkimusta.”. Tämä Paavo Uusitalon kriittinen kirjoitus sai vastauksen opetusministeriön taholta (14.5.2008) valtiosihteeri Heljä Misukan mielipiteen muodossa: *”Mahdollisuudet tehdä uudesta yliopistosta aidosti kansallinen, koko Suomea hyödyttävä hanke ovat olemassa, jos niitä vain halutaan käyttää hyväksi.*” Uusitalon kirjoituksessa korostetaan perustutkimuksen roolia ja Misukka taas viittaa ympäristön merkitykseen: *”Tieteellistä ja muuta relevanttia osaamista löytyy yhä enemmän ympäröivästä yhteiskunnasta, mukaan lukien yritysmaailma.*” Esimerkit havainnollistavat hyvin myös sitä, miten edellä esittämäni teemat esiintyvät yhtäaikaisesti teksteissä.

5.2 Analyysiesimerkki: Innovaatioinstituutti

Virallisten lähteiden ja tiedotusvälineiden välillä käy lakkaamaton kahdensuuntainen virta: jälkimmäinen käyttää ehkä edellisen diskursseja, mutta myös viralliset tahot suunnittelevat lausuntonsa ja julkiset tiedotteensa niin, että ne sopivat niihin diskursseihin, joita tiedotusvälineet mieluusti käyttävät. Aineistoa voidaan tutkia muun muassa hallinto vs. media vastakkainasettelun kautta: kuinka toimittajat representoivat vallankäyttäjien ”virallisen” diskurssin (Fairclough, 1997).

Opetusministeriön työryhmämuistioiden ja selvitysten kokoelmassa (2007) luku viisi on otsikoitu: ”Suomalainen huippuyliopisto kolmesta yliopistosta – kehittämistavoite”. Kohdassa 5.8 puhutaan innovaatiotoiminnasta ja yhteisen innovaatioinstituutin perustamisesta. Seuraavassa esitän tämän virallisen diskurssin ja mediatekstien vastakkainasettelun (taulukko 4) ja vertailevaa analyysia.

Virallinen teksti (OPM muistio, 2007)	Mediatekstit
<p>Yliopiston innovaatiotoiminnalla tarkoitetaan tässä yhteydessä yliopistoissa tehdyn tutkimuksen ja osaamisen siirtoa yhteiskuntaan, erityisesti elinkeinoelämään. Yhteisen innovaatioinstituutin tavoitteena on muun ohella luoda uudenlaiset edellytykset erinomaisuuden ja luovuuden kulttuurille rakentuvaan, monialaiseen huippututkimukseen, laadukkaaseen opetukseen, yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen ja kansainvälistymiseen. Keskeistä on luoda uusia toimintatapoja yritysten ja elinkeinoelämän väliseen yhteistyöhön esimerkiksi ”open innovation platform” –periaatteella. Monitieteisiä ydinalueita ovat mm. ICT-palvelut, muotoilu- ja liiketoimintajohtaminen, ohjelmistoliiketoiminta ja innovaatiotutkimus.</p>	<p><i>”Välttämätön ehto tehtävässä onnistumiselle on se, että innovaatioiden tekijät eli tutkijat, opettajat ja opiskelijat työskentelevät yhdessä – siis samassa paikassa. Vain siten tarvittava kommunikaatio, luottamuksen rakentuminen ja alojen rajapinnoista syntyvät innovaatiot ovat mahdollisia.” HS 4.9.2007</i></p> <p><i>”Innovaatioihin tähtäävää soveltavaa tutkimusta yliopistotasolla on lisättävä ja tähän perustuvaa korkeatasoista opetusta kehitettävä. ... innovaatioyliopisto tarjoaa tähän hyvän alustan.” HS 28.12.2007</i></p> <p><i>”...oikeat huippuyliopistot hakevat roolinsa perustutkimukseen pohjautuvan tiedon tuottajina verkostossa, joka pystyy nopeasti ja tehokkaasti hyödyntämään ideoita ja tuottamaan niihin perustuvia innovaatioita.” HS 13.4.2008</i></p>

Taulukko 4.

Opetusministeriön virallinen diskurssi edustaa innovaatioyliopistohankkeen kontekstia ja esittää, mitä uuden yliopiston innovaatiotoiminnalla tarkoitetaan ja mikä on innovaatioinstituutin rooli siinä. Tulevaisuuteen katsovassa tekstissä peräänkuulutetaan positiiviseen sävyyn luovuutta ja laadukkuutta. Puhutaan innovaatiotoiminnan edellytyksistä ja toimintatavoista. Tutkimustoiminta esittyy synonyymien omaisena innovaatiotoiminnalle. Uudentyyppinen vuorovaikutteinen innovaatiotoiminnan malli on asetettu tavoitteeksi, jolle nyt rakennetaan toiminta-alustaa.

Kontekstin huomioon ottamisella analyysissä tarkoitetaan sitä, että analysoitavaa kielen käyttöä tarkastellaan tietyssä ajassa ja paikassa tapahtuneena sosiaalisena toimintana (Kantola et al., 1998). Helsingin Sanomien julkaisemat kolme mielipidekirjoitusta, jotka nostin pääaineistostani tähän esimerkkiin tarkasteltaviksi, julkaistiin kaikki Sailaksen raportin ilmestymisen jälkeen. Analyysin kannalta ei ole merkitystä sillä, onko tekstit julkaistu tarkoituksella kääntämään virallista diskurssia yleisesti ymmärrettävään muotoon. Merkityksellistä on se, että ne todella puhuvat samasta asiasta, joskin eri sävyyn.

Lehtiteksteissä ei puhuta innovaatioinstituutista vaan yhdessä paikassa toimimisen merkityksestä. Innovaatioyliopisto nähdään hyvänä alustana, mutta ei mainita avoimia innovaatioita eikä ”open innovation –platform” –ajatusta. Yliopiston ja elinkeinoelämän välinen vuorovaikutteinen yhteistyö esitetään tärkeänä innovaatioiden syntymisen kannalta. Tässä esitetyt mielipidetekstit ovat vaativansävyisiä. Niissä asetetaan ehtoja tehtävässä onnistumiselle: ”...että innovaatioiden tekijät eli tutkijat, opettajat ja opiskelijat työskentelevät yhdessä – siis samassa paikassa”, määrätään mitä on tehtävä: ”...soveltavaa tutkimusta yliopistotasolla on lisättävä ja tähän perustuvaa korkeatasoista opetusta kehitettävä” ja annetaan malli, miten oikeissa huippuyliopistoissa toimitaan: ”...oikeat huippuyliopistot hakevat roolinsa perustutkimukseen pohjautuvan tiedon tuottajina

verkostossa”. Näin annetaan viralliselle äänelle populistista voimaa (Fairclough, 1997).

5.3 Viihteen ja informaation välinen jännite

Fairclough'n (1997, 67) mukaan tiedotusvälineiden diskurssi tulisi nähdä monimutkaisten ja usein ristiriitaisten prosessien kentäksi, johon kuuluvat myös ideologiset prosessit. Tiedotusvälineiden tekstit ovat osa yhteiskunnallista valvontaa ja yhteiskunnallisen uusintamisen ideologiaa, mutta ne ovat myös kulttuurihyödykkeitä kilpailumarkkinoilla, osa viihdeteollisuutta. Aikaisemmin esittämäni siemen- ja sämpylämetaforat kuuluvat myös tähän viihdyttävyyden kategoriaan. Seuraavassa kuvaan lisää esimerkkejä viihdyttävyydestä joukkoviestinnän luonteeseen ja retorisiin keinoihin liittyen.

”Lööpit kirkuvat ja meteli täyttää mediatilan” otsikoi Turun Sanomat (11.4.2008) Turun yliopiston viestinnän professorin Seija Ridellin haastattelun. Ridell muistuttaa *”joukkoviestinnän erityisluonteesta, jonka äärellä ihmiset voivat kokea olevansa yhteisö”*. Hän pitää innovaatioyliopistohanketta *”hyvänä esimerkkinä sanomalehdestä vallan näyttämönä”*, ja jatkaa Sailaksen raporttiin viitaten: *”Sailas pääsi Helsingin Sanomien journalistiseen näyteikkunaan premille, ja myönteiseen sävyyn. Kesti pari viikkoa ennen kuin vastustavat äänet tulivat esiin, ja puheenvuorot keskittyivät aika vahvasti mielipidesivuille.”* Tämä esimerkki alleviivaa Helsingin Sanomien roolia innovaatioyliopistohankkeen uutisoinnissa ja julkisen keskustelun näyttämönä. Analyysini perusteella innovaatiokeskustelu oli kauttaaltaan vähäistä, mutta se mitä oli, esitettiin pääasiassa Helsingin Sanomissa, mistä todisteena pääaineistoni valitsemani innovaatioita käsitelleet artikkelit: 23 artikkelista 14 on Helsingin Sanomien julkaisemaa. Huomioitavaa on myös se, että retoriikan keinoihin ja viihdyttävyyteen turvauduttiin pääaineistoni

perusteella useammin muissa sanomalehdissä kuin Helsingin sanomissa, mistä esimerkkeinä aikaisemmin analysoimani innovaatiopihvi ja seuraavassa poimintoja Aamulehden artikkelista: *"Ei suuret sanat suuta halkaise"*.

Retoriikan keinoista seuraava Aamulehden (28.4.2007) artikkeli on kuvaava esimerkki: *"Päivän sanat: luovuus, innovatio, luova talous, yhteisöllisyys, huippuyliopisto. Näitä kun aikansa kuuntelee ja sujauttaa puheeseensa, osoittaa olevansa luova, innovatiivinen ja yhteisöllinen huippuyliopiston kouluma luovan talouden nero."* Lyhyt artikkeli on piikikästä, kevyttä sanahelinää, joka ei anna keskustelulle mitään sisällöllistä merkitystä. Teksti vakavoituu viimeisessä lauseessa: *"Kannattaa kysyä, kuka puhuu, kun nämä sanat sinkoilevat."* Kirjoittaja (kulttuurisihteeri) esittää ajatuksen yhteiskunnan nerojen vallankäytöstä sanojen avulla ja samalla vaatimuksen toiminnasta: *"Ilman tekoja sanat jäävät kliseiksi."*

Kriittisesti käytettyyn retoriikkaan suhtautuu myös TKK:n professori Martti Mäntylä Helsingin Sanomien sunnuntai-sivuilla (13.4.2008) kirjoittaessaan: *"Termit innovaatioyliopisto ja huippuyliopisto ovat huonoja. Hankkeen retoriikka ja viestintä ovat muutenkin olleet epäonnistuneita. Siksi on hyvä palata hankkeen juurille ja kysyä, miksi se on tarpeen. Viime kädessä kyse on poliittisista valinnoista. Päätös TKK:n, HKKK:n ja TaiK:n yhdistymisestä ei perustu niiden lähtökohtaiseen erinomaisuuteen, vaan kokonaisvaltaisempaan arvioon huipputason yliopiston edellytyksistä."* Teksti on informatiivista ja kirjoittajalla on asioista perillä olevan auktoriteetin asenne.

Kauppalehden Optiossa (14.9.2006) julkaistu pääkirjoitus puolestaan viihdyttää huvittavaksi tarkoitettulla kriittisyydellään: *"Tieteiden rajapinnoista uusia innovaatioita suoltava oppilaitos saattaisi toki parisatapäisen tutkijajoukon voimin olla menestys, mutta näinköhän"*

byrokratian korvaaminen toisella saisi luovuuden lentoon.”. Konditionaalinen käyttö edustaa epävarmuutta ja ”heittoa” tulevaisuuden suuntaan. Empivä teksti on julkaistu innovaatioyliopistohankkeen alussa ja siinä viitataan hankkeen kuihtumiseen innovaatioinstituutiksi ja siihen kuinka: *”Innovaatio, maallisemmin tutkimus- ja tuotekehitys, on ollut keskustelun keskiössä taas kerran.*” Innovaatio saa tässä tekstissä yksinkertaistetun merkityksen ja innovaatio-käsitteen maallistamisen tarve nostetaan esiin: koska se on keskustelun keskiössä, puhukaamme termeillä, joita myös maallikot ymmärtävät. Värikkäiden sanojen, kuten suoltava oppilaitos ja lentävä luovuus, käytöstä huolimatta viihteellisyys jää tässä tekstissä kuitenkin ehkä informatiivisuuden alle. Esitetään ajatus poikkitieteellisyyden merkityksestä ja annetaan innovaatiolle merkitys.

5.3.1 Ideologinen ilmapallo

Ideologia voidaan käsittää aatejärjestelmänä ja aate taas yksilön maailmankatsomusta hallitsevana tai yhteisölle ominaisena yleisluontoisena käsityksenä tai pyrkimyksenä (Wikipedia, 2008). Ideologisten seurausten ja yhteiskunnallisen merkityksen ja näkökulmasta on syytä analysoida teksteissä esiintynyt innovaatio-termin objektivoituminen Nokiaksi. Mediassa Nokia näyttää edustavan monella tavalla suomalaista yhteiskuntaa laajemminkin: taloudellista menestystä, innovatiivisuutta, kilpailukykyä ja kansainvälisyyttä. Monet pääaineistoni artikkelit viittaavat innovaatioyliopistoon ja innovaatioihin Nokiana tai ideologisessa merkityksessä. Tässä pari esimerkkiä: *”innovaatioista on tullut mantra, jota hoetaan toivoen uuden Nokia-ihmeen ilmestymistä”* ja *”huippuyliopistosta on tullut profetia, jonka odotetaan toteuttavan itse itsensä”*. Teorian ja todellisuuden suhdetta pyritään tarkastelemaan ideologisesti sekoittamalla yliluonnollisuutta ja arvoja, kuten menestys.

Lapin kansan mielipidekirjoituksessa (12.5.2008) suomen kielen dosentti Vesa Heikkinen kirjoittaa värikkään, mutta pessimistisen puheenvuoron innovaatioyliopistohankkeesta. Hän esittää, että *"Innovaatioyliopiston uskottavuutta syö se kielenkäytön tapa, jolla asiaa kaikelle kansalle esitellään."* Kritiikin aiheina ovat vaikeaselkoisten *"iskusanojen"* ja varsinkin vierasperäisten, englanninkielisten sanojen muodostama *"seikkailujen maailma"* ja *"uuden yliopiston suunnittelijoihin iskenyt suuruudenhulluus"*, jota Heikkinen kuvaa kysymällä: *"... vai mitä pitäisi ajatella visiosta, jonka mukaan innovaatioyliopisto on 'tutkimusyliopistojen Nokia'?"*. Jälleen esitetään iskusanojen ja suuruudenhulluuden ideologiaa Nokian muodossa.

Aamulehti käsitteli asiaa taloussivuillaan (14.9.2007) maltillisemmin ja optimistisempaan sävyyn. Toni Sulameri toi keskusteluun hänkin oman Nokia-ihmeen odotuksen kirjoittaessaan: *"Yliopistoihin halutaan nyt strategista johtajuutta, fokusointia, innovaatioita ja huippututkimusta... Fokusointi tuottaa varmasti tulosta. Tarvitaan vain joku joka sanoo, mikä on seuraava maailmaa mullistava keksintö ja miltä alalta seuraava Nokia syntyy. Silloin osaamme varmasti suunnata voimavarat oikein ja tehokkaasti."*

Pisimmälle ideologisessa keskustelussa ja innovaatioyliopistohankkeen kritisoinnissa menee jo useaan otteeseen lainaamani Mirkka Lappalaisen teksti (HS / Tiede & Luonto 18.9.2007) ja varsinkin sen viimeinen lause: *"...Kukoistaakseen suomalainen tiede tarvitsee rahaa ja vapautta. Vain ne takaavat kovatasoisen tutkimuksen ja opetuksen. Yhdistämishankkeet voivat olla hyödyksi, mutta eivät riitä nostamaan yhtään yliopistoa tieteen kärkeen. Epämääräinen huippupuhe on yliopistolaitokselle vahingoksi. Mokoma ideologinen ilmapallo pitäisi poksauttaa puhki, ennen kuin koko suomalainen tiede-elämä leijuu sen mukana tavoittamattomiin."* Lappalaisen ilmapallo-metafora tarkoittaa samaa kuin tutkimuseni lähtökohtaoletus siitä, että innovaatiokeskustelun ydin on tyhjä kupla, joka

tulisi rikkoa ja aloittaa sisällöllisempi keskustelu innovaatioiden ja innovatiivisuuden merkityksistä.

5.4 Tulokset & tulkinta

Pietilän (1995) mukaan tulkintaan on suhtauduttu tiedotustutkimuksessa epäluuloisesti, koska sen on katsottu tuottavan mielivaltaisia tuloksia. Vaikka on tavallista puhua tekstien merkityksen tulkinnasta, merkitykset eivät itse asiassa ole teksteissä, vaan ne syntyvät tekstin ja tulkitsijan kohdatessa. Teksti sisältääkin Pietilän mukaan vain merkityksen raaka-ainetta, merkityspotentiaaleja, joita tutkija tulkinnassaan aktualisoi lähestymisnäkökulmastaan ja tulkintakyvyistään riippuen.

Innovaatiot ja innovatiivisuus ovat olleet merkityksen raaka-aineita, analyysini lähtökohtia. Pääaineistoni tekstit ovat todentaneet oletukseni siitä, että innovaatiokeskustelu on innovaatioyliopistohankkeen yhteydessä ollut määrällisesti vähäistä ja laadullisesti pinnallista. Analyysissä olen leikannut pääaineistoni teksteistä palaset, joissa innovaatioista puhutaan ja tarkastellut niitä lähemmin vastatakseni tutkimuskysymykseeni: minkälaisia merkityksiä innovatiivisuus sai. Metsämuuronen (2006) kutsuu tätä nauhan pysäyttämiseksi ja merkitysten ja niiden olemassaolon ehtojen metsästämiseksi.

Useimmissa pääaineistoni artikkeleissa innovatiivisuuteen viitataan vain muutamassa lauseessa tai yhdessä kappaleessa, joten kohdassa 4.3 esittämäni pääaineiston ”leikkelekokoelman”, jota kutsun innovaatiodiskurssiksi, poimiminen ei ollut vaikeaa. Merkitysten metsästäminen laihasta saaliista oli työläämpää. Kolme teemaa eli innovaatiot ja keksinnöt, innovaatiojärjestelmät ja retorinen innovaatiopuhe, nousivat esiin nopeasti. Ne sekoittuivat kuitenkin niin, että useimmista artikkeleista löytyi aineksia ainakin kahden teeman alle.

Innovaatiotoimintaan ja sitä kautta vuorovaikutteisiin järjestelmiin viitattaessa teksti saattoi samalla olla retorista ja täten kuulua näihin kahteen määrittelemääni teemaan.

Innovaatiojärjestelmä on aina sosiaalinen, avoin systeemi, joka toimii vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa (Stähle et al., 2002). Kolmesta havaitsemastani teemasta laajin eli innovaatiojärjestelmät kattaa analyysissäni innovaatiopolitiikan: *”historialliseksi luonnehdittu yliopistojen rakenneuudistus on osa innovaatiopolitiikkaa”* ja innovaatioympäristön laajimpina käsitteinä. Näiden alle innovaatiojärjestelmiksi asetuvat organisaatiot: eri tasoilla: kansalliset, alueelliset ja yritysten väliset organisaatiot sekä esimerkiksi yliopistot. Aineistoni pääasiassa mielipideteksteistä koostuvissa puheenvuoroissa käytetään eri termejä sekaisin. En näe tarpeelliseksi lähteä määrittelemään käytettyjä termejä vaan katson, että kaikki vuorovaikutteiseen yhteiseen innovaatiotoimintaan viittaava kuuluu innovaatiojärjestelmien teema-alueeseen. Parhaiten tätä kuvaavat viittaukset systeemiin innovaatioihin, jotka korostavat vuorovaikutuksen merkitystä, kuten: *”Nyt haetaan systeemiä innovaatioita, kokonaisvaltaisia muutoksia koko markkinaan.”* .

Innovaatiot merkityksentyivät aineistossa paitsi järjestelmien myös innovatiivisuuden kautta, kuten Etelä-Karjala Instituutin johtaja Kalle Michelsen kirjoittaa Etelä-Saimaassa 14.9.2007: *”Innovaatioyliopistoksi ei tulla rahalla tai poliittisilla julistuksilla. Innovatiivisuus edellyttää luovuutta sekä jatkuvaa pyrkimystä täydellisyyteen. Kompromisseja ei sallita, vaan kaikessa tekemisessä täytyy olla tavoitteena huipputulos. Innovatiivinen yliopisto tarvitsee tuekseen alueen, jossa on innovatiivisia ihmisiä ja luova tekemisen meininki. Kyse ei ole taaskaan rahasta, vaan asenteista. Luovuus kasvaa epämuodollisessa ilmastossa, jossa on vähän jäykkiä hallintorakenteita ja paljon tilaa ja mahdollisuuksia ihmisten keskinäiselle vuorovaikutukselle.”* Tässä esimerkissä painottuvat sekä ympäristön vaikutus että yksittäiset inhimilliset tekijät, kuten asenteet ja luovuus.

Katkelma summaa hyvin pääaineistosta vahvimmin esiin nousseet innovatiivisuuteen vaikuttavat tekijät: olosuhteet ja toimijat.

Laajasta aineistosta poimimassani innovaatiokeskustelussa eli pääaineistoni innovaatiodiskurssissa esille nousi perustutkimus vs. tilaustutkimus –vastakkainasettelu. Tutkimus esittäytyy teksteissä usein pelkona perustutkimuksen merkityksen vähentymisestä elinkeinoelämän edustajien työntäessä kauhansa soppaan: *”...on pelätty nimikkeen tuomaa mielikuvaa kaupallisia innovaatioita tehtailevasta tuotantolaitoksesta, johon tieteellä ja perustutkimuksella ei olisi mitään asiaa.”* tai: *”Niitä (ihmiskunnan suurimmat keksinnöt) ei olisi ikinä syntynyt nykyisen tavoitteena olevan tilaaja-tuottaja –mallin pohjalta, jossa tutkimus suunnataan lyhytkestoisiin selvitystöihin pitkäjänteisen perustutkimuksen kustannuksella.”* Tieteen tekemisen ja tutkimuksen rahoitus- ja yhteistyökuviot ovatkin uuden vuorovaikutteisen innovaatiotoiminnan myötä muuttumassa. Yliopistot kehittävät ulkopuolisia verkostojaan ja keräävät ulkopuolista rahoitusta ja uuden julkisjohtamis-käsitteen (*New Public Management*) lanseerauksen myötä painopiste tutkimuksessa on siirtymässä tehokkuuden ja tarkoituksenmukaisuuden vaateisiin. (Schienstock & Hämäläinen, 2001, 154.)

Aineistoni alkupisteessä Elinkeinoelämän keskusliiton Prima-lehdessä marraskuussa 2005 Taideteollisen korkeakoulun rehtori Yrjö Sotamaa kirjoitti seuraavasti: *”Tein Taideteollisen korkeakoulun lukuvuoden avajaisissa radikaalin ehdotuksen uuden yliopiston perustamisesta. Se rakentuisi yhdistämällä Taideteollisen korkeakoulun TaiK:n, Teknillisen korkeakoulun TKK:n ja Helsingin kauppar korkeakoulun HKKK:n osaaminen ja resurssit.”* Tästä alkoi julkinen keskustelu, jossa on sitouduttu vahvasti rakenteisiin ja rahoitukseen, innovaatioiden jäädessä muun melskeen jalkoihin. Sotamaa vaati puheessaan, että: *”Voimien yhdistämisestä pitää syntyä kokonaan uusi dynaaminen, autonominen ja luovuutta korostava*

yliopistokonteksti.”. Tämän synnyttämiseksi tarvitsemme myös sisällöllistä keskustelua itse innovaatioinnasta ja tutkimuksen päämääristä.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni pääteema on innovatiivisuus. Tutkin sitä, minkälaisia merkityksiä innovatiivisuus sai suomalaisessa mediassa TKK:n, HKKK:n ja TaiK:n fuusion rakennusvaiheessa. Tämän hankkeen työnimänä tutkimissani artikkeleissa marraskuun 2005 ja toukokuun 2008 välillä ilmestyneissä sanomalehdissä olivat ”huippuyliopisto” ja ”innovaatioyliopisto”. Käytän työssäni innovaatioyliopisto-nimeä. Kesällä 2008 uusi yliopisto nimettiin Aalto-yliopistoksi.

Ajatus kielestä merkitysten tuottamisen välineenä nojautuu representaation ideaan. Termille ei ole yksinkertaista suomennosta, vaan se viittaa esittämiseen ja edustamiseen. Merkitykset ovat myös monella tapaa käytännöllisiä ja materiaalisia, eivät vain päänsisäisiä asioita. Sillä miten asioita, ihmisiä tai yhteiskunnallisia ongelmia nimetään, voi olla hyvinkin konkreettisia yhteiskunnallisia seurauksia. (Kantola et al., 1998.)

Aineistossani innovaatiot merkityksentyvät pääasiassa yhteistoimintakäsitteiden ja innovaatiojärjestelmien kautta. Pohditaan sitä, mitä hyvää tai uutta voi syntyä kolmen yliopiston yhdistymisestä. Innovaatiojärjestelmien teemaa tukee aineistostani löytynyt keskustelu nykyaikaisen vuorovaikutteisen innovaatiotoiminnan elementeistä ja osapuolten rooleista. Yliopiston rooli tiedon tuottajana alueellisen innovaatiojärjestelmän systeemissä kytkennöissä esittäytyy vahvasti. Puhutaan siis innovaatiotoiminnasta, ei niinkään innovaatioista tai innovatiivisuudesta. Innovaatiot merkityksentyvät muoti-ilmiönä, ohimenevänä ja kevyenä.

Tutkimus on teksteissä tärkeässä roolissa ja tutkimuksesta puhutaan useammin kuin innovaatiotoiminnasta. Pohditaan yliopiston roolia perustutkimuksen tuottajana ja pelätään sen puolesta uudessa kuviossa,

jossa kenties aletaankin vain tehtailla kaupallisia innovaatioita. Voimien yhdistäminen yrityksissä tehtävän tutkimustyön kanssa nähdään joissakin puheenvuoroissa hyvänä asiana, toisissa pelätään yritysysteistyön tuovan mukanaan ns. tilaustutkimuksen vaaran.

Opetusministeriön selvityksessä innovaatiotoiminnasta puhuttaessa ulkopuolisen yhteistyön merkitys korostuu. Innovaatiodiskurssissa, niin virallisessa kuin median luomassakin, innovaatioyliopisto nähdään alustana, jossa innovaatioiden siemenet voivat syntyä ja kehittyä. Tämä suhteutuu avointen innovaatioiden teoriaan, jossa korostetaan ulkoapäin tulevan ideoinnin ja kehitystyön roolia. Avoin innovointi mahdollistaa tiedon ja ideoiden laajemman käytön erilaisissa muodostelmissa, kuin mitä aikaisemmin oli mahdollista (Chesbrough, 2003, 191).

Ajallisesti vertailtuna pääaineistoni ei osoittanut selkeitä muutoksia keskustelussa, esimerkiksi tiettyä teemaa tietyssä aikana, vaan pelokkaat, epävarmat, retoriset, rauhoittelevat ja informatiiviset tekstit esiintyivät tasaisesti koko aineistonkeruuajan. Yllättävää on se, että vaikka tekstin otsikossa esiintyi sana innovaatio tai työnimi ”innovaatioyliopisto”, keskustelu innovaatioista oli artikkelin sisällössä laihaa eli lyhytsanaista ja yleisluontoista. Lisäksi tutkimuksesta ja innovaatioista kirjoittivat usein pääkaupunkiseudun ulkopuoliset tahot, esimerkiksi maakuntayliopistojen edustajat. Näkeekö kauempaa kenties selkeämmin, mistä oikeasti on kysymys?

Innovaatioyliopiston idea on radikaali yliopistoinnovaatio, mutta sen valmistelu koostuu monista inkrementaaleista uudistuksista ja ajan myötä etenevästä yhteistyön ja vuorovaikutuksen kehityksestä. Ennen kaikkea innovaatioyliopistohanke on mielestäni sosiaalinen innovaatio: toimintamallin muutos, joka on osa suurempaa systeemistä innovaatiojärjestelmää. Tässä yhteydessä korostuu median rooli. Mediaa tarvitaan uusien rakenteiden julkistamisessa ja yleisesti hyväksytyksi

saattamisessa. Mediaa tarvitaan myös keskustelufoorumina, jossa tiedon puutteesta johtuvat pelot tai jopa väärinymmärrykset laukaistaan ilmoille retoriikan tai huumorin keinoin mielipidepalstoilla. Näihin laukauksiin voi sitten virallinen taho tarttua ja oikaista epäselvyyksiä faktatietoa jakamalla. Asia etenee ja yleinen ymmärrys laajenee. Suuren yleisön ja keskeisten toimijoiden, kuten uuden yliopiston opettajat ja tulevat opiskelijat, on ymmärrettävä, mitä innovatiivinen yliopisto merkitsee, ei se muuten voi tuottaa innovaatioita tai houkutella laatua opiskelijoiden ja opettajien muodossa.

Innovaatioyliopistohankkeen mediakirjoittelun tutkiminen on merkityksellistä myös siksi, että nähdään, kuka puhuu ja kenen ääni kuuluu. Pääaineistossani on mukana mielipidekirjoituksia tai haastatteluja aiheen teoreettisten tutkimusten julkaisijoilta, kuten Pirjo Stähle, Vesa Heikkinen ja Seija Ridell. Sanomalehdet siis haluavat tutkijoiden äänen kuuluviin. Tämä lisää informatiivisuutta ja uskottavuutta. Sanomalehdillä on suuri valta valita, mitkä mielipiteet julkaistaan ja siten ohjailla keskustelua.

Keskustelua innovaatioyliopistohankkeen tiimoilta on siis käyty runsaasti, mutta lähinnä raameista, kuten rahoituksesta ja oikeudellisista muodoista, sisällön jäädessä vähemmälle huomiolle. Hallinnolliset uudistukset ja muutokset, jopa yliopistolakimuutos, ovat toki tarpeen yleisessä keskustelussa. Löytämäni sisällöllisen, tutkimukseen ja innovaatioihin liittyvän keskustelun vähyys ja pinnallisuus voi johtua tutkimukseni ajoittumisesta hankkeen kehitystyön alkuvaiheeseen. Tutkimukseni valossa rakentunut sosiaalinen todellisuus ilmentää, että kehitetään hyvin sisältökeskeistä tietoyhteiskunnan aluetta kuten yliopistoa rakentamalla ensin puitteet ja vasta sitten miettimällä, että mistä saataisiin sisältö. Aalto-korkeakoulusäätiön hallituksen puheenjohtaja Matti Alahuhta nimesi televisiohaastattelussa 18.8.2008 uuden yliopiston kolmeksi sisällölliseksi pääteemaksi opiskelijalähtöisen kulttuurin, laadukkaan tutkimuksen ja (kansainvälisen) verkottumisen. Syvällisempää keskustelua eli pohdintaa

siitä, miten laatu syntyy ja sen myötä kilpailukyky kasvaa, ei vielä tutkimustulosteni perusteella ole käyty.

Globaali talous on markkinoiden avautumisen ja kehittyvien maiden halpatuotannon laajentumisen lisäksi vaikuttanut syvällisesti myös innovaatiotoimintaan. Globaali maailma on piikikäs osajien hakeutuessa eri puolilla maailmaa oleviin keskuksiin. Innovaatiotoiminnassa tätä ilmiötä pitää hyödyntää avaamalla innovaatioprosesseja yhteistyöhön. Hajautettu innovointi on päivän sana. Innovaatiotoiminnan kehittäminen on monen tahon yhteistyötä, eikä innovaatiotoiminta ole vain keksimistä vaan myös innovaatioiden käyttöönottamista ja kaupallistamista. Innovaatiot eivät synny käskemällä vaan luomalla niille suotuisat olosuhteet. Tämä on johtamisen haaste niin kansallisella, alueellisella kuin organisaatiotasolla. Kestävä innovointi edellyttää uuden tyyppistä johtamista, jossa painottuvat visionäärisyys, innostavuus, delegointi, luottamus ja määrätietoisuus. (Hautamäki, 2008.)

Innovaatioyliopiston kehittämistyö ja nyt Aalto-yliopiston valmistelu muodostavat muutosprosessin kaikissa kolmessa yliopistossa. Erilaisten organisaatiokulttuurien yhdistyminen on suuri haaste. Organisaatiokulttuurin vaikutuksesta luovuuteen ja innovatiivisuuteen tulisi myös keskustella. Muutosprosessin tutkiminen median näkökulmasta olisi ollut mielenkiintoista tähän työhön liittyen. Aineiston pohjalta on kirjoittelussa havaittavissa muutostarpeen tunnistamisen, tutkimisen, tiedonkeruun ja tiedottamisen, keskustelun, kritiikin, hyväksymisen ja sopeutumisen vaiheita. Aineiston ja innovaatioaiheen laajuudesta johtuen totesin työn edetessä, että en tämän tutkimuksen puitteissa pysty perehtymään muutosprosessiin, joten se jääköön jatkotutkimusideaksi tai tehtäväksi muille.

LÄHTEET

Apilo T., Taskinen T. (2006). *Voitto. Innovaatioiden johtaminen*. VTT tiedotteita 2330. Espoo: Otamedia Oy.

Apilo, T., Taskinen T., Salkari, I. (2007). *Johda innovaatioita*. Helsinki: Talentum Media Oy.

Chesbrough, H. (2003). *Open Innovation. The New Imperative for creating and profiting from Technology*. Boston, Massachusetts: Harvard Business School Press.

Eskola, J., Suoranta, J. (1999). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Fairclough, N. (1997). *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino. *Alkuteos Media discourse (1995)*.

Fiske (1991) teoksessa Matheson, D. M. (2005). *Media Discourses. Analysing Media Texts*. Berkshire: Open University Press, McGraw-Hill Education.

Foucault M. (1989, 1991) teoksessa Matheson, D. M. (2005). *Media Discourses. Analysing Media Texts*. Berkshire: Open University Press, McGraw-Hill Education.

Halonen I.K. teoksessa Ridell, S., Väliäho, P., Sihvonen T. toim. (2006). *Mediaa käsittämässä*. Tampere: Vastapaino.

Hautamäki, A. (2008). *Kestävä innovointi. Inovaatiopolitiikka uusien haasteiden edessä*. Sitran raportteja 76-sarja. Helsinki: Edita Prima Oy.

Heikkinen, H. (2004). Innovation Network of Art and Design Universities in Nordic and Baltic Countries. Helsinki: Designium, The New Center of Innovation in Design.

Heikkinen, V. (1999). Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Hietala, V. teoksessa Ridell, S., Väliaho, P., Sihvonen T. toim. (2006). Mediaa käsittämässä. Tampere: Vastapaino.

Ilmavirta, V. (2001) toim. Innovatiivisen toiminnan tukipalvelut yliopistoissa. Publications of Otaniemi International Innovation Centre 3/2001.

Jokinen, A., Juhila, K., Suoninen, E. (1993). Diskurssianalyysin aakkoset. Jyväskylä: Vastapaino.

Jokinen, A., Juhila, K., Suoninen, E. (1999). Diskurssianalyysi liikkeessä. Jyväskylä: Vastapaino.

Kantola, A., Moring, I., Väliverronen, E. toimittajat (1998). Media-analyysi. Teksteistä tulkintaan. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Kauhanen, E. (2006). Muutosjournalismia muutoksen aikaan. Journalismikritiikin vuosikirja 2006, s. 114-124.

Kauhanen, E., Noppari, E. (2007). Innovation, Journalism and Future. Final report of the research project: Innovation Journalism in Finland. Tekes: Technology review 200/2007.

King, R. (2004). The University in the Global Age. New York: Palgrave Macmillan.

Korpelainen K., Lampikoski K. (1997). *Innovatiivisuus muutosvoima*. Juva: WSOY.

Koskinen I., Alasuutari P., Peltonen, T. (2005). *Laadulliset menetelmät kauppatieteissä*. Tampere: Vastapaino.

Marques, J.P.C., Caraca, J.M.G. & Diz, H. (2006). How can university-industry-government interactions change the innovation scenario in Portugal? –the case of the University of Coimbra. *Technovation* 26 (2006) 534 – 542. Elsevier.

Martins, E.C., Terblanche, F. (2003). Building organisational culture that stimulates creativity and innovation. *European Journal of Innovation Management*, vol. 6, pp 64-74.

Matheson, D. M. (2005). *Media Discourses. Analysing Media Texts*. Berkshire: Open University Press, McGraw-Hill Education.

Metsämuuronen, J. (2006). *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Parker, I. (1992). *Discourse Dynamics. Critical Analysis for Social and Individual Psychology*. London: Routledge.

Pervaiz, K. A. (1998). Culture and climate for innovation. *European Journal of Innovation Management*, vol. 1, pp. 30-43.

Pietilä, V. (1995). *TV-uutisista, hyvää iltaa. Merkityksen ulottuvuudet televisiouutisjutuissa*. Tampere: Vastapaino.

Pietilä, K., Sondermann, K. (1994). Sanomalehden yhteiskunta. Tampere: Vastapaino.

Ridell, S., Väliäho, P., Sihvonen, T. toim. (2006). Mediaa käsittämässä. Tampere: Vastapaino.

Schienstock, G., Hämäläinen T. (2001). Transformation of the Finnish Innovation System: A Network Approach. Helsinki: Hakapaino Oy.

Ståhle, P., Kyläheiko, K., Sandström, J., Virkkunen, V. (2002). Epävarmuus hallintaan – yrityksen uudistumiskyky ja vaihtoehdot. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Ståhle, P., Sotarauta, M. (2002). Alueellisen innovaatiotoiminnan tila, merkitys ja kehityshaasteet Suomessa. Tulevaisuusvaliokunta, Teknologian arviointeja 13. Eduskunnan kanslian julkaisu 8/2002.

Wiio, J. (2006). Media uudistuvassa yhteiskunnassa – median muuttuvat pelisäännöt. Sitran raportteja 65 –sarja. Helsinki: Edita Prima Oy.

INTERNET-LÄHTEET:

www.innovaatiostrategia.fi

www.innovaatioyliopisto.info

www.opetusministerio.fi

www.wikipedia.fi

www.turunSanomat.fi

www.hs.fi

www.media-arkisto.com

LIITE 1

Pääaineiston artikkelit ovat taulukoituna liitteessä 1. Liitteestä kaksi löytyvät artikkeleiden tekstit kokonaisuudessaan samassa järjestyksessä.

Lehti/Teema	Julkaisupäivä	Artikkelin otsikko
EK Prima	marraskuu 2005	Näkökulma: Ensimmäisenä liikkeellä
Kauppalehti Optio/Pääkirjoitus	19.9.2006	Innovaatioita
HS/Mielipide	18.10.2006	Tasoa ja selkeyttä innovaatiokeskusteluun
HS/Mielipide	21.11.2006	Innovaatioyliopistosta innovaatioketjun tiedeydin
HS/Mielipide	26.11.2006	Yrityksiltämme vaaditaan jatkovaa uudistumista
Etelä-Saimaa	19.4.2007	Onnellisuuden käsikirjoitus
Aamulehti/Kulttuuri	28.4.2007	Ei suuret sanat suuta halkaise
Kauppalehti/ Vip	7.5.2007	Digitaalinen innovaatiopihvi
Kauppalehti/Presso	28.7.2007	Markkinaosaaminen vaatii todellista huippuosaamista
HS/Mielipide	4.9.2007	Kyläpolitiointi pois innovaatioyliopistosta
Aamulehti/Talous	14.9.2007	Innovaatioita ilman rahaa
HS / Tiede & Luonto	18.9.2007	Rauhan ja ystävyysden yliopisto
HS/Mielipide	2.10.2007	Raha ja vapaus eivät tee hyvää tutkimusta
HS/Mielipide	14.11.2007	Yliopistoille kansallinen strategia

HS/Tiede&Luonto	18.12.2007	Keksimisen logiikka
HS/Mielipide	28.12.2007	Uusien innovaatioiden syntyyn panostettava
HS/Mielipide	14.2.2008	Tuottavuusohjelma vaarantaa innovaatiojärjestelmämme
Turun Sanomat/Kulttuuri	11.4.2008	Lööpit kirkuvat ja meteli täyttää mediatilan
HS/Sunnuntai	13.4.2008	Innovaatioyliopistoa on helppo pilkata
HS/Mielipide	28.4.2008	Hallitus panostaa nyt innovaatiopolitiikkaan
Turun Sanomat Lapin Kansa	4.5.2008 12.5.2008	Kielijuttu: Innovaatio suomeksi
HS/Pääkirjoitus	8.5.2008	Innovaatioyliopisto ei täytä sille asetettuja odotuksia
HS/Mielipide	14.5.2008	Innovaatioyliopistosta halutaan tehdä paras paikka oppia, tutkia ja opettaa

Prima Elinkeinoelämän keskusliiton lehti
Numero 9 • Marraskuu 2005

Näkökulma:
Ensimmäisenä liikkeellä

Tein Taideteollisen korkeakoulun lukuvuoden avajaisissa radikaalin ehdotuksen uuden yliopiston perustamisesta. Se rakentuisi yhdistämällä Taideteollisen korkeakoulun TaiKin, Teknillisen korkeakoulun TKK:n ja Helsingin kauppakorkeakoulun HKKK:n osaaminen ja resurssit.

Olen ollut yllättynyt siitä, miten innostuneesti ehdotukseeni on suhtauduttu yliopistoissa ja niiden ulkopuolella. Taideteollisuuden, teknologian ja bisneksen luovasta liitosta syntyisi kolmen kampuksen vahva innovaatioyliopisto. TaiK, TKK ja HKKK ovat Suomen kansainvälisimpiä yliopistoja, joissa on monia huippuyksiköitä.

Tämä luo tukevan perustan uuden yliopiston luonnostelulle. Ennakkoluulottomille ratkaisuille on selvästi tarvetta, ja niitä ollaan valmiita myös ennakkoluulottomasti pohtimaan.

En olisi rojhennut ehdottaa tällaista konseptia, jollei minulla olisi ollut kymmenen vuoden pituista, erittäin myönteistä kokemusta näiden kolmen yliopiston opetus- ja tutkimusyhteistyöstä. Äskettäin kymmenen vuotta täyttänyt IDBM-ohjelma, International Design Business Management, on ollut loistava menestys sekä opiskelijoiden, professorikunnan, yliopistojen että teollisuuden kannalta.

Monet merkittävät ulkomaiset yliopistot, muun muassa Stanford, MIT, Wharton, Berkley, Harvard ja Carnegie Mellon, opettelevat vasta muotoilun kytkemistä innovaatio- ja liike-toiminnan kehittämiseen. Suomessa sitä on tehty jo pitkään ja hyvällä menestyksellä. Nämä huippuyliopistot tähtäävät luovuuden ja innovatiivisuuden lisäämiseen kotimaansa elinkeinoelämässä ja yritysjohdossa. Tavoitteet ovat samat Suomessakin.

Uuden yliopiston perustaminen ei ole itsetarkoitus, eikä sen rakentamiseen kannata ryhtyä, jollei rimaa aseteta riittävän korkealle. Hallinnolliset laatikkoleikit ovat pelkkää ajanhukkaa. Voimien yhdistämisestä pitää syntyä kokonaan uusi dynaaminen, autonominen ja luovuutta korostava yliopistokonsepti. Sen pitää tuoda merkittävää lisäarvoa kaikille kolmelle koulutusalueelle ja innostaa niiden henkilöstöä ja opiskelijoita kehittämään eri tieteen- ja taiteenalojen ravinteikkaita rajapintoja.

”Yliopistohankkeelle pitää saada elinkeinoelämän vahva tuki, jotta sen resurssit ovat riittävän laajat”

Hankkeelle pitää saada elinkeinoelämän vahva tuki. Yliopiston resurssien pitää olla riittävän vahvat ja yltää samalle tasolle kuin parhaiden kilpailijoiden. Näin pystyisimme luomaan maailmanluokan instituution, joka olisi profiililtaan kiinnostava yhteistyökumppani maailman parhaille yliopistoille. Sillä olisi kykyä toimia menestyksellisesti kansainvälisillä koulutus- ja tutkimusmarkkinoilla.

Uuden yliopiston ajatusta ovat mielessäni vauhdittaneet keskustelu Helsingin metropolialueen kilpailukyvyistä, luovan talouden, luovan yhteiskunnan ja innovaatiojärjestelmän kehittämisestä sekä monet tutkimukset, jotka osoittavat muotoilun merkittävät taloudelliset hyödyt. ETLAn, British Design Councilin ja Svensk Industridesignin uusimmista tutkimuksista käy selvästi ilmi positiivinen korrelaatio muotoiluun tehtyjen panostusten ja yritysten taloudellisen menestyksen välillä. Mitä syvemmin muotoilu on integroitu yrityksen innovaatiotoimintaan, sitä suurempi on muotoilun tuoma kilpailuetu.

Muotoilu, joka pitää tässä yhteydessä ymmärtää laajassa merkityksessään, on vahvasti ihmislähtöistä, ihmisten tunteita ja mieltä koskettavaa, ja siksi tärkeää. Muotoilu auttaa teknologiaa taipumaan ihmisten tarpeisiin, ainutlaatuisiksi sovellutuksiksi kansainvälisille markkinoille.

Muotoiluajattelua (design thinking) on opittu soveltamaan menestyksellisesti myös palvelujen muotoiluun. On saatu aikaan sekä tehokkuuden lisääntymistä että palvelukokemuksen paranemista. Käytön helppous ja miellyttävyyys luo tyytyväisen asiakkaan, joka on uskollinen hänen arvojaan ja elämäntapaansa puhuttelevalle brändille.

Muotoilun tuominen innovaatioyliopiston kolmanneksi pilariksi on tänään helpompaa kuin vielä viisi tai kymmenen vuotta sitten. Alan tutkimukseen viime vuosina tehdyt mittavat panostukset ovat vahvistaneet merkittävästi osaamisperustaa ja laajentaneet muotoilun sovellusaluetta. Tämä näkyy selvästi muun muassa EK:n Tulevaisuuluotain-hankkeen tuloksissa.

Taideteollinen korkeakoulu on oman alansa kansainvälinen huippuyliopisto, jonka vetovoima on tehnyt siitä Suomen kansainvälisimmän yliopiston. Tämä kaikki voidaan tarjota myötäjäisinä uuden innovaatioyliopiston perustamiseen.

Teksti: Yrjö Sotamaa, Taideteollinen korkeakoulu

**Pääkirjoitus
Innovaatioita**

- Bisneskoulut ja niiden tutkimus ovat ajautuneet liian kauas käytännön ongelmista. Tarvitaan lisää relevanttia tutkimusta, joka poikisi käytännölle relevanttia opetusta.

Näin sanoo Nokian ylimmän johdon neuvonantaja Mikko Kosonen (sivulta 49). Korkeakouluopetukseen otti kantaa edellisessä Optiossa (14/06) Kososen kollega, Nokian yritysarkkitehtuurista vastaava johtaja Jaakko Riihinen, joka penäsi koulutuslaitoksia pysymään mukana yritysten tarpeiden muuttuessa:

- Jos katsoo Kiinan ja Intian koulutusjärjestelmiä, täytyy olla aika pahasti silmät kiinni, jos ei ymmärrä, mitä siellä on tapahtumassa. Näissä maissa myös opetusjärjestelmien tehokkuus on hyvällä tasolla.

Innovaatio , maallisemmin tutkimus- ja tuotekehitys, on ollut keskustelun keskiössä taas kerran. Taideteollisen ja Teknillisen korkeakoulun sekä Kauppakorkean yhteinen **innovaatioyliopisto** näyttää kuihtuneen innovaatioinstituutiksi - samalla vaatimukset yliopistojen ennakkoluulottomasta rakenneremontista voimistuvat.

"Tieteiden rajapinnoista uusia innovaatioita suoltava oppilaitos" saattaisi toki parisatapäisen tutkijajoukon voimin olla menestys, mutta näinköhän byrokratian korvaaminen toisella saisi luovuuden lentoon. Raja-aitoja kaatava yhteistyö ja verkottuminen tuskin koskaan kaatuvat muotoihin, jos hyvin johdetuissa (!) laitoksissa saadaan niin sanotusti draivi päälle luovien ihmisten keskuudessa.

Valiossa ja Raisiossa ansioitunut tutkimusjohtaja Annika Mäyrä-Mäkinen sanoo sen näin: - Sattuman rooli kaikessa tutkimuksessa on suuri. Tosin onnekkaita sattumia osuu kohdalle yleensä eniten silloin kun koolla on etevää, kokenutta ja jääräpäistä väkeä.

George Soros on toimittajammellikka Lammen mainiossa käsittelyssä Profiili-palstalla (sivulta 56). Unkarilaissyntyisen suursijoittajan elämä on kiehtova kertomus - nyt vanhoilla päivillään hän on paitsi poliittinen vaikuttaja, myös omia tavoitteitaan tukeva hyväntekijä.

Soros on perustanut myös Keski-Euroopan yliopiston, joka toimii Budapestissä, Varsovassa ja Prahassa. Tavoitteena on näin luoda itäisen Euroopan opiskelijoille heitä yhdistävä verkko ja avata heille teitä maailman parhaisiin yliopistoihin. Tämä putki tuottaa varmasti uusia tieteennälkäisiä soroksia ja innovaatioita.

Tasoa ja selkeyttä innovaatiokeskusteluun

"Innovaatiokeskustelua todella tarvitaan, koska taloutemme ja hyvinvointimme kehitys perustuu paljolti juuri innovaatioihin, suuriin ja pieniin."

Toimittaja Jakke Holvas kirjoitti tärkeän ja kriittisen kirjoituksen innovaatiokustosta uusimpana tiedetrendinä (HS 1.10.): "Suomeen on syntynyt kupla, puhetapa, jossa ei enää tarvitse viitata todellisuuteen, konkreettisiin tuotoksiin tai ihmisten käytännöllisiin tarpeisiin. Riittää, kun sanotaan sanat tulevaisuuden vallankumouksellinen innovaatio."

Kuten Jakke Holvaksen kirjoituksesta selviää, innovaation määrittelemineen ei ole helppoa eikä yksiselitteistä. Innovaatioita tutkineena minulle tulee usein muutenkin paha mieli seurattessani innovaatiokeskustelua. Mutta se ei merkitse, että innovaatio olisi turha ja tyhjä käsite tai että innovaatiokeskustelu olisi tarpeetonta.

Mielestäni asia on lähes päinvastoin. Innovaatiokeskustelua todella tarvitaan, koska taloutemme ja hyvinvointimme kehitys perustuu paljolti juuri innovaatioihin, suuriin ja pieniin. Vaikka keskustelu innovaatioista on ollut runsasta ja rönsyilevää, en näe siinä juurikaan "stalinistisia piirteitä" tai "kulttiajattelua", lip service'ä kylläkin.

Viime aikoina maahamme on puuhattu niin sanottua innovaatioyliopistoa Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun toimesta. Vaikka hanke ei toteutune täysimittaisesti, se kertoo vähintään siitä, että monella taholla uskotaan innovaatioiden suureen merkitykseen taloudessamme.

Innovaatiokeskustelun tason nostamiseksi keskustelijoiden olisi kuitenkin syytä tietää ja ilmaista, mistä he oikein puhuvat. Keskustelun taso ei muutenkaan ole erityisemmin poikennut edukseen muoti-ilmiöitä koskevista mielipiteenvaihtoista.

Tällä kertaa keskustelun tason heikkous on vakavaa, koska kysymys on todellisesta ja oleellisen tärkeästä keskustelu-, koulutus-, tutkimus- ja käytännön sovelluskohteesta.

Tämän vuoksi lienee paikallaan korostaa Holvaksen kriittisen kirjoituksen tärkeyttä ja esittää muutamia lisäkommentteja. Kommentit perustuvat niin sanottuun tutkimustietoon, jota näistä asioista ei vielä liiaksi ole.

Innovaatiokeskustelu ei ole ainakaan ikänsä puolesta muoti-ilmiö, koska sen aloitti kuulu kansantaloustieteilijä Joseph Schumpeter jo vuonna 1934 korostaen tuolloin tuotteiden uutuusarvoa.

Yleisesti innovaatio voidaan määritellä asiakkaiden ja yrityksen tarpeita aiempaa paremmin tyydyttäväksi tuotteeksi tai vastaavaksi, joka on kehitetty käyttäen yrityksen ja asiakkaiden taitoja ja tietoja vuorovaikutteisesti.

Mutta tämä ei vielä välttämättä riitä innovaation määritelmäksi, ei edes keskustelun pohjaksi. Huomioon tulisi ottaa myös asianomaisen tuotteen perusominaisuudet, koska ne voivat poiketa runsaastikin erityyppisten tuotteiden osalta ja koska juuri niiden kehittämisen perusteella innovaatio tavallisesti syntyy.

Esimerkiksi palvelutuotteiden perusominaisuuksia ovat palvelukokonaisuuden abstraktisuus, palvelujen prosessiluonne sekä palvelujen tuotannon, markkinoinnin ja kulutuksen melko suuri samanaikaisuus.

Tavarat taas ovat konkreettisempia, ajallisesti yksitasoisempia ja niiden tuotanto, markkinointi ja kulutus ovat erillisempiä, mitkä ominaisuudet vaikuttavat luonnollisesti niitä koskevaan innovaatiotoimintaan.

Viime aikoina innovaatiokäsitteeseen on alettu liittää yleisluontoinen lisävaatimus siitä, että innovaation on oltava kaupallistunut tai sen on oltava markkinoilla.

Tämä jättää kuitenkin avoimeksi monia tärkeitä kysymyksiä. Missä määrin kaupallistunut? Missä määrin kannattavasti kaupallistunut? Ainakin sen voi todeta, että pelkkä markkinoilla olo ei edellytä vielä minkään tasoista kaupallistumista.

Innovaatiot ovat myös tilanne-, yritys- ja asiakassidonnaisia. Markkinoilla ennen muuta asiakkaat ratkaisevat sen, kokevatko he tuotteen innovatiiviseksi, kokevatko he innovaation positiiviseksi ja haluavatko he omaksua sen.

Toivoakseni edelliset kommentit voivat tarjota pieniä selvennyksiäkin innovaatiokeskusteluun.

Olisi erittäin toivottavaa niin koulutuksen, tutkimuksen kuin käytännön sovellutustenkin kannalta, että keskustelu jatkuisi vilkkaana, sen lähtökohdat selkiintyisivät ja samalla sen taso nousisi.

UOLEVI LEHTINEN yrityksen taloustieteen emeritusprofessori, Helsinki

HS - Mielipide - 21.11.2006 - 5340 merkkiä - 1. painos

Innovaatioyliopistosta innovaatioketjun tiedeydin

"Pikemminkin innovaatioyliopisto tulisi nähdä tiede- ja perustutkimusytimenä, jonka ympärille kehittyä kaupallista innovaatiotoimintaa."

Niin sanottu innovaatioyliopistohanke näyttää nousseen yhdeksi yliopisto- ja korkeakouluverkon kehittämisen kärkihankkeista.

Innovaatioyliopistolla tarkoitetaan jossain muodossa tapahtuvaa Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistymistä.

Alun perin ideana oli aito organisaatioiden fuusio ja sitä kautta kriittisen massan kasvattaminen.

Tällainen hanke saattaisi hyvinkin laatua parantaa: positiivinen esimerkki yliopistofuusiosta löytyy Englannista, jossa Manchesterin yliopiston sijoitus nk. Shanghain listalla nousi 25 sijaa ylöspäin sen yhdistettyä voimansa Manchesterin tiede- ja tekniikkainstituutin kanssa.

Innovaatioyliopistohanke kuitenkin vesittyi ruohonjuuritasolla heränneen epäluuloisuuden johdosta. Sinänsä dynaamisen alkuperäisidean pelastamiseksi perustettiin hiljattain työryhmä pohtimaan sitä, missä muodossa innovaatioyliopisto tulisi toteuttaa.

Ruohonjuuritasolla innovaatioyliopistoa on säikähdetty nähdäkseni kahdesta syystä.

Ensinnäkin on pelätty nimikkeen tuomaa mielikuvaa kaupallisia innovaatioita tehtailevasta tuotantolaitoksesta, johon tieteellä ja perustutkimuksella ei olisi mitään asiaa.

Tämä on turha pelko, sillä tuskin kukaan kuvittelee, että innovaatiota voisi syntyä ilman vahvaa perustutkimusta, joka on toimivan innovaatioketjun ensimmäinen osa.

Pikemminkin innovaatioyliopisto tulisi nähdä tiede- ja perustutkimusytimenä, jonka ympärille kehittyä kaupallista innovaatiotoimintaa.

Toisena pelkona on ollut se, että muodostetaan vain ylimääräinen hallinnon ulottuvuus joka syö resursseja, mutta josta ei ole konkreettista hyötyä itse tekemiseen. Tämä huoli ei ole aivan aiheeton.

Hyvänä esimerkkinä yliopistohallinnon taipumuksesta paisumiseen voidaan nähdä eräs maakuntayliopisto, jossa oli tarkastellulla ajanjaksolla opiskelijoiden määrä kasvanut kolmanneksella, tutkimus- ja opetushenkilökunnan määrä pysynyt samana ja hallintohenkilökunnan määrä kaksinkertaistunut.

Poliittinen paine on kuitenkin kova siihen suuntaan, että rakenteellisessa kehittämisessä aidosti karsitaan jäykkää hallintoa ja parannetaan tieteen ja tutkimuksen laatua. Näin ollen tämänkään huolen takia ei tulisi innovaatioyliopistohanketta jarrutella.

Alkuperäisen innovaatioyliopistoidean esikuvaksi on kunnianhimoisesti otettu USA:n johtava teknillistieteellinen yliopisto, Massachusetts Institute of Technology (MIT).

Sen lisäksi, että MIT itsessään on erittäin korkeatasoinen tiedeyliopisto (Shanghain listalla viides), se hyötyy siitä, että samassa kaupungissa vain kahden metropysäkin päässä sijaitsee Harvard, useimmilla mittareilla mitattuna maailman johtava tiedeyliopisto.

Harvardin lisäksi Bostonissa on lukuisia pienempiä yliopistoja ja ammattikorkeakouluja. Tutkimusyhteistyö ylittääkin hyvin helposti organisaatorajat tutkijoiden ja ryhmien verkostoituessa lähinnä sen mukaan, mitä tietotaitoa tarvitaan kulloisenkin tutkimusongelman ratkaisemiseksi.

Yhteistyötä jarruttavia raja-aitoja tai tulospistekriteerejä ei siis ole olemassa vaan "win-win" -asetelmat syntyvät hyvin luontaisesti yhteistyöosapuolille.

Maailman johtava tiedeympäristö puolestaan tarjoaa kaupalliselle innovaatiotoiminnalle vertaansa vailla olevan pohjan.

Innovaatioyliopiston kannalta se, että Helsingin seudulla on erittäin vahva yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen keskittymä, on kriittisen tärkeää ja tätä tulisi myös innovaatioyliopistohankkeen yhteydessä hyödyntää.

Tähän liittyy myös kysymys siitä, miten pääkaupunkiseudun ammattikorkeakoulut voitaisiin saada paremmin hyötymään yliopistoissa tehtävästä tutkimuksesta. Ammattikorkeakouluthan ovat innovaatioketjussa tiedon soveltajan roolissa ja niiden tulisi vaivattomasti päästä tiedeyliopistoista löytyvän tiedon lähteille.

Innovaatioyliopistohanke on myös Espoon kaupunkisuunnittelun kannalta hyvin ajankohtainen hanke.

Espoon kaupungin strategiassahan on aivan keskeisellä sijalla Otaniemen-Tapiolan-Keilaniemen alueen kehittäminen yhtenä maailman johtavista tieteen, teknologian ja kaupallisen innovaatiotoiminnan keskuksista. Alueella sijaitsee Teknillinen korkeakoulu ja ammattikorkeakoulu Laurean toimintoja lukuisten kasvuyritysten ja suurten teknologiayritysten ohella.

Tähän liittyen uusille toiminnoille kaavoitetaan massiivisesti uutta tilaa mm. tunneloimalla Kehä I Tapiolan ja Otaniemen välissä ja alueen jouhevaa yhdistymistä koko pääkaupunkiseutuun (mukaan lukien Helsingin yliopisto) tuetaan länsimetrolla ja Kehä I:n suuntaisella Jokeri-pikaraitioratkaisulla. Myös suhteellisen lähellä sijaitseva Suurpellon lähiaikoina rakentuva alue tarjoaa toisiinsa nivoutuvalle yliopisto-, ammattikorkeakoulu- ja yritystoiminnalle laajenemismahdollisuuksia.

Tällaisessa kokonaisuudessa innovaatioyliopisto muodostaisi vahvan perustutkimus- ja tiedeytimen, josta ammattikorkeakoulut, alueen

yrityshautomoihin syntyvät kasvuyritykset ja kansainväliset huippuyritykset pääsevät jouhevasti hyötymään.

IIRO JÄÄSKELÄINEN Teknillisen korkeakoulun professori

kaupunkisuunnittelulautakunnan jäsen (sd) Espoo

HS - Mieli-pide - 26.11.2006 - 4964 merkkiä - 1. painos

Yrityksiltämme vaaditaan jatkuvaa uudistumista

"Suomeen tarvitaankin uudentyyppistä johtamisinnovaatioiden tutkimusta ja käytäntöä."

Kehittyneet taloudet kilpailevat maailmantaloudessa pitkällä aikavälillä innovaatioilla.

Uudet teknologiset tuotteet eivät kuitenkaan tässä riitä, vaan kilpailukyky edellyttää yritykseltä innovatiivisuutta paitsi tuotteiden kehittämisessä myös toimintatavoissa.

Kilpailukykyä tuottava innovaatio on yhä useammin esimerkiksi palvelu, organisaatiomuoto, liikeidea tai symboli - eli se kattaa koko liiketoiminnan johtamisen.

Johtamisinnovaatio tarkoittaa uudenlaisia lähtökohtia ja malleja yrityksen perusprosesseihin, kuten strategiseen suunnitteluun, resurssien allokointiin, tuloksellisuuden arviointiin ja työn organisointiin.

Koko liikkeenjohdon historia on paljolti juuri johtamisinnovaatioiden historiaa: esimerkiksi massatuotanto ja laatujohtaminen mullistivat aikoinaan tuotantotavat ja toivat yrityksille ylivoimaista kilpailukykyä silloisissa olosuhteissa.

Tuolloin johtamista kehitettiin pääosin ratkaisuksi konkreettisiin ongelmiin. Esimerkiksi just-in-time-tuotantomalli syntyi vastauksena varastopulaan japanilaisissa tehtaissa tai laatujohtaminen vastauksena tuotevirheiden ja tuottavuuden ongelmiin.

Nykyisin tällaisten rajattujen ongelmien ratkaisu ei riitä, vaan kansainvälisillä markkinoilla yrityksiltä vaaditaan jatkuvaa uudistumista.

Kestävää kilpailukykyä on mahdotonta saavuttaa millään yksittäisellä toimintatavan muutoksella - ja siksi tarvitaankin tavoitteellista ja laajapohjaista johtamiseen kohdistuvaa innovointia.

Tämä sisältää Suomelle elintärkeän haasteen, johon koko kilpailukykyimme tulevaisuudessa perustuu: meidän on yllättävä johtamisessa samanlaiseen innovatiivisuuteen kuin mitä olemme osoittaneet teknologisten tuotteiden kehittämisessä. Vain siten voimme rakentaa itsellemme kestävästä kilpailukykyyn globaalissa tietotaloudessa.

Suomeen tarvitaan uudentyyppistä johtamisinnovaatioiden tutkimusta ja käytäntöä. Näiden on perustuttava tutkijoiden ja yritysjohtajien tiiviiseen yhteistyöhön, uusien johtamismallien kokeiluun yrityksissä (prototyyppeihin) ja uusimpaan tutkimustietoon ja kansainväliseen yhteistyöhön liikkeenjohdon huippututkimuslaitosten kanssa.

Johtamisinnovaatiot eivät voi syntyä erillään käytännön yritystoiminnasta. Siksi yritysjohtajien on otettava vastuu uusien johtamismenetelmien kehittämisestä: johtamisinnovaatiot syntyvät johtamistyön tuotteina - samoin kuin taloudelliset tulokset.

Yritysten on alettava panostaa johtamisinnovaatioiden etsimiseen, kokeiluun ja kehittämiseen. Ulkomaisten yritysten menetelmien kopioinnilla pääsee ehkä kilpailijoiden tasolle, mutta ei niiden ohi.

Johtamisen innovaatiotutkimukselle tulee siten asettaa tavoitteeksi tuottaa urauurtavia johtamisinnovaatioita, joilla kyetään vastaamaan globaalin tietotalouden haasteisiin; kehittää uusia kokeellisia menetelmiä johtamiseen ja sen tutkimukseen johtamislaboratorioissa, jotka kytkeytyvät tiiviisti yritysten käytäntöön sekä luoda ja ylläpitää johtamisinnovaattoreiden yhteisöä, joka koostuu sekä akateemisista tutkijoista että eri toimialoja edustavista yrityksistä, sekä Suomesta että maailmanlaajuisesti.

Johtamiseen kohdistuva innovaatiotutkimus veisi suomalaisen johtamistutkimuksen kansainväliseen kärkeen ja liittäisi meidät kansainvälisten huippututkijoiden verkostoon (kuten London Business Schooliin, Inseadiin, Stanfordiniin ja Berkeleyyn), jossa on virinnyt suuri kiinnostus johtamisinnovaatioita kohtaan.

Jos Suomessa olisi johtamisinnovaatioihin keskittyvää korkeatasoista tutkimusta, yltäisimme alan kansainväliseen etujoukkoon.

Tämän seurauksena kykenisimme hyödyntämään kansainväliset johtamisinnovaatiot nopeasti sekä käytännön liiketoiminnassa että tutkimus- ja kehitystyössä. Vaikutukset olisivat merkittäviä sekä yritysten että julkisen hallinnon johdolle - ja siten koko kansalliselle kilpailukykyyllemme.

Johtamisen innovaatiot eivät nyt sisälly yliopistojemme tai tutkimuslaitostemme missioon tai ohjelmiin. Liikkeenjohdon huippututkimukselle onkin nopeasti luotava hyvät edellytykset kokoamalla hajallaan olevia resursseja yrityksiä lähellä olevaan tutkimusympäristöön.

Tällainen johtamisinnovaatioiden keskus voidaan rakentaa osaksi suunnitteilla olevaa innovaatioyliopistoa tai siitä voidaan muodostaa erillinen innovaatioinstituutti. Tärkeintä ei ole organisointitapa, vaan se, että maahan kyetään kehittämään huippuluokan johtamisinnovaatioita ja niitä synnyttävää tutkimusta, johon myös yritysjohto on sitoutunut.

ANTTI HAUTAMÄKI johtaja innovaatiotutkimus Sitra
MIKKO KOSONEN Special Advisor Nokia
PIRJO STÄHLE tietojohdamisen professori Lappeenrannan teknillinen
yliopisto ja Turun Kauppakorkeakoulu
LIISA VÄLIKANGAS toimitusjohtaja Woodside Institute, vieraileva
apulaisprof. London Business School

Etelä-Saimaa

19.4.2007 (alakerta) Onnellisuuden käsikirjoitus

Matti Vanhasen toinen hallitus kirjasi ohjelmaansa innovaatioyliopiston perustamisen. Päätös on kiistämättä historiallinen edistysaskel suomalaisessa korkeakoulumaailmassa. Tasavertaisuuteen ja massojen koulutukseen vihkiytyneet yliopistot saavat nyt kirittäjäkseen innovaatioyliopiston, jonka tavoitteena on kasvaa nopeasti maailmanluokan huippuyliopistoksi.

Innovaatioyliopisto on saanut elinkeinoelämän ja myös akateemisen maailman tuen. Hanketta ovat vastustaneet opiskelijat ja kaikkia uudistuksia vieroksuvat kulttuuri-intellektuellit. Vastustajien argumentit ovat olleet odotetut. Huippuyliopisto ei pyri tasapäisyyteen vaan kansainväliselle huipulle. Sitä on joidenkin piirien vaikea hyväksyä.

Innovaatioyliopisto rakentuu kolmesta tukijalasta eli tekniikasta, liiketaloustieteestä ja teollisesta muotoilusta. Yhdessä nämä kolme alaa muodostavat modernin tuotekehityksen kovan ytimen. Kilpailukykyisen teknologia vaatii tuekseen kehittyntä liiketoimintaidea ja käyttäjää miellyttävää muotoilua.

111

Mitä uusi yliopisto merkitsee pienille maakuntayliopistoille? Jos rahat joudutaan ottamaan opetusministeriön yhteisestä budjetista, maakuntayliopistot jäävät epäilemättä jyrän alle. Jos rahat sen sijaan tulevat nykyisen budjetin ulkopuolelta, innovaatioyliopisto tarjoaa pienille yliopistoille mielenkiintoisen haasteen. Niiden on erikoistuttava ja löydettävä tutkimusalueet, joilla pärjätään armottoman kovassa kansainvälisessä kilpailussa.

Lappeenrannan teknillinen yliopisto on rakenteeltaan varsin lähellä tulevaa innovaatioyliopistoa. Jo nyt Lappeenrannassa voi opiskella saman talon suojissa sekä tekniikkaa että taloutta. Teollinen muotoilu puuttuu, mutta sen korvaa ainakin osittain yliopiston strateginen sijainti Pietarin ja Venäjän rajan läheisyydessä.

Innovaatioyliopistoksi ei kuitenkaan tulla rahalla tai poliittisilla julistuksilla. Innovatiivisuus edellyttää luovuutta sekä jatkuvaa pyrkimystä täydellisyyteen. Kompromisseja ei sallita, vaan kaikessa tekemisessä täytyy olla tavoitteena huipputulos.

Innovatiivinen yliopisto tarvitsee tuekseen alueen, jossa on innovatiivisia ihmisiä ja luova tekemisen meininki. Kyse ei ole taaskaan rahasta, vaan asenteista. Luovuus kasvaa epämuodollisessa ilmastossa, jossa on vähän jäykkiä hallintorakenteita ja paljon tilaa ja mahdollisuuksia ihmisten keskinäiselle vuorovaikutukselle.

Varsin moni epäilee Etelä-Karjalan luovuutta ja innovatiivisuutta? Aika usein ihmiset tuntuvat olevan passiivisia ja jopa toivottomia. Jokainen yhteisö voi kuitenkin kirjoittaa itse oman elämänsä käsikirjoituksen. Luovuuden ja innovatiivisuuden käsikirjoitus on mahdollinen, jos ihmiset uskovat itse omiin kykyihinsä ja mahdollisuuksiin. Tällainen on onnellisuuden ja luovuuden käsikirjoitus.

Lappeenrannassa ja laajemmin koko Etelä-Karjalassa pitäisi ryhtyä kirjoittamaan nyt käsikirjoitusta, jossa on onnellinen loppu. Yliopistolla on näissä talkoissa erityinen rooli, sillä sen on osoitettava erityistä luovuutta ja intohimoista halua innovatiivisuuteen.

KALLE MICHELSEN
Kirjoittaja on Etelä-Karjala-instituutin johtaja.

Aamulehti 28.04.2007, Kulttuuri, KULTTUURI, sivu 21

**Kulttuurisihteeri
Ei suuret sanat suuta halkaise**

Päivän sanat: luovuus, innovaatio, luova talous, yhteisöllisyys, **huippuyliopisto**.

Näitä kun aikansa kuuntelee ja sujauttaa puheeseensa, osoittaa olevansa luova, innovatiivinen ja yhteisöllinen huippuyliopiston kouluma luovan talouden nero.

Sanat ovat vanhoja tuttuja. Niitä on nasautettu kielen päälle aina, kun on haluttu näyttää älykkäiltä ja innovatiivisilta.

Ilman tekoja sanat jäävät kliseiksi. Kannattaa kysyä, kuka puhuu, kun nämä sanat sinkoilevat.

Kauppalehti Vip 07.05.2007, Vip, ARTIKKELISIVUT, sivu 19

ICT Digitaalinen innovaatiopihvi

Horisontin takaa

Media keskustelee mielellään mediasta. Median digitalisoitumisesta on melskattu väsyksiin asti: digi-tv-keskustelussa on käyty läpi negatiiviset tunnetilat raivosta vahingoniloon, ja sosiaalista mediaa - yhteisöpalveluja, kuten YouTubea ja Habbo Hotellia - on rummutettu median tulevaisuutena. Ja keskusteltavaa piisaa, yhden tuutin yleisradiomalli on muuttunut lyhyessä ajassa maailmaksi, missä jokaisella on mahdollisuus sekä tuottaa että julkaista sähköistä mediaa.

Median saaman mediahuomion takia jää helposti huomaamatta suurempi vallankumous. Kaikki alat ovat samassa kelkassa. Uudet palvelut, tehokkuuden nosto, ajantasaisempi tiedonkulku, ulkoistaminen, yksilöllisempi asiakaskokemus

keino on digitalisoituminen. Joskus paras palvelu on itsepalvelua, kuten verkkopankit ovat todistaneet. Tulos näyttää mukavalta myös viivan alla.

Digitalisoituminen muuttaa palvelukehitystä. Aiemmin innovaatio tarkoitti firman sisäistä putkea tutkimuksesta tuotekehitykseen ja markkinointiin. Nyt haetaan systeemiä innovaatioita, kokonaisvaltaisia muutoksia koko markkinaan. Joskus palvelu ja markkina syntyvät jopa yhtä aikaa: Applen musiikkikauppa ja mediasoitin -kombinaatio iTunes ja iPod loi musiikin verkkokauppamarkkinan. Systeemiä innovaatioita ei voi luoda suljetussa mallissa, yritykset tarvitsevat toisiaan.

Mitä vanhempi toimiala, sitä vaikeampaa on uudistuminen sisältäpäin. Musiikkikaupan uudisti tietokonevalmistaja. Kiinteistövälityksen tapoja ravistelevan Igglon takana on Jussi Nurmio, mainostoimisto- ja digimediaosaaja. Yksilöllisesti kohdennettavan verkkomainonnan synnytti it-insinöörien perustama Google, ei mainosala. Vallankumoukselliset tulevat usein it-aloilta, koska siellä muutos on pysyvää: uusi ohjelmisto on vuoden kuluttua vanha, joten yritykset ovat tottuneet tappamaan rakkaimpansa.

Jarruttamalla saadaan aikaan vain lyhyt viive uusien teknologioiden käytössä, joten digitalisoituminen jatkuu kaikilla aloilla. Menestys vaatii kyseenalaistamista, yhteistyötä yritysten ja toimialojen kesken ja asiakasyhteisöjä mukaan kehitystyöhön - avointa innovaatiota. Miten haasteeseen vastataan julkisella sektorilla, joka on yksi suurimmista palveluntarjoajista?

Suomen kaltaisen palveluyhteiskunnan vahva julkinen sektori olisi globaalistikin mahtava kehitysympäristö. Esimerkiksi terveydenhoidossa voitaisiin vapauttaa henkilöstön voimia varsinaiseen hoitotyöhön siirtämällä kontrollirutiineja ja neuvontapalveluja verkkoon. Julkinen sektori ei kuitenkaan ole erityisen tunnettu innovaatiohakuisuudestaan. Toiminnan kehittämiseen käytetään resursseja vähän ja hajanaisesti. Ruutia keksitään uudestaan jokaisessa kunnassa. Syyksi sanotaan rahapula, mutta rahaa menee hukkaan koska teknologian mahdollistamaa toimintojen tehostamista ei tehdä.

Nyt on päästävä irti ylikireistä kilpailuttamismalleista, kuntakohtaisesta puuhastelusta ja siiloihin linnoittautuneesta tutkimuksesta. Tarvitaan julkisten palvelujen innovaatio-ohjelma ja uudenlaista ajattelua synnyttävä **huippuyliopisto**, tai Alvar Aalto -yliopisto, ihan sama miksi sitä kutsutaan. Palvelujen kehittämistä ei voi jättää insinöörien harteille, siihen tarvitaan tietoa markkinoista ja kuluttajista sekä erityisesti suunnitteluosaamista, design-näkökulmaa. Taideteollisen korkeakoulun osaajille, taidekasvattajista muotoilijoihin, uusmediaosaajiin ja graafikoihin, on todella tarvetta ihmiskasvoisten palvelujen tekemisessä.

Systeeminen innovaatiopihvi löytyy sämpylästä jonka yläpuolisko on julkistahojen, tutkimustahojen ja yritysten laajamittainen yhteistyö ja alapuolisko konkreettinen palvelujen tekeminen ja nopea testaus käyttäjien kanssa. Suomesta voidaan tehdä esimerkkimaa, globaali testiympäristö, mutta ovi on auki vain hetken

Jarmo Eskelinen

Kauppalehti Presso 28.07.2007, Debatti, ERIKOISSIVUT, sivu 19

Markkinaosaaminen vaatii todellista huippuosaamista

Miten Suomi pysyy maailmankartalla tässä menossa, pärjäämmekö huippuosaamisella? Mistä se tulee, itsestäänkö? Meillä yliarvioidaan koulutusta ja aliarvioidaan kannusteet!

Kiinan valtionpankki on nousemassa maailman suurimmaksi kehitysrahoituksen jakajaksi - siis kansainvälisten markkinoiden avaajaksi kiinalaisille yrityksille. Maa tukee massiivisin rahoituspaketein yritystensä nousua globaaliin rooliin niin vahvan kysynnän kuin aggressiivisen tarjonnan taloutena. Se luo vahvoja sillanpääasemia omien yritystensä raaka-aine- ja tavaraviroille. Vuodesta 1995 asti Kiina on kehittänyt määrätietoisesti ja rankasti priorisoiden yliopistoverkostoaan - ja Yhdysvalloissa huippukoulutetut paluumuuttajat ruokkivat Kiinan nälkää nousta maailman eliittiin.

Intialaisten seitsemän teknillisen yliopiston (ITT) koulumat kielitaitoiset nuoret leijonat kyllästävät Piilaakson verkostot kunnianhimoisella ja innovatiivisella asenteellaan. Opiskelu on kurinalaista ja laadukasta. Opettajien määrä oppilasta kohti on nelinkertainen verrattuna esimerkiksi Teknillisen korkeakoulun lukuihin, ja The Times

-lehden vertailussa (2006) ITT:t tulivat kolmannelle sijalle heti amerikkalaisten MIT:n ja Caltechin jälkeen.

Millä Suomi pysyy maailmankartalla tässä menossa? Sitä kysyvät kaikki. Ja tätä toistavat kaikki: pärjäämme huippuosaamisella. Vaatisi hiukan lisävalaistusta.

Olimme laatimassa kansallista liiketoimintaosaamisen kehittämisstrategiaa Sitran, Suomen Akatemian, Tekesin ja VTT:n toimeksiannosta viime talvena. Kävimme useita erinomaisen luovia ja raikkaita keskusteluja yritysjohtajien kanssa liiketoimintaosaamisen määritelmästä, nykytilasta ja kehittämistarpeista. Niistä keskusteluista jäi erityisen hyvin mieleen kaksi olennaista havaintoa: "Meillä aina yliarvioidaan koulutusta ja aliarvioidaan kannusteet!"

Strategiatyössä todettiin, että liiketoimintaosaaminen kostuu kolmen teeman systeemistä: ne ovat yrittäjyyden intohimo, liiketoiminnallinen kyvykkyys ja onnistumista tukevat rakenteet.

Yrittäjyys syntyy halusta menestyä. Yksilöiden päämäärät ovat toki itse asetettuja, mutta kehittyvät ympäristön ruokkimassa arvopohjassa. Yhteiskunta voi vaikuttaa arvopohjaan, yhteiskunta määrittelee kannusteet. Verotus antaa myös yhden kuvan yhteiskunnan arvopohjasta.

Kyvykkyys rakentuu kaikista niistä erilaisista osaamisista, jotka menestykseen tarvitaan. Kaikki osaaminen (markkinat, markkinointi, myynti, tuote/palvelu, tuotanto, logistiikka, prosessit, hankinta, talous, johtaminen, verkosto, teknologia jne.) tarvitaan. Jotkut osaamisalueet ovat ydinosaamisalueita, kilpailijoista erilaistavia kriittisiä kilpailukykytekijöitä, joiden kehittämiseen satsataan eniten.

Yliopistolaitoksen on oltava intohimoisten ja innovatiivisten yksilöiden yhteisö, joka kriittisesti kyseenalaistaa vanhaa ja uteliaana etsii uutta. Se haastaa yhteiskuntaa ja yrityksiä näkemään tulevaisuuden mahdollisuuksia ja uudistamistarpeita. Se toimii parhaimmillaan uuden ajattelun dynamona, jonka visionäärisissä verkostoissa luodaan innovaatioiden siemeniä.

Tässä on tilaus kolmen yliopiston yhteenliittymälle, joka hakee uusia osaamisyhdistelmiä, on hyvin resursoitu, kansainvälinen, vetovoimainen, dynaaminen ja vahvasti johdettu. Se olisi myös perustieteittensä alueilla entistä vahvempi.

Paras tuote myy itse itsensä. Onnittelut niille, jotka ovat tuohon tilanteeseen päässeet! Useimmiten myynti toteutuu kuitenkin rankan kilpailun kautta. Myynti

on haastava laji. Se edellyttää tuotteen ja palvelun erinomaista tuntemista, yrityksen prosessien ja toimituskyvyn sekä hinnoittelun ja markkinahinnan yhteyden ymmärtämistä, kilpailutilanteen tajua sekä taktista pelisilmää, sosiaalisia ja kulttuurisia taitoja sekä neuvottelutaitoa ja kykyä koko ajan ennakoida ja muuntua.

Tuotteen ja palvelun haluttavaksi tekemiseen tarvitaan tuote- ja palvelusubstanssia, muotoilua, markkinointia, brändiä, jakelua, hinnoittelua - kutakin strategian määrittelemillä valinnoilla. Mutta liiketoiminnan kannalta ratkaisevin siirto tapahtuu silloin, kun asiakas ensin haluaa ja sitten ostaa.

Sama asiakastarpeiden ja markkinoiden ennakoinnin haastavuus tuli esille, kun valmistelimme Teknologiateollisuus ry:n ja alan yritysten kanssa metallituotteiden ja koneenrakennuksen strategisen huippuosaamiskeskittymän alustavaa tutkimusagenda. Markkinoiden ennakointi on liiketoiminnassa päivittäistä mutta myös haastavaa pitkän tähtäimen arviointia, joka käynnistää vaativia ja riskipitoisia kehitysinvestointeja. Ei ihme, että tutkimukseltakin odotetaan tähän tarpeeseen jotain uutta lisäarvoa.

Meillä on muutoksen välineet käytössämme, kaikkien aikojen mahdollisuus viedä osaamisen kehittäminen aivan uudelle tasolle - myös markkinaosaamisen vaativa alue. Strategisten huippuosaamiskeskittymien sekä **huippuyliopiston** valmistelutyö on ollut analyttistä, visionääristä ja rohkeaa. Uudistukset on vietävä päätökseen. Tehdään se, mistä puhutaan.

Pekka Pokela

HS - Mielipide - 4.9.2007 - 1650 merkkiä - 1. painos

Kyläpolitiointi pois innovaatioyliopistosta

► Viime päivinä on keskusteltu tulevan innovaatioyliopiston sijainnista. Innovaatioyliopiston toiminta-ajatus on, että saattamalla yhteen kolmen yliopiston tutkijat, opettajat ja opiskelijat voidaan tuottaa sellaista tutkimusta, oppimista ja kansakuntaa hyödyttävää innovatiivisuutta, jota yliopistot erillisinä eivät saa aikaan.

Välttämätön ehto tehtävässä onnistumiselle on se, että innovaatioiden tekijät eli tutkijat, opettajat ja opiskelijat työskentelevät yhdessä - siis samassa paikassa. Vain siten tarvittava kommunikaatio, luottamuksen rakentuminen ja alojen rajapinnoista syntyvät innovaatiot ovat mahdollisia.

Olen huolestuneena lukenut lehdistä kommentteja, joiden mukaan nykyiset kolme yliopistoa voivat jatkaa nykyisillä sijoillaan, koska tärkeintä on se, mikä sijaitsee Helsingissä ja mikä Espoossa. Nämä lausunnot edustavat vanhaa suomalaista "siltarumpolitiikkaa", joka on kyvytöntä näkemään kokonaisuuden etua.

Jos innovaatioyliopisto toteutetaan kolmen kampuksen mallilla, saadaan tulos, joka on valitettavan tavallinen julkisten organisaatioiden uudistuksessa. Palkataan lisää suunnittelijoita ja koordinaattoreita, ja päätöksentekojärjestelmään tulee yksi tai kaksi tasoa lisää.

Lisärahoitus kuluu tähän ja varsinaisen työn tekijät jäävät nuolemaan näppejään. Siis toiminta-ajatus unohdetaan.

Toivottavasti innovaatioyliopiston tuleva hallitus näkee asian innovaatioiden johtamisen eikä kyläpolitiikan näkökulmasta, ja pystyy tekemään viisaita ratkaisuja niin paikan kuin hallinnonkin suhteen.

ESA POHJANHEIMO valtiot. toht. Helsinki

Aamulehti 14.09.2007, Talous, TALOUS, sivu 16

**Innovaatio
Kolumni
Innovaatioita ilman rahaa**

Toni Sulameri

Kirjoittaja on Teknologiakeskus Hermian kehitysjohtaja.

Yliopistoja ravistellaan. Ravistelu on tosin turhaa, sillä euroakaan ei enää irtoa. Yliopistot on jo imetty tyhjiin. Yliopistoihin halutaan nyt strategista johtajuutta, fokusointia, innovaatioita ja huippututkimusta.

Rakennetaan **huippuyliopistoa** ja strategisen huippuosaamisen keskittymiä. Samaan aikaan uskotaan suuruuden ja hallinnon voimaan yksittäisessä yliopistossa sekä fokusoituun verkottuneeseen yhteistyöhön yliopistojen välillä.

Ulkopuolelle jääneistä tulee ilmeisesti pohja-aliopistoja ja vähemmän tärkeiden alojen keskinkertaisuuksien hajasijoituspaikkoja.

Näistä kahdesta kehitysmallista pidän strategisia huippuosaamisen keskittymiä selvästi toimivampana ratkaisuna. Tosin ilman rahaa ei sekään toimi.

Se, että yhdistetään "tehottomia" yliopistoja, joissa edes saman talon laitokset eivät kykene yhteistyöhön, ei todennäköisesti paranna tutkimuksen tehokkuutta yhtään.

Teemme yhteistyötä muutaman saksalaisen yliopiston kanssa. Esimerkiksi eräässä Saksan johtavista yliopistoista opiskelijamäärä verrattuna Tampereen teknilliseen yliopistoon on kaksinkertainen, professorimäärä kaksi ja puolikertainen, henkilökuntamäärä kolminkertainen, tohtorimäärä nelinkertainen ja kokonaisbudjetti viisinkertainen.

Tehottomuudesta ei suomalaisia yliopistoja voi syyttää.

Strategisen huippuosaamisen keskittymät (SHOK) ovat merkittävän suomalaisen tutkimusrahoituksen ja -strategian muutos pitkään aikaan. Virkamiespohjaisesta teollisuuden ja tutkimuksen suunnitelmallisesta suuntaamisesta ja ohjaamisesta siirrytään elinkeinoelämän yhdessä yliopistojen kanssa määrittämien strategioiden toteuttamiseen.

Shokeissa teollisuus päättää tutkimuksen suuntaamisesta. Vielä merkittävämpi muutos tulee rahoituksen suuntaamisessa yksittäisten tutkimusprojektien päätösten kautta.

Kun yritykset päättävät myös tutkimuksen tekijän, tasavertaisuus tai aluepolitiikka ei enää ole merkittävä tekijä. Ne kuuluvat tuskin enää edes päätöksenteon kriteereihin.

Homman saa se, joka on paras ja tehokkain teollisuuden mittapuun mukaan.

Tampere ei onneksi tässä kisassa häviä. Seudulla on vahva koneenrakennuksen keskittymä. Meillä yhdistyy poikkeuksellisen vahva teollisuusklusteri yliopiston ja VTT:n huippuosaamiseen.

Vastaavaa keskittymää on vaikea löytää muualta edes kansainvälisesti. SHOK tuo merkittävän alalle piristysruiskeen ja on todella järkevää kehittämistä.

Fokusointi tuottaa varmasti tulosta. Tarvitaan vain joku, joka sanoo, mikä on seuraava maailmaa mullistava keksintö ja miltä alalta seuraava Nokia syntyy. Silloin osaamme varmasti suunnata voimavarat oikein ja tehokkaasti.

Rauhan ja ystävyysyliopisto

MIRKKA LAPPALAINEN MIRKKA.LAPPALAINEN@HELSINKI.FI
KIRJOITTAJA ON FILOSOFIAN TOHTORI JA HELSINGIN YLIOPISTON
HISTORIAN
LAITOKSEN ASSISTENTTI.

Huippuyliopistokeskustelusta hämääntyneenä etsin käsiini opetusministeriön raportin (19.2.2007), joka käsitteli Taideteollisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Teknillisen korkeakoulun yhdistämishanketta.

Valtiosihteeri Raimo Sailaksen työryhmän raportissa visioidaan opinahjo, jossa ei kärsittäisi resurssipulasta, byrokratiasta eikä huonoista palkoista. Raportti kannattaa tieteen vapautta ja akateemista työrauhaa. Kuulostaa hienolta.

Suomalaista korkeakouluelämää on raikastettava, vaikka sitten kovakouraisesti. En kuitenkaan ymmärrä, miksi kolmen korkeakoulun yhdistämisprojektin tavoitteet on asetettu sateenkaaren toiselle puolen.

Sailaksen työryhmän raportissa esiintyvät "huippuyliopiston" lisäksi esimerkiksi käsitteet "maailmanluokan tutkimusyliopisto", "maailmanluokan tutkimus- ja opetuskeskittymä" ja jopa "maailmanluokan huippuyliopisto".

Kaupunginhallitusten puheenjohtajat Suvi Rihtniemi ja Jukka Mäkelä taas käyttävät (HS 8.9.2007) termejä "huippuyliopisto", "innovaatioyliopisto" ja "huippuinnovaatioyliopisto".

Sailaksen työryhmän raportissa kirjoitetaan, että maailmanluokan huippuyliopiston asema on tavoitteena "lähivuosikymmeninä".

Julkisessa keskustelussa vuosikymmenet ovat kuitenkin unohtuneet. Huippuyliopisto ei enää ole kolmen korkeakoulun yhdistämisprojektin kaukainen tavoite, vaan sen vääjäämätön ja nopea lopputulos. Huippuyliopistosta on tullut profetia, jonka odotetaan toteuttavan itse itsensä.

Itsensä julistaminen huippuosajaksi on nyt muodikasta, mutta ei kuulu asialliseen akateemiseen kielenkäyttöön. Tiedemaailmassa sellainen kuulostaa epäilyttävältä.

Tieteentekijöiden ei edes tarvitse lukea yliopistojen rankinglistoja, sillä he tietävät muutenkin, mitkä korkeakoulut edustavat heidän alansa huippua. Hiljainen tieto perustuu tutkimuksen ja opetuksen todelliseen tasoon, ei PR-puheisiin tai laskelmiin julkaisujen määristä. "Huippuyliopistohankkeen" todellinen haaste onkin luoda kansainvälinen maine, joka leviää tiedemaailman sisäisiä verkostoja pitkin ja vetää toivotut huippulahjakkuudet USA:sta Uudellemaalle.

Toivottavasti uusi instituutio ei ainakaan saa viralliseksi nimekseen "huippuyliopisto". Mitä se olisi englanniksi? University of Excellence? Suhtaudun

penseästi myös "innovaatioyliopistoon", sillä mitään laitosta ei pitäisi nimetä muutokäsitteen mukaan.

Kannattaa muistaa, miten sähäkältä "Rauhan ja Ystävyyden Yliopisto" olisi kuulostanut 35 vuotta sitten.

Kukoistaakseen suomalainen tiede tarvitsee rahaa ja vapautta. Vain ne takaavat kovatasoisen tutkimuksen ja opetuksen. Yhdistämishankkeet voivat olla hyödyksi, mutta eivät riitä nostamaan yhtään yliopistoa tieteen kärkeen.

Epämääräinen "huippupuhe" on yliopistolaitokselle vahingoksi. Mokoma ideologinen ilmapallo pitäisi poksauttaa puhki, ennen kuin koko suomalainen tiede-elämä leijuu sen mukana tavoittamattomiin.

HS - Mielipide - 2.10.2007 - 2732 merkkiä - 1. painos

Raha ja vapaus eivät tee hyvää tutkimusta

► Mirkka Lappalainen kritisoi osuvasti epämääräistä kielenkäyttöä "innovaatioyliopistosta", "huippuyliopistosta" ja "maailmanluokan yliopistosta" (Aivoituksia HS 18.9.). Ns. huipputasoinn innovatiivista yliopistoa tuskin saadaan aikaan perustamalla sellaiseksi nimitettävä instituutio; se syntyy, jos on syntyäkseen.

Kirjoituksensa lopussa Lappalainen kuitenkin heittää kevyesti, että suomalainen tiede tarvitsee rahaa ja vapautta, koska "vain ne takaavat kovatasoisen tutkimuksen ja opetuksen".

Ajatus rahan ja vapauden siunauksellisuudesta on suosittu etenkin yliopistotutkijoiden keskuudessa.

Julkisen vallan suuret panostukset (perus)tutkimukseen Suomessa ja useissa muissa maissa toisen maailmansodan jälkeen totuttivat yliopistotutkijat pitämään jatkuvasti kasvavia resursseja ja laajaa vapautta itsestään selvyutenä.

Nykyinen tiedepoliittinen linja puolestaan korostaa näkyviä ja mitattavissa olevia tuloksia, ajatusta siitä, että verovaraille on saatava vastinetta. Tässä linjassa on ongelmansa, sillä tieteellisen työn kaikki vaikutukset eivät noin vain asetu mitattaviksi.

Siitä huolimatta tieteen tekijöiden vastaus merkittävän tiederahoittajan eli valtion vaatimukseen tuskin voi olla käpertymistaktiikka, jossa hyvän tutkimuksen ehtona vaaditaan vain lisää rahaa ja vapautta.

Tällainen vastaus on yhtäältä tehoton nykyisessä poliittisessa ilmapiirissä, ja toisaalta se ei pidä kovin hyvin paikkaansa.

Luovan ja laadukkaan tieteenteon edellytyksiä koskeva tutkimus nimittäin viittaa siihen, että raha ja vapaus eivät ole ainoat - eivätkä välttämättä edes tärkeimmät - hyvän tutkimuksen ehdot.

Tutkimukselle toki tarvitaan riittävä rahoitus, mutta rahan lisääminen ei tietyn rajan jälkeen paranna työn tasoa.

Toimintavapaus on tärkeää, mutta hyvää tutkimusta tekevissä yksiköissä ja ryhmissä vapauteen yhdistyvät esimerkiksi jaettu näkemys tutkimuksen suunnasta, selkeä työnjako ja jonkin verran ulkoista painetta.

Kaiken kaikkiaan hyvää tutkimusta näyttää edistävän useiden yksilö- ja ympäristötekijöiden välisten "jännitteiden" onnistunut tasapainottaminen.

Tällaisten tutkimusympäristöjen synnyn edistäminen on oleellinen tiedepoliittinen kysymys. Toisaalta tiedepolitiikan pitää asettaa perustellut ja tieteenalojen erot huomioivat kriteerit sille, miten rajalliset tutkimusresurssit jaetaan.

Tutkijat tekevät itselleen karhunpalveluksen, jos he osallistuvat tiedepoliittiseen keskusteluun vain vaatimalla lisää rahaa ja vapautta ilman ehtoja.

OTTO AURANEN tutkija Tieteen-, teknologian- ja innovaatiotutkimuksen yksikkö, Yhteiskuntatutkimuksen instituutti, Tampereen yliopisto

Julkaistu 21.10.2007 2:31:04

HS - Mielipide - 14.11.2007 - 3913 merkkiä - 1. painos

Yliopistoille kansallinen strategia

"Alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti vahvat yliopistomme ovat kansakuntamme menestyksen turva."

Hallitusohjelma linjaa monia tärkeitä tavoitteita kansainvälisen huippuosaamisen lisäämiseksi ja vahvempien yliopistojen kehittämiseksi.

Myös yliopistojen perusvoimavaroja luvataan lisätä. Tosin meneillään oleva tuottavuusohjelma uhkaa leikata merkittävän osan luvatuista resurssilisäyksistä, mikä on hallitusohjelman hengen vastaista.

Hallitus on käynnistänyt myös yliopistojen hallinnollisen aseman muutoksen, mitä uudistusta yliopistot yksimielisesti kannattavat.

Siirtyminen budjettitalouden ulkopuolelle edellyttää kuitenkin, että kaikille yliopistoille varmistetaan niiden maksuvalmiuden, taloudellisen liikkumavaran ja kohtuullisen riskinotto kyvyn edellyttämä peruspääoma.

Muutoin tämä yliopistolaitoksemme kansainvälisen kilpailukyvyn kannalta ratkaiseva uudistus uhkaa jäädä puolitiehen.

Julkinen keskustelu yliopistoreformista on pitkälti rajoittunut innovaatioyliopistohankkeeseen, jolle on luvattu merkittävää lisärahoitusta. Puhutaan jopa perusrahoituksen kaksinkertaistamisesta 171 miljoonasta eurosta 340 miljoonaan euroon. Tämä myös julkisuudessa esitetty lupaus herättää hämmennystä akateemisessa maailmassa.

Innovaatioyliopisto tulee edustamaan noin 12 prosenttia koko yliopistolaitoksesta. Sen välitön vaikutus kohdistuu lähinnä pääkaupunkiseudulle ja vain muutamille taloudellisen kilpailukykyämme kannalta tärkeille aloille.

Hankkeella ei paranneta koko yliopistolaitoksen kilpailukykyä, ja se on nähtävä vain yhtenä osana meneillään olevaa yliopistoreformia.

Sinänsä kannatettavaa innovaatioyliopistoa ei voi asettaa erillisasemaan rahoituksellisesti. Innovaatioyliopiston rahoitus tulee perustua samaan ansaintalogiikkaan muiden yliopistojen kanssa.

Yliopistot ovat Suomessa tottuneet tulokseen perustuvaan rahoitukseen. Pitkäaikainen massiivi erillisrahoitus jollekin yksittäiselle yliopistohankkeelle ilman perusteellista arviota ja toimintaympäristön analyysiä syö suomalaisen tiedepolitiikan uskottavuutta.

Akateeminen maailma on tottunut kilpailuun ja arviointeihin ja niiden perusteella tehtäviin päätöksiin. Nyt tätä peruseriaatetta ollaan murtamassa. Suomessa innovaatiot käsitetään sitä paitsi varsin suppeasti. Luotetaan tekniikan, kaupan ja muotoilun tuomaan autuuteen.

On muistettava, ettei tekniikan tutkimus kehity ilman perustutkimusta luonnontieteissä. Myös biotieteet kiinnostavat entistä enemmän tekniikan alan yliopistoja. Näiden alojen vahvin osaaminen on monialaisissa yliopistoissamme.

Tarvitsemme osaajia myös koulutuksessa, kulttuurin alalla, sosiaali- ja terveydenhuollossa ja muissa palveluissa. Yhteiskunta uudistuu nopeasti. Peräänkuulutamme myös sosiaalisia innovaatioita.

Yliopistojen laiteintensiivisillä tutkimusaloilla, kuten luonnontieteissä ja biolääketieteessä, on selvä pula rahasta. Uusiin laitteisiin ei ole varaa. Ilman investointeja putoamme armottomasti junasta.

Samoin tutkijauran kehittäminen edellyttää erillisrahoitusta. Menetämme osan lahjakkaimpia nuoria tohtoreita kansainvälisille tutkijamarkkinoille tai he jättävät monesti turhautuneina tutkijanuransa kesken. Epävarma pätkätyö edesauttaa luopumista tukijanurasta.

Suomen yliopistojärjestelmää on moitittu aiheesta huonosta opiskelija/opettajasuhteesta. Myös tätä tulisi yliopistoille suunnattavalla lisärahoituksella parantaa.

Verkostoituneessa maailmassa yritykset hakevat osaamisensa sieltä, mistä se on saatavissa. Alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti vahvat yliopistomme ovat kansakuntamme menestyksen turva. Tätä perusprinsiippiä ei pidä unohtaa.

PERTTU VARTIAINEN Joensuun yliopisto
MATTI UUSITUPA Kuopion yliopisto
LAURI LAJUNEN Oulun yliopisto
KRISTA VARANTOLA Tampereen yliopisto

HS - Tiede & Luonto - 18.12.2007 - 3194 merkkiä - 1. painos

Keksimisen logiikka

PERTTI TÖTTÖ PERTTI.TOTTO@UKU.FI
KIRJOITTAJA ON KUOPION YLIOPISTON
SOSIAALITUTKIMUKSEN
MENETELMIEN PROFESSORI.

Tieteenfilosofiassa ollaan varsin yksimielisiä siitä, miten teorioita testataan. Mutta miten niitä keksitään? Onko siihen jokin menetelmä?

Vastauksia on kaksi: kyllä ja ei.

Muodikkaamman kannan mukaan luovuutta ja innovaatioita voidaan periaatteessa mallintaa ja luoda keinoja keksintöjen tekemiseksi. Irvileukojen mielestä tunnetuin keino on yliopiston nimeäminen innovaatioyliopistoksi. Silloin kaikkien tuotokset ovat innovaatioita.

Perinteisempi näkemys sanoo, että keksimiseen ei ole yleispätevää keinoa. Luova ratkaisu syntyy ennalta arvaamatta, onnekaan sattuman, ellei peräti neronleimauksen tuloksena. Jotkut olosuhteet voivat suosia tällaisia sattumia, mutta yliopiston nimellä, hallinnollisella rakenteella tai palkkausjärjestelmällä ei siinä ole osaa eikä arpaa.

Muuan Robert Trivers opiskeli kuusikymmentäluvulla Harvardissa matematiikkaa, historiaa ja psykologiaa. Maisterinpaperit jäivät saamatta. Hän olisi halunnut oikeustieteelliseen, mutta puhjenneen mielisairauden vuoksi tiedekunnan ovet sulkeutuivat.

Nykyään samainen Trivers on yksi merkittävimpiä elossa olevia evoluutioteoreetikkoja. Huhtikuussa Ruotsin akatemia ojensi hänelle biologian "Nobelin", Crafoord-palkinnon.

Kirjassaan *Natural Selection and Social Theory* (Luonnonvalinta ja yhteiskuntateoria) Trivers kertoo, miten hänen teoreettiset keksintönsä ovat syntyneet. Jokaiseen näyttää liittyneen joukko sattumia. Trivers-Willard -hypoteesina tunnettu oivallus syntyi seuraavasti.

Trivers oli kädellisten käyttäytymistä käsittelevän kurssin avustajana ja sai pitää kaksi luentoa, yhden jälkeläisten sukupuolijakaumasta ja toisen parinvalinnasta. Kuulijoiden joukossa oli matematiikan opiskelija Dan Willard. Hänellä oli käytännöllinen näkökulma aiheeseen: opiskelijoissa oli enemmän tyttöjä kuin matematiikan luennoilla.

Toisella luennolla Trivers mainitsi ohimennen, että ihmisnaarailta on taipumus naida sosioekonomisella asteikolla ylöspäin, jolloin asteikon yläpäähän jää naimattomia naisia ja alapäähän miehiä. Luennon jälkeen Willard tuli kysymään, eikö evoluution kannattaisi suosia sitä, että korkeammassa asemassa olevat naaraat synnyttäisivät ylimäärän koiraita ja alemmassa asemassa olevat vastaavasti naaraita.

Siinä samassa Triversillä välähti: tuolloisesta oli jopa valmista näyttöä! Hän antoi Willardille lähdeviitteitä ja kertoi, miten teoreettista ideaa tulisi jalostaa.

Idea piti "yleistää ulospäin". Piti ajatella, millainen olisi yksinkertaisempi, muihinkin eläimiin soveltuva mekanismi, jonka erikoistapaus tuotti ihmisellä havaitut tosiseikat. Menetelmä oli ilmeisen toimiva, sillä Trivers sanoo käyttäneensä sitä muissakin keksinnöissään.

Mutta Willard ei osannut periaatetta soveltaa. Matematiikan opiskelija katosi kuvioista, ja Trivers kirjoitti yksin klassisen artikkelin, joka on poikunut tutkimusta jo kolmen vuosikymmenen ajan.

Ehkä keksimisellä siis on kuin onkin jokin logiikka. Mutta sen hallitsee vain keksijä itse.

HS - Mielipide - 28.12.2007 - 4885 merkkiä - 1. painos

Uusien innovaatioiden syntyyn panostettava

"Innovaatiosta on tullut mantra, jota hoetaan toivoen uuden Nokia-ihmeen ilmestymistä."

Suomi on pärjännyt kansainvälisissä kilpailukykyä koskevissa mielipidemittauksissa erittäin hyvin. Talouden positiivinen kehitys tukee tätä käsitystä. Menestyksen hedelmiä on voitu jakaa poikkeuksellisen suurilla palkankorotuksilla.

Suomen bruttokansantuotteeseen nähden suuren panostuksen tutkimukseen ja kehitykseen lupailaan takaavan positiivisen kehityksen jatkumisen. Innovaatiojärjestelmämme sanotaan olevan kansainvälistä huipputasoa. Tulevaisuus näyttää varsin hyvältä, mutta onko se?

Suomen tuonti- ja vientituotteiden hintojen kehitystä kuvaava indeksi, vaihtosuhte on pudonnut vuodesta 1995 yli 20 prosenttia. Viime vuosikymmenen loppupuolella tietoliikennetuotteiden viennin nopea kasvu hidasti indeksin heikkenemistä.

Vuoden 2000 jälkeen elektroniikkateollisuuden tuotannon siirtyessä alempien kustannusten maihin ja tuotteiden hintatason pudotessa tämä positiivinen vaikutus on hävinnyt.

Vertailun vuoksi Ruotsin vaihtosuhte on heikentynyt saman ajanjakson kuluessa vain kaksi prosenttia ja Tanskan vaihtosuhte on jopa parantunut kaksi prosenttia. Toisin sanoen tilastot osoittavat, että Suomen teollisuus ei ole kyennyt lisäämään vientituotteidensa arvoa kuten Ruotsin ja Tanskan teollisuudet.

Innovaatioasteen alhaisuutta on kompensoitu tuottavuuden parantamisella ja yritysten tulosta on pidetty hyvänä panostamalla erittäin vähän tutkimukseen ja tuotekehitykseen.

Mikäli Nokia Oyj:n tutkimuspanostus erotetaan Suomen tutkimus- ja tuotekehityspanostuksesta, niin jäljelle jäävä osuus on paljon alle OECD-maiden keskiarvon.

Monet merkit viittaavat siihen, että vientiteollisuutemme tärkeiden alojen pohja on rapautumassa nopeasti. Paperiteollisuuden uhkakuvat ovat yleisesti tiedossa ja muuttumassa todellisuudeksi.

Koneteollisuudelle on käymässä kuten elektroniikkateollisuudelle.

Näillä aloilla on lukuisia alihankintaan keskittyviä yrityksiä, joilla on yksi tai kaksi suurta asiakasta, mutta ei lainkaan omia lopputuotteita.

Kun pääasiakkaiden markkinat kasvavat Aasiassa ja Etelä-Amerikassa, pienillä alihankkijoilla ei ole mahdollisuutta ylläpitää asiakassuhdetta. Kustannuspaineessa alihankkijoiden katteet kutistuvat sellaisiksi, ettei uusia tuotteita pystytä kehittämään.

Lopputulosta ei ole vaikea ennustaa. Tilanteen ovat myös havainneet koti- ja ulkomaiset investoijat.

Suomeen ei ole tehty merkittäviä tuotannollisia investointeja, eikä Suomi ole kiinnostava kohde edes tutkimus- ja kehitysinvestoinneille.

Tuoteinnovaatioiden puute on tiedostettu, mutta todellisiin toimiin ei ole ryhdytty.

Innovaatiojärjestelmä sisältää suuren joukon toimijoita, jotka muodostavat sekavan verkoston. Lukuisat toimiala- tai aluekeskeiset organisaatiot koordinoivat kehittämisen edistämistä kokonaispanokseen nähden vaatimattomin tuloksin.

Innovaatiosta on tullut mantra, jota hoetaan toivoen uuden Nokia-ihmeen ilmestymistä.

Tilanne ei voi jatkua näin yhtään kauemmin. Väestön ikääntyminen vähentää aktiivisessa työelämässä olevien määrää nopeasti.

Mikäli vientituotteiden hintataso heikkenee nykyistä vauhtia, raaka-aineiden ja energian hinta nousee edelleen ja maailmantalouden kasvuvauhti hidastuu, ajautuu Suomi vakavaan talouskriisiin.

Tarvitaan todella merkittävä lisäpanostus innovaatioiden syntymisen perusedellytyksiin. Koska yksityisiä investoijia ei ole, on valtion otettava nykyistä selvästi suurempi rooli alkavien, korkean teknologian yritysten rahoituksessa.

Innovaatioihin tähtäävää soveltavaa tutkimusta yliopistotasolla on lisättävä ja tähän perustuvaa korkeatasoista opetusta kehitettävä.

Perusteilla oleva Innovaatioyliopisto tarjoaa tähän hyvän alustan.

Yhdistämällä Teknillinen korkeakoulu, Helsingin kauppakorkeakoulu ja Taideteollinen korkeakoulu voidaan luoda kokonaisuus, jolla on mahdollisuus ratkaisevasti parantaa innovaatioiden syntymiseen tarvittavaa osaamisen tasoa.

Kyseessä on kansallinen hanke, jonka onnistuminen on Suomen tulevaisuudelle erittäin tärkeä. Käytännössä tieteellisestä havainnosta syntyy innovaatio 10-30 vuoden kuluessa ja tämäkin vain, jos panostus on riittävä.

Tutkimuslaitos pystyy tuottamaan innovaatioiden siemeniä. Ympäristön on tarjottava hedelmällinen kasvualusta niiden kasvamiseksi innovaatioiksi.

Tämä edellyttää julkisten organisaatioiden osallistumista pilotointeihin ja asiakasvaatimusten laatimiseen.

Innovaatioyliopistohanke on herättänyt vastustusta muissa yliopistoissa. Tämä onkin luonnollista, koska kaikki yliopistot toimivat liian pienillä resursseilla.

Tämä ei ole Suomen edun mukaista, vaan panostusta ja toiminnan laatua on lisättävä maan laajuisesti.

RAIMO SEPPONEN tekniikan tohtori, sovelletun elektroniikan professori

Teknillinen korkeakoulu

HS - Mielipide - 14.2.2008 - 3177 merkkiä - 1. painos

Tuottavuusohjelma vaarantaa innovaatiojärjestelmämme

► Matti Palo kirjoitti vieraskynäpalstalla (HS 8.2.) valtionhallinnon tuottavuusohjelman seurauksista metsäsektorilla. Hänen kirjoituksen argumentaatio oli oikeaan osunut, mutta kysymyksessä on paljon laajempi ongelmakenttä kuin pelkästään muutaman maakunnallisen yksikön lakkauttaminen - se koskee koko sektoritutkimuksemme tulevaisuutta.

Kiinnitän tässä huomiota kahteen tuottavuusohjelmaa laadittaessa ja toteutettaessa näkyneeseen silmiinpistäväään piirteeseen, joita en aiemmin ole huomannut julkisuudessa käsiteltävän.

Tuottavuusohjelmaa laadittaessa ei ole ymmärretty vapaan perustutkimuksen olleen yksi tärkeimmistä syistä nykyiselle länsimaiden hyvinvoinnille ja teknologiselle ylivoimalle.

Tämä on perustunut tutkijoiden voimakkaaseen sitoutumiseen (intohimoon) työhönsä, minkä seurauksena monien silmissä turhilta vaikuttaneista "puuhasteluista" ovat todellisuudessa syntyneet kaikki ihmiskunnan suurimmat keksinnöt.

Tällaisia ovat esimerkiksi koko molekyylibiologia tieteenalana tai antibioottien keksiminen. Metsäalalla esimerkistä käy vaikka hakkuualojen lahontorjunta kantokäsittelyn avulla.

Niitä ei olisi ikinä syntynyt nykyisin tavoitteena olevan tilaaja/tuottaja -mallin pohjalta, jossa tutkimus suunnataan lyhytkestoisiin selvitystöihin pitkäjänteisen perustutkimuksen kustannuksella.

Tilaaja/tuottaja -mallissa tutkimuksen suunnan päättäisivät ministeriöiden virkamiehet tai muut tilaajatahot, jolloin tutkijoiden tehtäväksi jäisi ainoastaan tutkimusten käytännön toteuttaminen annettujen aiheiden pohjalta.

Tällöin heidän motivaationsa ja sen seurauksena tehokkuutensa putoaisivat murto-osaan nykyisestä. Tästä on selvää näyttöäkin, koska hallituksemme nykyisten tavoitteiden mukaista tutkimuspolitiikkaa harrastettiin viime vuosisadalla Neuvostoliitossa ja muissa itäblokin maissa tunnetuin seurauksin.

Näin valtion tuottavuusohjelma tulee toteutuessaan vaarantamaan koko suomalaisen innovaatiojärjestelmän ja sen sovellusten varaan rakennetun hyvinvoinnin.

Tuottavuusohjelman toteuttamiseen liittyy myös käsittämätön epärehellisyys. Esimerkiksi innovaatioyliopistoa ja muita sinänsä hyvää tarkoittavia uusia rakenteita kuten strategisen huippuosaamisen keskittymiä (SHOK) on julkisuudessa esitetty toistuvasti valtionhallinnon merkittävänä uusina investointeina tutkimukseen.

Näin ei kuitenkaan ole, vaan varat niiden pystyttämiseen kerätään supistamalla muuta tutkimustoimintaa, kuten sektoritutkimusta. Epärehellisyyttä on tietenkin myös selvän supistamisohjelman kutsuminen tuottavuusohjelmaksi.

Yhdyn professori Palon vaatimukseen koko tuottavuusohjelman perumisesta tutkimuksen ja koulutuksen osalta.

Sektoritutkimuksen tulevaisuutta tulisi tämän epärehellisen ja väärin oletuksiin perustuvan rakennelman sijasta kehittää luomalla valtiosektorille mahdollisimman hyvät tutkimusedellytykset sekä noudattamalla Jorma Ollilan vuonna 2003 lausumaa periaatetta: "Tulevaisuuden tärkeimmät rakennuspuut ovat jatkossakin laaja-alainen ja korkeatasoinen koulutus, riittävä perustutkimus ja yritysten tutkimus- ja kehitystyö."

JARKKO HANTULA Vantaa

Julkaistu 11.4.2008 17:50:30

Lööpit kirkuvat ja meteli täyttää mediatilan

RIITTA MONTTO

Turun yliopiston viestinnän professoriksi huhtikuun alussa nimitetty **Seija Ridell** muistuttaa joukkoviestinnän erityisluonteesta, jonka äärellä ihmiset voivat kokea olevansa yhteisö. - Mitä enemmän yhteiskunta medioituu, sitä enemmän merkitystä on sillä, mitä media käsittelee ja nostaa esille. Merkityksellistä ei kuitenkaan ole vain se, mistä sanomalehdet kirjoittavat tai mitä radio ja televisio uutisissaan välittävät. - Myös mainokset ja lööpit kalustavat kaupunkitilaa, mainostelineeseen voi kompastua ja lööpit kirkuvat. Jos yhtäkkiä jonain aamuna kaikki tämä olisi kaupunkikuvasta poissa, miltä mahtaisi tuntua, hän kysyy.

Viime viikot yhteistä julkista tilaa on hallinnut melkoinen meteli. Tiedotusvälineissä on kuohunut poikkeuksellisen voimakkaasti, ja **Ilkka Kanervan** tekstiviestikohu on tuntunut täyttävän kaiken julkisen tilan.

- Kanervan tapaus on todella hallinnut mediaa. Monet ovatkin sitä mieltä, ettei julkiseen tilaan ole mahtunut painoarvoltaan tärkeämpiä asioita.

Ridell tulkitsee kohun todistavan siitä, miten medioitunut sosiaalinen todellisuutemme on ja millainen on median valta kohdentaa huomio johonkin asiaan.

- Media siis sanoo, että tämä asia on tällä hetkellä tärkeä. Yleisön on vaikea määrittellä, onko todella näin.

Sosiaalista sotkua

Seija Ridell kertoo *7 päivää* -tyyppisiä lehtiä tutkineen yhdysvaltalaisen antropologin **Elisabeth S. Birdin** analyysistä, jonka mukaan media rakastaa sosiaalista sotkua.

- Silti on tärkeä huomata, että usein on kuitenkin kyse isoista asioista. Meillä Kanervan - ja toisaalta **Vanhasen** - tapauksessa on kyse yksityisen ja julkisen murroksessa olevasta suhteesta. Voi toki kysyä, olisiko pitänyt puhua jollain muulla tavalla ja tasolla. Nyt herkutellaan pinnalla, niin kauan kuin luussa kaluttavaa riittää, hän luonnehtii.

Median olisi hänen mielestään syytä pysähtyä harkitsemaan, mitä on kohujen ytimessä, mikä niissä on todella tärkeää

- Voisiko toimittaja laittaa jäähilettä myssyyn ja miettiä hetken, sen sijaan että hekumoi herkullisen tapauksen yksityiskohdilla.

Media rinnastuu koulukiusajaan

Päivälehtien journalismissa on mediatutkijan mielestä nähtävissä selvä muutos: niissä koetaan, että on jouduttu lähtemään mukaan iltapäivälehtien aiheisiin ja kirjoitustapaankin.

- Siitä olisin huolestunut, että nyt media rinnastetaan koulukiusajaan. Toimittajana kysyisin, millaisen julkisen tilan media haluaa meille järjestää. Juuri tässä on toimittajan valta.

Vaikka tutkija toivoo toimituksilta analyyttisyyttä ja kriittisyyttä, hänen mielestään Kanervan ja Vanhasen tapauksista pitää puhua.

- Ilman muuta, kyllä niihin liittyy isoja arvokysymyksiä.

- Tutkimus voisi antaa tärkeän panoksen yhteiskunnalliseen keskusteluun. Tarvittaisiin tutkimusyksikkö, joka tuottaisi tällaisten sosiaalihässäköiden yhteydessä pikaisella aikataululla kriittistä tutkimusta. Yliopiston nykytilassa tosin voi kysyä, mitkä ovat mahdollisuudet tehdä tällaista tutkimusta.

Vanhanen-Ruusunen-tapauksessa on mielenkiintoista myös se, että kiistasta tehdään oikeusprosessin kautta juridinen.

- Tavallisen kansalaisen näkökulmasta voi kysyä, missä määrin on mahdollista ratkoa juridisesti sitä, miten ihmiset kohtelevat toisiaan.

Huippua vai innovatiivista

Seija Ridell tuli alun perin Turkuun mediatutkimuksen professoriksi 2002. Mediatutkimus on osa Turun yliopiston Taiteiden tutkimuksen laitosta, joka on korkealaatuisen yliopistokoulutuksen yksikkö 2007-2009.

- Laatuysikköstatuksella on jo ollut aivan valtava merkitys. Turun laitos on Suomen monipuolisin ja ainutlaatuinen eri oppiaineiden kombinaatio, jossa on syntynyt uudenlaista monitieteistä yhteistyötä. On innovoitu, ideoitu tutkimushankkeita ja löydetty yhteisiä painopisteitä.

Yhteistyö on syntynyt alhaalta ylöspäin.

- Jos toimijat ovat pelkästään hallinnollisten järjestelyjen kohteena, voi pelätä pahaa, hän viittaa meneillään olevaan innovaatioyliopistohankkeeseen.

Ridell on analysoinut sitä, miten huippuyliopistona esiteltyä, nyt innovaatioyliopistoksi kutsuttua hanketta käsiteltiin julkisuudessa. Hän pitää sitä hyvänä esimerkkinä sanomalehdestä vallan näyttämönä.

- 19. helmikuuta viime vuonna julkaistiin **Raimo Sailaksen** huippuyliopiston lanseerannut raportti. Sailas pääsi *Helsingin Sanomien* journalistiseen näyteikkunaan premille, ja myönteiseen sävyyn. Asia oli myös lehden muissa arvostetuissa tiloissa uutissivuilla, taloudessa ja pääkirjoituksissa. Kesti pari viikkoa, ennen kuin vastustavat äänet tulivat esiin, ja puheenvuorot keskittyivät aika vahvasti mielipidesivulle.

- Keskeinen havaintoni on, että *HS:n* tavaratalossa Sailaksen asema oli kyseenalaistamaton.

Julkaistu 11.4.2008 17:50:30

HS - Sunnuntai - 13.4.2008 - 2852 merkkiä - 1. painos

Innovaatioyliopistoa on helppo pilkata

► Professori Kari Uusikylä kirjoittaa kärkevästi ja osuvasti innovaatioyliopistosta (HS 6.4.), tosin osin asian vierestä. Hankkeen tekeminen naurettavaksi on helppoa. Termit "innovaatioyliopisto" ja "huippuyliopisto" ovat huonoja.

Hankkeen retoriikka ja viestintä ovat muutenkin olleet epäonnistuneita. Siksi on hyvä palata hankkeen juurille ja kysyä, miksi se on tarpeen.

Yliopistojen asema on muuttunut. Niillä ei ole monopolia uuden tiedon tuottamiseen. Oivallukset syntyvät useimmin nopeasti kasvavissa yrityksissä ja globaaleissa verkostoissa, jotka liittyvät ne yliopistoihin ja isompiin yrityksiin. Biologian käsitteitä lainaten puhutaan ekosysteemistä, jossa eri toimijat vuorovaikuttavat synnyttääkseen ja soveltaakseen tietoa muuttuvissa eri mittakaavan rakenteissa.

Yliopistoille on tarjolla erilaisia ekologisia lokeroita. Ne voivat pyrkiä vaikuttamaan paikalliseen ympäristöönsä etevinä kouluttajina, osajina ja kumppaneina. Suomessa ammattikorkeakoulut ovat etsineet omaa rooliaan tällaisista lähtökohdista. Myös monet yliopistot löytänevät itsensä tästä asetelmasta.

Yliopistojen kerma, oikeat huippuyliopistot, hakevat roolinsa perustutkimukseen pohjautuvan tiedon tuottajina verkostossa, joka pystyy nopeasti ja tehokkaasti hyödyntämään ideoita ja tuottamaan niihin perustuvia innovaatioita. Ne ovat sekä globaalin kehikon että paikallisen ekosysteemin osia: puhutaan glokaalista toimintatavasta.

Tarvitaanko Suomessa tällainen yliopisto? Jos kyllä, mitä on tehtävä?

Innovaatioyliopistohanke kumpuaa harkituista vastauksista näihin kysymyksiin. Viime kädessä kyse on poliittisista valinnoista.

Päätös Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistämisestä ei perustu niiden lähtökohtaiseen erinomaisuuteen, vaan kokonaisvaltaisempaan arvioon huipputason yliopiston edellytyksistä.

Mielestäni on kiistatonta, että Suomessa vain pääkaupunkiseutu tarjoaa riittävät lähtökohdat, ei vähiten siksi, että siellä jo toimii huipputasoinen Helsingin yliopisto. Keskustelu siitä, ansaitsevatko yhdistettävät yliopistot niille lankeavan aseman, on turhanaikaista. Niille ei ole vaihtoehtoa, kun ne sattuvat sijaitsemaan siellä, missä ovat.

On selvää, että kolmen yliopiston yhdistäminen ei ratkaise mitään, ellei luoda edellytyksiä koko huipputason ekosysteemin kehittämiseksi, sellaisen, johon myös Helsingin yliopisto kuuluu.

Ennen kaikkea tarvitaan aikaa ja tilaa ruohonjuuritason luovuudelle, josta Uusikylä kirjoittaa.

**MARTTI MÄNTYLÄ PROFESSORI, TUTKIMUSJOHTAJA
TEKNILLINEN KORKEAKOULU**

Hallitus panostaa nyt innovaatiopolitiikkaan

"Tavoitteena on, että Suomessa on maailman paras toimintaympäristö innovoinnille ja yrittäjyydelle, ja että maassa on innovointia kokonaisvaltaisesti edistävä julkinen sektori."

Hallituksen tiede- ja teknologiapoliittinen linja ei ollut ennakoitavissa hallitusohjelmaan kirjattujen hajanaisten ja osin ristiriitaisten tavoitteiden perusteella (HS 3.6.2007). Nyt hallituksen määrätietoinen tiede- ja teknologiapoliittinen linja on kirjoitettavissa.

Innovaatio-opit ovat ottaneet ohjaavan aseman hallituksen tiede- ja teknologiapolitiikassa. Tavoitteena on, että Suomessa on maailman paras toimintaympäristö innovoinnille ja yrittäjyydelle, ja että maassa on innovointia kokonaisvaltaisesti edistävä julkinen sektori.

Hallitus on perustanut työ- ja elinkeinoministeriön innovaatio-osastoinen. Uudelle ministeriölle on annettu keskeinen asema innovaatioiden edistämiseksi. Esko Ahon johtama asiantuntijaryhmä valmistelee kansallista innovaatiostrategiaa, jonka toteuttamista varten ollaan perustamassa strategisen huippuosaamisen keskittymiä (SHOK:eja).

Yksi perustettavista tulee olemaan energia- ja ympäristö-SHOK. Hallituksen tavoitteena on maailmanluokan ympäristöteknologinen ohjelma ja kilpailukykyisen liiketoiminnan käynnistäminen ilmastomuutoksen hidastamiseksi.

Hallitus uudistaa valtion tutkimuslaitosten järjestelmää tavoitteena päätöksenteossa heti hyödynnettävissä oleva tutkimustieto. Painopistettä siirretään palvelujen kehittämiseen (palveluinnovaatioihin), ja perustutkimus siirretään yliopistoihin.

Stakes ja Kansanterveyslaitos tullaan yhdistämään vuoden 2009 aikana. VTT:n liikelaitokseksi muuttaminen on käynnistetty. Uusi Oske-ohjelma liittää osaamiskeskukset entistä tiiviimmin uuteen elinkeinoministeriöön.

Myös historialliseksi luonnehdittu yliopistojen rakenneuudistus (yliopistojen ja opiskelijoiden määrän vähentäminen) on osa innovaatiopolitiikkaa. Hallitus jatkaa tätäkin edeltäjänsä käynnistämää hanketta perustamalla ja tarjoamalla ylivertaiset edut niin sanotulle innovaatiyliopistolle (huippuyliopistolle) olettaen muotoilun ja markkinoinnin antavan tuotteille ratkaisevan kilpailuedun.

Hallitus on vastannut kritiikkiin tarjoamalla samoja "etuisuuksia" eli valtion rahaa muille yliopistoille. Yksityisten sijoitusten kerääminen on kuitenkin säätiömuotoisille maakuntayliopistoille/konsortioille toivoton tehtävä.

Hallitus ei osoita erillisiä määrärahoja yliopistojen niin sanottuun kolmanteen tehtävään, jonka mukaisesti yliopistojen piti luoda siltaa yhteiskunnallisten tarpeiden ja tieteen synnyttämien mahdollisuuksien välille. Hallitus odottaa innovaatioiden syntyvän lähellä käytäntöä, valtion ja sijoittajien riskirahoituksella tukemissa yrityksissä tai yrityshautomossa.

Vain pieni osa innovaatioista perustuisi täten yliopistolliseen tutkimukseen. Myös yliopistojen kaupankäyntimahdollisuudet keksinnöillä nähdään taloudellisesti vähäisiksi.

Hallituksen toimenpiteet merkitsevät painopisteen siirtymistä tieteestä edistämään tutkimustiedon välitöntä hyödynnettävyyttä. "Tiedehype" on väistymässä ja tiede- ja teknologiapoliittinen "heiluri" on etääntymässä yliopistoista, mikä ei voi olla vaikuttamatta akateemisen tutkimuksen rahoitusmahdollisuuksiin ja sitä kautta koulutukseen.

Hallituksen yliopistoihin kohdistamat toimenpiteet ilmentävät epäluottamusta ja osin ehkä perusteltuakin tyytymättömyyttä yliopistoihin. Hallitus lupaa lisätä yliopistojen taloudellista autonomiaa. Samalla hallitus ilmoittaa kuitenkin jatkavansa kehysbudjetointia ja tulosohjausta. Yliopistojen hallintoa muutetaan niin, että valta siirretään yliopistoyhteisön ulkopuolisille.

Ohjelmassaan hallitus lupaa lisätä yliopistojen perusrahoitusta. Samalla hallitus kuitenkin ilmoittaa sitoutuvansa yliopistoja koskevaan valtion tuottavuusohjelman edellyttämiin menojen supistuksiin. Ongelmana on, että alijäämäiset budjetit tekevät tutkimustyön ohjaamisen ulkopuolelta helpoksi.

Yliopistojen hallinnollisten rakenteiden muuttaminen ei nosta tieteen tasoa eikä ratkaise vähäistä kiinnostusta perusopetukseen, tohtorien työllistymistä eikä yliopistojen työhyvinvoinnin ongelmia. Virkasuhteiden korvaaminen työsopimuksilla ja uusi palkkausjärjestelmä tullevat vain lisäämään epävarmuutta.

Hallitus ei ole oppinut bioalan kokemuksista. Mekanismit, joissa keskeisinä osina olivat Tekesin rahoitus yliopistoryhmille ja perustetuille kehitystutkimusyhtiöille, saatiin toimiviksi.

Kyse ei siis ollut niinkään keksintöjen puutteesta, yliopistojen ja yritysten yhteistyön epäonnistumisesta tai yliopistotutkijoiden haluttomuudesta olla mukana yritystoiminnassa vaan kehityksen pysäyttäneestä rahoituskriisistä.

Bioalasta luotiin ensin vääriä mielikuvia (esimerkiksi BioNokia), joilla sitten hyökättiin erityisesti lääkekehitystä vastaan. Riskejä ei siedetty ja tuotto-odotukset olivat aikataulullisesti epärealistisia.

Tuloksena oli, että useita bio- ja lääkealan yrityksiä on siirtynyt kehittyneen riskirahoitusjärjestelmän puutteessa ulkomaalaisomistukseen. Ongelma ei koske pelkästään bioalaa.

Uutta biostrategiaohjelmaa ollaan laatimassa. Toivottavasti siihen sisältyvät ne keinot, joilla bioala saadaan uuteen nousuun.

SEPPO HONGISTO Helsinki
RISTO SANTTI Turku

Julkaistu 4.5.2008 2:32:38 Turun Sanomissa ja 12.5.2008 Lapin Kansassa

Kielijuttu: Innovaatio suomeksi

(”Uuden yliopiston suunnittelijoihin on iskenyt suuruudenhulluus. Vai mitä pitäisi ajatella sellaisista ylisanoista kuin megahankkeet ja supertuottavuus? Tai visiosta, jonka mukaan innovaatioyliopisto on ’tutkimusyliopistojen Nokia’ ja ’maailman suurin Living Lab’?” – tämä kappale vain Turun Sanomissa)

Luulin jo nähneeni kaiken, mutta sitten minut ohjattiin Innovaatioyliopiston verkkosivuille. Epäilin ensin teekkaripilaa, mutta mitä vielä.

Virallisen muotoilun mukaisesti kyse on korkeakoulutuksen ”rakenteellisesta kehittämisestä”. Tarkoitus on syventää Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhteistyötä.

Selvemmin sanottuna nyt aiotaan yhdistää nämä kolme korkeakoulua ”huippuyliopistoksi”. Uuden opinahjon työnimi on Innovaatioyliopisto.

Innovaatioyliopiston uskottavuutta syö se kielenkäytön tapa, jolla asiaa kaikelle kansalle esitellään. Innovaatio juontuu latinan *innovare* -sanasta, joka tarkoittaa uudistamista tai muuttamista. Mutta millaista ”uutta” huippuyliopistohautomossa haudotaan? Ainakin siellä suolletaan surutta suomea ja englantia sekoittavaa tekstiä.

Enkä tarkoita pelkästään visio-, missio- ja strategiapöpinää. Muun muassa tällaista P:tä on puhuttu uuden yliopiston suunnitteluseminaarissa: ”Kehitetään prosessikonseptit, joissa Public-Private-Partnership -toimintaan yhdistetään People&Prosessit sekä Products&Palvelut (PPPPPPP).”

Yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa on jo tehty monissa projekteissa: ”Näitä ovat mm. Future Lab of Product Design (FLPD), International Design Business Management (IDBM), Product Development Project (PDP) ja Helsinki School of Creative Entrepreneurship (HSCE).”

Suunnitelmissa vilistää sellaisia tieteistarinaisia sanoja kuin InnoMarket, InnoForum, Foresight ja SHOK-järjestelmä. Seikkailujen maailmaan johdattelevat myös ilmaukset ”muutosagenttien yhteisö” ja ”globaali innovaatioagenttiverkosto”. Sotaisuutta tekstiin tuovat puhe RoadMapista (tiekartasta) ja etenemisestä joukkoja edestä johtaen.

Uuden yliopiston suunnittelijoihin on iskenyt suuruudenhulluus. Vai mitä pitäisi ajatella sellaisista ylisanoista kuin megahankkeet ja supertuottavuus? Tai visiosta, jonka mukaan innovaatioyliopisto on ”tutkimusyliopistojen Nokia” ja ”maailman suurin Living Lab”?

Herää kysymys, miten tämä kaikki saavutetaan. Suunnittelijoilla riittää iskusanoja: ansaintalogiikka, johdonmukainen orkesteroinnin toimintakulttuuri, kysyntäjohteinen ilmiökeskeinen sovellettu tutkimus.

Eikä tässä vielä kaikki. Suunnitelmien mukaan ”IY on aivotuonnin ja erityisesti aivokierron väline.”

Menköön samaan hintaan tämäkin helmi: ”Tarvitsemme konsepteja ja formaatteja, jotta on paljon hyödyllisiä prosesseja.”

Innovaatioyliopiston suunnitelmiin tutustuessa tulee hakematta mieleen vanha kuvaus projektin vaiheista. Nyt ollaan valtavan innostuksen vaiheessa. Sitä seuraavat jumalaton hämminki ja helvetillinen sekaannus. Järkiintymisen jälkeen projekti pannaan jäihin. Lopuksi palkitaan syylliset ja rangaistaan syyttömiä.

VESA HEIKKINEN

Kirjoittaja on suomen kielen dosentti.

Julkaistu 4.5.2008 2:32:38

HS - Pääkirjoitus - 8.5.2008 - 5817 merkkiä - 1. painos

Innovaatioyliopisto ei täytä sille asetettuja odotuksia

Hallituksen yliopistohanke ei ota huomioon, että innovaatiot vaativat syntyäkseen vahvaa luonnontieteellistä perustutkimusta, kirjoittaa Paavo Uusitalo.

Hallitus on aikeissa perustaa maahan uuden yliopiston yhdistämällä Teknillisen korkeakoulun Espoon Otaniemessä sekä Helsingissä toimivat Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun.

Uuden yliopiston uskotaan tuottavan innovaatioita, joista tulee myös kaupallisia menestyksiä. Valtiosihteeri Raimo Sailaksen puheenjohtolla laaditussa hankkeen

perusselvityksessä kuvitellaan, että insinööri tekee keksinnön ja suunnittelee tuotteen yhteistyössä muotoilijan kanssa. Markkinoinnin ammattilaisuutta edustava kauppakorkeakoulu kertoo, miten tuote on myytävissä globaaleille markkinoille.

Hanke ei kuitenkaan ota huomioon, että innovaatiot vaativat syntyäkseen vahvaa luonnontieteellistä perustutkimusta. Esimerkiksi Thomas Alva Edisonin keksinnöt olivat aikansa luonnontieteellisen perustutkimuksen käytännön sovelluksia.

Hallituksen yliopistohankkeessa on yksi osapuoli, joka on teknisille innovaatioille tarpeen, nimittäin teknillinen korkeakoulu. Hallituksen mielestä sen yliopistolliset tiedeyhteydet voidaan korvata muotoilun ja markkinoinnin tuntemusta edustavilla korkeakouluilla.

Nokian menestyskään ei tällaisin eväin syntynyt. Matkapuhelimen vaatimat luonnontieteelliset peruskeksinnöt sai aikaan keskenään kommunikoiva kansainvälinen tiedeyhteisö. Puhelinta ovat kehittäneet sekä tekniset korkeakoulut että yliopistot ja tietenkin yritysten ja alihankkijoiden oma väki.

Matkapuhelimen muotoiluun tai markkinointiin ei tarvittu erityistä innovaatioyliopistoa. Riitti, kun yrityksellä oli tarjota hyvälaatuinen, kohtuuhintainen tavara sopivaan aikaan tyydyttämään kiihtyvää kysyntää - juuri sellainen oli Edisonin hehkulamppukin.

Innovaatioyliopistoksi kutsuttu hanke on paitsi teoreettiselta pohjaltaan kestävätkin, myös kallis. Kustannukset kantaisi Suomen koko korkeakoululaitos, jolle jäisi yhä vähemmän varaa pieniinkään taloudellisiin riskeihin. Jos kokeiluihin ja myös epäonnistumisiin ei ole varaa, on turha odottaa myöskään innovaatioita.

Innovaatioyliopiston tilalle on osoitettavissa parempia ja halvempia vaihtoehtoja. On pohdittava, miten teknis-taloudellisten innovaatioiden todennäköisyyttä voitaisiin lisätä Suomen korkeakoululaitoksen nykyisestä rakenteesta lähtien.

Vertaillaanpa Suomen suurimpia korkeakoulupaikkakuntia ja kysytään, missä niissä on sekä vahvaa matemaattis-luonnontieteellistä perustutkimusta että yliopistotason teknillistä opetusta.

Turussa on vahvaa luonnontieteellistä perustutkimusta mutta ei riittävästi yliopistotason teknistä opetusta. Tampereella on teknillinen korkeakoulu muttei luonnontieteellistä perustutkimusta.

Helsingin yliopistossa on vahvaa luonnontieteellistä perustutkimusta, Espoon Otaniemessä on teknillinen korkeakoulu, ja näiden opinahjojen välillä on vakiintuneet yhteistoimintaverkostot.

Ouluun yliopisto perustettiin vuonna 1958. Yliopistossa harjoitetaan vahvaa luonnontieteellistä perustutkimusta, ja siellä on myös tekninen tiedekunta.

Yhdistelmä oli yliopiston ensimmäisen rehtorin, Teknillisestä korkeakoulusta siirtyneen Pentti Kaiteran innovatiivinen oivallus.

Sailaksen työryhmä pitää uuden yliopiston esikuvina kansainvälisiä niin kutsuttuja huippuyliopistoja, ennen kaikkea yhdysvaltalaisista MIT:tä (Massachusetts Institute of Technology). Olen vertaillut Suomen nyt toimivien yliopistojen sekä ehdotetun uuden yliopiston tiedekunta- ja laitosrakennetta MIT:n rakenteeseen.

Ehdotettu yliopisto eroaa esikuvansa MIT:n rakenteesta paljon enemmän kuin nykyinen Oulun yliopisto, jolla välttämätöntä luonnontiede-tekniikka-yhdistelmää vahvistavat taloustieteellinen tiedekunta, arkkitehtiosasto, vahvojen taideaineiden humanistinen tiedekunta sekä biotieteisiin tukeutuva ja niitä vahvistava lääketieteellinen tiedekunta.

Linnainmaan yliopistoalueen toimitilatkin suunniteltiin sillä tavalla, että edistettäisiin tieteellisen perustutkimuksen ja sen käytännön soveltajien välisiä yhteyksiä.

Jos innovaatioita halutaan edistää, ovat Helsingin yliopiston ja Teknillisen korkeakoulun yhdistelmä tai Oulun yliopisto molemmat parempia vaihtoehtoja kuin hallituksen esittämä innovaatioyliopisto.

Molemmat perustuvat jo olemassa oleville rakenteille ja olisivat siksi halvempia; ne myös vahvistaisivat yliopistoissa välillisesti tieteenaloja, joiden rahoituksesta hallitus on tinkimässä panostaessaan yksipuolisesti uuteen yliopistoon.

Raimo Sailaksen työryhmän raportti ei täytä rationaaliselle suunnittelulle asetettuja vaatimuksia eikä tarjoa riittävää tietopohjaa suuren ratkaisun tekemiseksi. Raportti ei perustele hankkeen etuja tosiasioilla vaan strategisten suunnitteluvisioiden tahtotilalauseilla ja tulevaisuutta koskevilla toivekuvitelmillä.

Innovaatioyliopistohanke on irrotettava nykyisestä yliopistolainsäädännön valmistelutyöstä, koska se on kiistanalainen erilliskysymys. Edellä esittämiäni epäkohtien lisäksi yliopistolle suunniteltu rahoitus, joka koostuu sekä julkisista että yksityisistä varoista, tarjoaa kasvupohjaa korruptiolle.

Myös innovaatioyliopistolle suunniteltu hallintomalli ulkopuolisten muodostamine hallituksineen ja valitsemine rehtoreineen on piittaamaton yliopiston itsehallinnosta ja poikkeaa eurooppalaisesta yliopistolaitoksesta.

PAAVO UUSITALO

Kirjoittaja on vieraileva professori Nicolaus Copernicus -yliopistossa Toru´nissa Puolassa.

HS - Mielipide - 14.5.2008 - 4242 merkkiä - 1. painos

Innovaatioyliopistosta halutaan tehdä paras paikka oppia, tutkia ja opettaa

"Mahdollisuudet tehdä uudesta yliopistosta aidosti kansallinen, koko Suomea hyödyttävä hanke ovat olemassa, jos niitä vain halutaan käyttää hyväksi."

Uuden yliopiston perustaminen Suomeen on aina herättänyt voimakasta vastustusta niissä, jotka pelkäävät uuden tulokkaan syövän muiden resursseja. Innovaatioyliopiston vastustamisesta on tullut muoti-ilmiö ei vain pääkaupunkiseudun ulkopuolella, vaan myös Helsingissä, jossa Helsingin yliopisto on saamassa haastajan.

Professori Paavo Uusitalo (HS 8.5.) perusti kritiikkinsä yli vuoden vanhaan Sailakseen raporttiin. Puolasta käsin voikin olla vaikea seurata uuden yliopiston valmistelua, joka on edennyt rivakkaa vauhtia viime kuukausina.

On kuitenkin harhaanjohtavaa, että innovaatioyliopiston asiantuntijoiksi heittäydytään vailla minkäänlaista tietoa valmistelun kulusta. Tämä jos mikä heikentää tiedemaailman uskottavuutta kansalaisten silmissä.

Toisin kuin Uusitalo väittää, uuden yliopiston esikuvana ei ole MIT tai mikään muukaan maailman huippuyliopisto. Valmistelun aikana on toki kartoitettu sitä, mikä tekee maailman parhaista yliopistoista niin hyviä, ja pyritty löytämään sellaisia elementtejä, joita voidaan Suomen oloissa hyödyntää.

Innovaatioyliopistoon yhdistyvät kansallisesti alansa parhaat kauppa-, teknillinen ja taideteollinen korkeakoulutus. Yhdistelmä on herättänyt maailmalla paljon kiinnostusta, sillä vastaavia hankkeita ei juuri muualla ole.

Esimerkiksi Stanfordin tutkimusinstituutin johtaja Curtis Carlson näki juuri tässä yhdistelmässä valtavan potentiaalin käydessään Suomessa ja arvioi, että "innovaatioyliopistolla on todellinen mahdollisuus nousta maailman huippujen joukkoon".

Nykyisillä korkeakouluilla on nyt ja vastedeskin vahvoja yhteistyöverkostoja ympäri maata, muun muassa Helsingin yliopiston kanssa yhteistyötä on tarkoitus entisestään syventää.

Myös yliopistokeskuksissa muun muassa Porissa ja Lahdessa tulevilla innovaatioyliopistolla on toimintaa.

Mahdollisuudet tehdä uudesta yliopistosta aidosti kansallinen, koko Suomea hyödyttävä hanke ovat olemassa, jos niitä vain halutaan käyttää hyväksi. Vähintään yhtä tärkeää on verkostoituminen maailmalla arvostettujen yliopistojen kanssa.

Professorit Pertti Haaparanta (HS 3.5.) ja Pekka Pihlanto (HS 8.5.) paheksuivat ulkopuolisen osaamisen rekrytoimista yliopistojen hallintoelimiin. Ulkopuolisia on jo ollut yliopistojen hallituksissa hyvin kokemuksiin. Tieteellistä ja muuta relevanttia osaamista löytyy yhä enemmän ympäröivästä yhteiskunnasta, mukaan lukien yritysmaailma.

Laaja-alaisen näkemyksen tuominen yliopiston päätöksentekoon vahvistaa strategista päätöksentekokykyä. Se myös vähentää yliopiston sisäisten eturistiriitojen käsittelyä hallituksissa, joiden on tulevaisuudessa vastattava kymmenien, jopa satojen miljoonien omaisuudesta ja toimittava tuhansien ihmisten työnantajana. Tämä koskee kaikkia yliopistoja.

Innovaatioyliopiston strategista valtaa käyttävään hallitukseen nimetään jo kesällä tieteiden ja taiteiden sekä elinkeino- ja muun yhteiskuntaelämän korkeinta mahdollista osaamista. Opetusministeriön virkamiehiä tai poliitikkoja hallitukseen ei olla valitsemassa. Akateemista päätäntävaltaa käyttävät pääosin akateemisen yhteisön sisältä valitut henkilöt.

Innovaatioyliopiston puitteissa on käynnistetty jo runsaasti monitieteistä valmistelua, jonka tavoitteena on mahdollistaa opiskelijoiden, tutkijoiden ja yritystenkin kohtaaminen tieteiden rajapinnoilla.

Monet yritykset ovat tulleet mukaan yhteistyöhön. Viimeisimpänä esimerkkinä on Nokian Otaniemeen avaama Nokia Research Lablet, joka sijoittuu myöhemmin innovaatioyliopiston yhteyteen. Nokian tavoitteena on tehdä siitä maailmanlaajuisesti tunnettu paikka, joka "tekee innovatiivista tutkimusta, ja tarjoaa inspiroivan ympäristön parhaille tutkijoille opiskella ja tehdä tutkimusta".

Innovaatioyliopiston rakentajat ja erityisesti sen henkilöstö ansaitsevat koko suomalaisen tiedeyhteisön ja yhteiskunnan tuen vaativassa ja uutta luovassa työssään.

HELJÄ MISUKKA valtiosihteeri

innovaatioyliopistoa valmistelevalle johtoryhmän puheenjohtaja
